

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
I SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 13

Milli Məclisin iclas salonu.
31 may 2020-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri S.Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 114 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.07 dəq.)
İştirak edir	113
Yetərsay	83

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında Preferensial Ticarət Sazişinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə.
2. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında qarşılıqlı olaraq vizadan azad etmə haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.
3. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə

Respublikası Hökuməti arasında hərbi maliyyə əməkdaşlığı haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

4. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında təhlükəsizlik üzrə əməkdaşlıq haqqında Saziş”ə Əlavə Protokolun təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

5. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkmənistan Hökuməti arasında Azərbaycan Respublikasının Türkmənistandakı Səfirliyinin və Türkmənistanın Azərbaycan Respublikasındakı Səfirliyinin yerləşməsi üçün qarşılıqlı olaraq torpaq sahələrinin ayrılması haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

6. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkmənistan Hökuməti arasında beynəlxalq avtomobil əlaqələri haqqında 2008-ci il 19 may tarixli Sazişə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Protokolun təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə.

7. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

8. “Yeyinti məhsulları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda və Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

9. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində və Azərbaycan Respublikasının Ticarət Gəmiçiliyi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (üçüncü oxunuş).

10. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Mə-

cəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (birinci oxunuş).

11. “Ünvanlı dövlət sosial yardımını haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (ikinci oxunuş).

12. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (ikinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 22 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Nizami Səfərov, Müşfiq Məmmədli, Zahid Oruc, Cavid Osmanov, Siyavuş Novruzov, Bəhrüz Məhərrəmov, Əli Hüseynli, Şahin İsmayılov, Əli Məsimli, Müşfiq Cəfərov, Etibar Əliyev

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri

(saat 11.09 dəq.)

Lehinə	115
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	115
Nəticə: Qəbul edildi	

1. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında Preferensial Ticarət Sazişinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Fazil Mustafa, Qənirə Paşayeva, Hikmət Məmmədov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.05 dəq.)
Lehinə	108
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	109
Nəticə: Qəbul edildi	

2. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında qarşılıqlı olaraq vizadan azad etmə haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Səməd Seyidov, Fazil Mustafa, Siyavuş Novruzov, Musa Qasımlı, Qənirə Paşayeva, Qüdrət Həsənquliyev, Ramil Həsən, Aydın Mirzəzadə, Hicran Hüseynova

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.38 dəq.)

Lehinə 103

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 104

Nəticə: Qəbul edildi

3. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında hərbi maliyyə əməkdaşlığı haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Səməd Seyidov, Ziyafət Əsgərov, Vahid Əhmədov, Siyavuş Novruzov

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.53 dəq.)

Lehinə 109

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 109

Nəticə: Qəbul edildi

4. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında təhlükəsizlik üzrə əməkdaşlıq haqqında Saziş”ə Əlavə Protokolun təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Ziyafət Əsgərov, Bəxtiyar Əliyev

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.59 dəq.)

Lehinə 101

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 101

Nəticə: Qəbul edildi

5. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkmənistan Hökuməti arasında Azərbaycan Respublikasının Türkmənistandakı Səfirliyinin və Türkmənistanın Azərbaycan Respublikasındakı Səfirliyinin yerləşməsi üçün qarşılıqlı olaraq torpaq sahələrinin ayrılması haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Səməd Seyidov, Əli Hüseynli, Fəzail Ağamalı, Fəzail İbrahimli

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.23 dəq.)

Lehinə 111

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 111

Nəticə: Qəbul edildi

6. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkmənistan Hökuməti arasında beynəlxalq avtomobil əla-

qələri haqqında 2008-ci il 19 may tarixli Sazişə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Protokolun təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Səməd Seyidov, Qüdrət Həsənquliyev

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.29 dəq.)
Lehinə	110
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	110
Nəticə: Qəbul edildi	

7. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Elnur Allahverdiyev

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.33 dəq.)
Lehinə	110
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	110
Nəticə: Qəbul edildi	

8. “Yeyinti məhsulları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda və Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Rzayev, Rauf Əliyev

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.36 dəq.)

Lehinə 110

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 110

Nəticə: Qəbul edildi

9. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində və Azərbaycan Respublikasının Ticarət Gəmiçiliyi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Nurlan Həsənov

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.38 dəq.)

Lehinə 109

Əleyhinə 1

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 111

Nəticə: Qəbul edildi

10. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Fəzail Ağamalı, Fazil Mustafa, Razi Nurullayev, Azay Quliyev, Şahin İsmayılov, Siyavuş Novruzov, Əhliman Əmiraslanov, Qüdrət Həsənzadə

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.18 dəq.)

Lehinə 107

Əleyhinə 0

Bitərəf 2

Səs vermədi 0

İştirak edir 109

Nəticə: Qəbul edildi

11. “Ünvanlı dövlət sosial yardımı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Razi Nurullayev, Aydın Mirzəzadə, Rəşad Mahmudov, Qənirə Paşayeva, Fəzail Ağamalı

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.32 dəq.)

Lehinə 102

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 102
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–3-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.54 dəq.)
Lehinə 98
Əleyhinə 0
Bitərəf 1
Səs vermədi 1
İştirak edir 100
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 4–5-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.54 dəq.)
Lehinə 96
Əleyhinə 0
Bitərəf 1
Səs vermədi 2
İştirak edir 99
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.55 dəq.)
Lehinə 98
Əleyhinə 0
Bitərəf 1
Səs vermədi 1
İştirak edir 100
Nəticə: Qəbul edildi

12. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Nizami Səfərov,
Aydın Hüseynov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 17.02 dəq.)

Lehinə 106

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 106

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–3-cü maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 17.03 dəq.)

Lehinə 107

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 107

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 4–7-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 17.04 dəq.)

Lehinə 108

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 108

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 17.04 dəq.)

Lehinə 109

Əleyhinə 0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	109
Nəticə: Qəbul edildi	

Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri

S.QAFAROVA

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

31 may 2020-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir*

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar, hörmətli media nümayəndələri! Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat	(saat 11.07 dəq.)
İştirak edir	83
Yetərsay	91

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 22 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yetərsay var. Səfa müəllim, xahiş edirəm, gələn dəfə səsvermədə 10 saniyəyə keçək.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Buyurun.

F.İbrahimli. Salam, hörmətli həmkarlarım. Siz iclası aparırsınız və bu maskada Sizin kifayət qədər çətinliyiniz olacaq. Hesab edirəm ki, biz oturmuşuq və Milli Məclis üzvləri də Sizi üzrlü hesab eləyər. Siz rahat danışmaq və iclası rahat aparmaq üçün ondan istifadə etməyə də bilərsiniz. Bu, mənim təklifimdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fəzail müəllim. Etirazınız yoxdur ki? Çünki məsafə var.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Hörmətli həmkarlar, biz iclasa başlaya bilərik. İndi isə sizdən gündəliyə səs verməyinizi xahiş edirəm.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.09 dəq.)
Lehinə	95
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	95
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 20 deputat səs vermişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəlik ətrafında müzakirəyə ehtiyac varmı? Danışmaq istəyən yoxdur?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Var? Nizami Səfərov. Nizami müəllim, buyurun.

N.Səfərov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, dəyərli media mənsuqları! Azərbaycan cəmiyyətinin diqqət mərkəzində olan mühüm məsələyə, Ramin Səfərovun işi ilə bağlı bəzi əhəmiyyətli hüquqi problemlərə aydınlıq

gətirməyə böyük ehtiyac var. Əgər hörmətli həmkarlar etiraz etməzsə, artıq dərəcədə xahiş edərdim ki, mənim cinayət işləri üzrə beynəlxalq hüquqi yardım, ekstradisiya, cinayətkarlıqla dövlətlərarası mübarizə sahəsində bir sıra beynəlxalq təşkilatlarda ekspert qismində çıxış etdiyimi, uzun müddət beynəlxalq cinayət hüququ sahəsində elmi araşdırmalar apardığımı nəzərə alaraq, çıxış üçün 3 dəqiqədən bir az artıq vaxt verilsin.

Sədrlik edən. Verilir, buyurun.

N.Səfərov. Hörmətli həmkarlar, ayrılmış vaxt ərzində işin bir çox mühüm aspektlərinin təhlil edilməsi imkan xaricindədir. Hörmətli Sədr, bu səbəbdən mənim çıxışım müəyyən dərəcədə fraqmentar xarakter daşıyacaq və rica edərdim, bunu diqqətə alınız.

Bildiyimiz kimi, mayın 26-da Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi Makuçyan və Minasyan Azərbaycana və Macarıstana qarşı işi üzrə qərar çıxarmış və həmin iş üzrə ömürlük azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum edilmiş Azərbaycan ordusunun zabiti Ramil Səfərovun Macarıstan Respublikasından Azərbaycana transferi ilə bağlı müəyyən hadisələr baş vermişdir. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarının çıxarılması təsadüfi xarakter daşımır. Ona hazırlıq uzun illər öncə başlamışdır. Faktiki olaraq Ramil Səfərovun məsələsinə dair Avropa Parlamentinin 2002-ci il 13 sentyabr və Avropa Şurası Parlament Assambleyasının “Məhkum olunmuş şəxslərin verilməsi haqqında” Konvensiyadan sui-istifadə hallarının qarşısının alınması üçün tədbirlər haqqında 2014-cü il 18 noyabr tarixli qərarli qətnamələri məhkəmənin bu işdə bir sıra cəhətlərə görə Avropa insan hüquqlarının müdafiəsi sistemindən, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququndan kənara çıxan qərarının verilməsinə yaşıl işıq yandırmışdır.

İstərdim, müzakirə edilən məsələ ilə bağlı maraq doğuran faktlardan birini də nəzərinizə çatdırım. İş üzrə şikayətçiləri təmsil edən şəxslər sırasında insan hüquqları sahəsində ixtisaslaşan İngiltərənin Midlsek Universitetinin professoru və həmin universitetin İnsan hüquqlarının müdafiəsi üzrə Avropa Mərkəzi direktoru Filip Liçin adına rast gəlinir. Həmin şəxs Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsində, əsasən, Rusiya və Türkiyə kimi ölkələrə qarşı qaldırılan işlərdə təmsil olunur. Xatırlatmaq istərdim ki, Filip Liç Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin Sarkisyanın Azərbaycana qarşı işi üzrə də erməni tərəfini təmsil etmişdir. İstənilən şəxs İnsan hüquqlarının müdafiəsi üzrə Avropa Mərkəzinin veb sahifəsinə daxil olmaqla, orada Azərbaycanla bağlı yerləşdirilmiş məlumatlarla tanış olarsa, bir çox məsələləri tam obyektiv qiymətləndirə bilər.

Hörmətli deputatlar, Avropa hüquqi məkanı çərçivəsində məhkum olunmuş şəxslərin verilməsi 1983-cü il martın 21-də qəbul edilmiş eyni adlı Konvensiya ilə tənzimlənir. Dövlətimiz bu Konvensiyaya 2000-ci il dekabrın 12-də qoşulmuşdur. Macarıstan Respublikası isə hələ 1993-cü il iyunun 13-də sənədi ratifikasiya etmişdir. Məhkum olunmuş şəxslərin vətəndaşı olduqları dövlətə verilməsi sahəsində münasibətlər iki ölkə arasında qeyd edilən beynəlxalq hüquq aktı əsasında tənzimlənir. Konvensiyanın təməl prinsiplərindən birini dövlətlərin suverenliyi doktrinasından irəli gələn və 12-ci maddədə əksini tapmış əfv, amnistiya və cəzanın yüngülləşdirilməsi təşkil edir. Həmin maddəyə uyğun olaraq, hər bir iştirakçı dövlət qüvvədə olan konstitusiyası və digər hüquqi aktlara uyğun olaraq, əfv, amnistiya və cəzanın yüngülləşdirilməsini həyata keçirə bilər.

Burada bir mühüm məqamı nəzərə almaq lazımdır.

Azərbaycan Respublikası Avropa Konvensiyasına qoşulan zaman 1969-cu il 23 may tarixli “Beynəlxalq müqavilələr hüququ haqqında” Vyana Konvensiyasının 19-cu maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq, 12-ci maddəyə dair qeyd-şərtlə çıxış etmişdir. Həmin qeyd-şərtə əsasən Azərbaycan Respublikasından verilmiş məhkum olunmuş şəxs barəsində əfv və amnistiya qərarı Azərbaycan Respublikasının müvafiq səlahiyyətli orqanları ilə razılaşdırılmalıdır. Konvension maddə ilə belə qeyd-şərt Macarıstan tərəfindən edilməmişdir. Bununla bağlı tam məsuliyyətlə qeyd edə bilərəm ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 22-ci bəndindən irəli gələrək 2012-ci il avqustun 31-də möhtərəm cənab Prezident tərəfindən Ramil Səfərov barəsində verilmiş əfv fərmanı birmənalı olaraq beynəlxalq hüquqi razılaşmadan irəli gəlir və dövlətimizin öz üzərinə götürdüyü öhdəliklərin hüquqi çərçivəsindədir. Ümumxalq səsverməsi referendumla qəbul edilən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında tətbiq edilmiş dövlət başçısının əfv etmə səlahiyyətləri suveren qaydada həyata keçirilir. Heç bir dövlət və ya dövlətlər qrupu beynəlxalq təşkilat, beynəlxalq məhkəmə və ya kvazi məhkəmə orqanları bu səlahiyyətlərin realizə olunmasına müdaxilə edə bilməz. Azərbaycan xalqının sarsılmaz iradəsini əks etdirən fundamental konstitusion prinsiplər heç müzakirə predmeti belə deyil.

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi guya Azərbaycan tərəfindən Konvensiyanın 2-ci və 14-cü maddələrinin pozulması ilə bağlı qənaətə gəlmişdir. Tam açıqlığı ilə qeyd etmək istərdim ki, erməni tərəfi qarşıya qoyduğu əsas məsələyə nail ola bilməmişdir. Budapeşt şəhərində baş vermiş hadisəyə görə Azərbaycan Respublikasının substansiv mənada məsuliyyət daşması barədə sərsəm

iddia tamamilə iflasa uğramışdır. Məlum hadisə ermənilərin təhrikedici və təhqiramiz davranışına dözə bilməyən Azərbaycan ordusunun zabiti tərəfindən fərdi qaydada törədilən hadisədir və Azərbaycan dövlətinin, yaxud onun hansısa rəsmi orqanının bu hadisə ilə bağlı heç bir bağlılığı olmaması barədə məhkəmə aydın mesaj vermişdir. BMT-nin Beynəlxalq Hüquq Komissiyası tərəfindən hazırlanan beynəlxalq hüquqa zidd əməllərə görə dövlətlərin məsuliyyəti haqqında maddələr layihəsinin, 11-ci maddəsini təhlil edən Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi birmənalı şəkildə beynəlxalq hüquqla müəyyən edilən məsuliyyətin atributiv elementlərinin bu işdə olmaması barədə nəticə hasil etmişdir.

Erməni tərəfinin ikinci uğursuz iddiası Ramil Səfərovun transferinə görə Macarıstan Respublikasının məsuliyyətinin müəyyən edilməsi ilə bağlı olmuşdur. Məhkəmənin qənaətinə görə bu məsələdə Macarıstan Avropa Konvensiyasının 2-ci maddəsinin tələblərini prosessual qaydada pozulmasına yol verməmişdir.

Hörmətli deputatlar, məhkəmənin qərarında əksini tapan və guya dövlətimiz tərəfindən Avropa Konvensiyasının iki maddəsinin pozulması süni arqumentlərə əsaslanan obyektivlik, qərəzsizlik və tərəfsizlik prinsiplərindən kənara çıxan, beynəlxalq məhkəmə orqanlarının presedent hüququ və Avropa Konvensiyasının düzgün şərh edilməməsinin bariz nümunəsidir. Azərbaycan Respublikasına münasibətdə ikili standartların tətbiq edilməsi, bir sıra beynəlxalq institutda özünü qabarıq şəkildə büruzə verir. Siz təsəvvür edin ki, hətta Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin Portuqaliyadan olan hakimi Pinto de Albuquerke iş üzrə xüsusi rəyində baş vermiş hadisəni dini motivlərə əsaslanan cinayət adlandırmışdır. Şübhəsiz ki,

belə yanaşma ancaq xəstə təxəyyülün məhsulu ola bilər.

Azərbaycan Respublikasının dinc əhalisinə qarşı amansızcasına törədilmiş soyqırım etnik tənzimləmələr, insanlıq əleyhinə cinayətlər, müharibə cinayətləri, beynəlxalq hüquqda ən ağır cinayət kimi qiymətləndirilən təcavüz uzun illər cəzasız qalır. 30 ildən çox müddətə Dağlıq Qarabağ problemi həllini tapmır. Lakin bunlar beynəlxalq birliyi narahat etmir. Sadaladığım cinayətlər dünyanın digər regionunda baş verəndə BMT işə düşür və onun Təhlükəsizlik Şurasının məlum qərarları əsasında keçmiş Yuqoslaviya və Ruanda üzrə tribunallar yaradılır, Sierr Leone üzrə xüsusi məhkəmə orqanı təsis edilir. Təəssüf ki, Azərbaycan ərazisi insanlıq məhfumunu belə sarsıdan cinayət əməlləri törətmiş şəxslərə münasibətdə cəzasızlıq hökm sürür və buna görə beynəlxalq birlik birbaşa məsuliyyət daşıyır. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Nizami müəllim. Hörmətli həmkarlar, mən düşünürəm ki, Nizami müəllimin, ekstradisiya üzrə beynəlxalq ekspertin rəyini dinləmək bizim üçün çox vacib idi və Milli Məclisdə bunu səsəndirmək də çox vacib idi. İndi isə, hörmətli həmkarlar, sizə deyim ki, siyahıda 34 nəfər yazılan var. Mən görürəm. Bizdə yuxarıda oturan həmkarlarımız da yazılıblar, onlar 6 nəfərdir. Eləmi, Şakir müəllim?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. 6 nəfərdir. Sizin icazənizlə, bir nəfərə siz gördüyünüz bu siyahıdan, bir nəfərə isə oradan söz verəcəyəm. Çünki əks halda bizim yuxarıda oturan hörmətli həmkarlarımızın çıxış eləməyə imkanı yoxdur.

İndi isə, xahiş edirəm, Müşfiq Məmmədli. Buyurun. Müşfiq müəllimdən sonra Zahid müəllim olacaq. Ondan sonra isə Cavid Osmanov. Xahiş edirəm, yerlərinizi orada

qabaqcadan tutasınız. Şakir müəllim, siyahını bilirsiniz. Siz, xahiş edirəm, bir nəfərdən bir orada təşkil edin. Bu yurun.

M.Məmmədli. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar. Mənə çıxış üçün şərait yaratdığınız üçün minnətdarlığımı bildirirəm. Mələumdur ki, Sumqayıt son zamanlar, həqiqətən, böyük bir inkişaf yolu keçmişdir və Sumqayıta dövlet rəhbərinin qayğısı digər bölgələrlə müqayisədə onun daha dinamik inkişaf edən bölgəyə çevrilməsinə səbəb olmuşdur. Lakin bununla yanaşı, bəzi problemlər var. Bu problemlər bizim deputat həmkarlarımız tərəfindən də qaldırılmışdır. Hörmətli Tahir Mirkişili tərəfindən də bu məsələ bir dəfə gündəmə gətirildi. Sumqayıtın iqtisadi cəhətdən yüksək inkişaf etməsi, həmçinin bəzi ekoloji problemlərin yaranmasına da gətirib çıxarır. Uzun müddət, hətta sovet dövründən bəri, 1961-ci ildən fəaliyyət göstərən məişət tullantıları poliqonlarında mütəmadi olaraq yanğınların baş verməsi və həmin məişət tullantılarının orada toplanması böyük ekoloji problemlərə gətirib çıxarıb. Bu, sumqayıtlıların və mənim təmsil etdiyim dairənin seçicilərinin haqlı narazılıqlarına səbəb olur.

Burada qısa müddət ərzində, həqiqətən də, böyük işlər görülmüşdür və layihələndirilmə aparılmış və bu layihələndirmə nəticəsində də tullantıları emal edən zavodun yaradılması önə çıxmışdır. Lakin hazırda bu məsələ öz həllini tapmadığına görə həmin məsələ aktual olaraq qalır. Mən bu məsələni həm ictimaiyyətin, həm də sizin nəzərinizə çatdırıram. Bu istiqamətdə addımlar atılarsa, həqiqətən də, o bölgədəki insanların qaldırdıqları məsələ öz həllini tapar.

Bir də ən mühüm, ən vacib məsələlərdən biri. Son zamanlar həm tikinti bəmunun yaşanması, həm də iqtisadi

inkişaf müəyyən yaşayış massivlərinin meydana gəlməsinə gətirib çıxarmışdır. Bu massivlərdən biri də Sumqayıtla Hacı Zeynalabdin Tağıyev qəsəbəsi və Xızı rayonu arasında yerləşən Yaşma bağ massividir. Burada olan insanlar müxtəlif müəssisələrdə çalışarkən sovet zamanında bu insanlara torpaq sahələri ayrılmış və onlar orada məskunlaşmışlar. İctimaiyyətin nəzərinə çatdırıram ki, o ərəzidə hazırda 3500-ə qədər ev vardır və 10 min insan məskunlaşmışdır. Onlara müəyyən bir statusun verilməsi və infrastruktur problemlərinin həll olunması o insanların probleminin həllinə gətirib çıxarardı. Mən bu məsələnin də aktuallığını nəzərə alaraq, sizin diqqətinizə çatdırıram. Mənə çıxış üçün şərait yaratdığınıza görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Zahid Oruc. Zahid müəllim, buyurun.

Z.Oruc. Hörmətli Sədr, hörmətli Məclis üzvləri. Amerika Dövlət Departamenti üzərindən 25 ildən artıq vaxt keçdiyini nəzərə alaraq, Azərbaycanda, o cümlədən Dağlıq Qarabağda 1993–1995-ci illərdə baş verən bir sıra mühüm hərbi-siyasi hadisələrə dair məxfi qrif altında olan sənədləri 26 may tarixində ictimaiyyət üçün açıq elan eləyib. Dövlət adamlarımız, siyasətçilərimiz, təhlilçilərimiz onunla Bill Klintonun şəxsi elektron kitabxanasının rəsmi ünvanından tanış ola bilərlər.

Diqqətinizi cəlb etmək istədiyim mühüm bir məsələ regiona sülhməramlı qüvvələrin yerləşdirilməsi, o zaman yerləşdirmək istəyi, Ermənistan–Azərbaycan münaqişə zonasına konkret bir dövlətin, yaxud ATƏT missiyası altında müşahidəçilərin və ordu qüvvələrinin gətirilməsi məsələsi barədə gerçək məlumatlardır. Bunlar tariximizin ən ağır səhifələrini təşkil edir. Sənədlərlə tanışlıq bir daha sübut edir ki, ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycanın

hərbi, iqtisadi və siyasi cəhətdən ən zəif dövründə təslimçilik aktlarına bərabər sayıla biləcək onlarla diplomatik təklifləri, yaxud sülh planı adı altında hazırlanmış sənədləri rədd edib. Bundan ötrü böyük cəsarət və iradə tələb olunurdu. Nəzərə alın ki, o vaxt regionda Azərbaycan Prezidenti yeganə dövlət başçısı olub ki, belə mövqe tutub və Ermənistanın işğal reallığını diplomatik sənədlər üzərinə daşıyaraq onun qəbul etdirilməsinə imkan verməyib. Həmin diplomatik yazışmalarda dövlətimizin BMT qətnamələrinin qəbulunda necə gərgin danışıqlar apardığını, ağır hərbi döyüşlərin getdiyi bir şəraitdə beynəlxalq siyasi cəbhədə necə fədakarlıq göstərdiyini də görmək mümkündür.

Bunlarla yanaşı, ötən iclasların birində Heydər Əliyevin 1995-ci ildə Britaniya Baş naziri Con Meycorla danışıqlarda beynəlxalq birlikdən, konkret London və Vaşinqtondan Qarabağ məsələsində obyektiv mövqe tutmaları üçün hansı prinsiplilik göstərdiyinin, tələbləri irəli sürdüyünün və sərt xətti həyata keçirdiyinin şahidi olmuşuq. Biz bunu ona görə vurğulayırıq ki, adətən, tarix cəbhəsindən də saxtakarlıq və təhriflərə əl atıb bugünkü hakimiyyəti və ulu öndərin əleyhinə hücumlar təşkil etməkdədirlər. Biz istərdik ki, tarixə obyektiv baxmaq istəyən hər kəs kütləvi informasiya vasitələrimizin əli ilə o həqiqətləri bir daha təqdim eləsinlər. Aydın məsələdir ki, əgər regiona xarici hərbi birliklər yerləşdirilsəydi, münaqişə tamamilə onların inhisarına keçmiş olacaqdı.

Xarici hərbi qüvvələrin gəlməsinin qarısını alan, suveren hüquqlarımızı sonadək ləyaqətlə, peşəkarlıqla qoruyan liderimiz məhz Heydər Əliyev olubdur. O vaxt hakimiyyətin əleyhinə minlərlə böhtan və şər yazanlar, – necə ki onu indi də eləyirlər, – tarix qarşısında öz cavabdehliklərini dərk eləyə bilərlər.

Toxunmaq istədiyim başqa bir məsələ parlamentdə yeni siyasi arxitekturanı nəzərə alıb, parlament müxalifəti haqqında qanun layihəsini hazırlamaqdır. Dünyanın bir sıra ölkələrində bu praktika var. Bu, onların söz demək hüququnu, alternativ layihələr hazırlamaq sahəsindəki işlərini gücləndirər, parlamentarizmə yaxşı təsir eləyər, parlament demokratiyasının gücləndirilməsində rol oynayar.

Sədrlik edən. Sağ olun. Cavid Osmanov.

C.Osmanov. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Bil-diyimiz kimi, bu günlərdə dünyanın demokratik sahədə ən inkişaf etmiş ölkələrdən biri, bəlkə də birincisinin prezidenti Donald Tramp Amerika Birləşmiş Ştatlarında sosial şəbəkələrin tənzimlənməsi ilə bağlı qərar qəbul etmişdir. Bu qərar, bu sərəncam ölkədə terrorizmin, saxta profillərin qarşısının alınması, yalan məlumatların yayılması, o cümlədən siyasi sabitliyin, insanların şərəf və ləyaqətinin qorunması kimi tədbirləri özündə əks etdirir. Təbii ki, bu sərəncam dünya ölkələri tərəfindən birmənalı olaraq müsbət reaksiya ilə qarşılanıbdir. Mən düşünürəm ki, belə bir qanunun ölkəmizdə, Azərbaycanda da qəbul olunmasının vaxtı artıq çoxdan yetişmişdir. Bu qanun bizim milli təhlükəsizliyimizi təmin etməklə ölkəmizdə ictimai-siyasi sabitliyi daha da gücləndirəcəkdir. Bu, eyni zamanda, saxta profillər üzərindən ölkəmizə, xalqımıza, müstəqilliyimizə qarşı şər-böhtanın, o cümlədən vətəndaşlarımızın şərəf və ləyaqətinə mənfi təsir eləyən amillərin qarşısını almaq üçün çox vacib bir qanun layihəsi olar.

Biz görürük ki, son zamanlar, xüsusi ilə ölkəmizə, xalqımıza, dövlətçiliyimizə, müstəqilliyimizə qarşı xəyanət mövqeyi tutan Milli Şura və onun ətrafında olan insanlar zaman-zaman belə çağırışlar edirlər və xüsusən radikal qüvvələrlə birləşib ölkəmizdə ictimai-siyasi sabit-

liyi pozmağa cəhd edirlər. Eyni zamanda, onlar xaricdə yaşayan mühacirlər vasitəsi ilə Azərbaycan vətəndaşlarına qarşı şər, böhtan, təhqir yağdırmaqla insanların şərəf və ləyaqətini pozurlar. Ona görə də, xahiş edirəm ki, Milli Məclis gələcəkdə belə bir qanun layihəsinin qəbul olunmasına öz töhfəsini versin. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Siyavuş Novruzov. Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar. Mən də Cavid müəllimin fikirlərini davam elətdirib qeyd etmək istəyirəm, uzun müddətdən sonra Amerika başa düşdü ki, bütün dünya ölkələrinə səpdiyi toxumlar indi özünə qarşı çıxır və özünə tərəf irəliləməyə başlayır. Biz vaxtı ilə bu məsələləri qaldıranda ki, xaricdə oturub heç bir məsuliyyət daşımadan Azərbaycan, dövlətçilik əleyhinə iş aparanlar, Azərbaycanda silahlı üsyana, çevrilişə çağırış edənlər, Azərbaycanda terrorizmə dəstək verənlər, dövlət və hökumət, o cümlədən hüquq mühafizə orqanlarının nümayəndələrinə qarşı sui-qəsd təşkil olunmasını tərifləyənlər və ona rəvac verənlər, çağırış edənlər, o cür insanları qəhrəman elan edənlər nəticə etibarı ilə bu, bilavasitə terrorizmə, dini ekstremizmə birbaşa çağırışla bağlıdır. Bu, bütün beynəlxalq hüquq normalarında cinayət hesab olunur. Amma təəssüflər olsun ki, Azərbaycanda bu məsələ qalxanda hərəsi bir tərəfdən başladı Azərbaycanda söz, mətbuat azadlığı pozulur, internet azadlığı pozulur.

Mən xatırlayıram, ümummilli lider və Prezidentimiz 20 ildən çox, 30 ilə yaxındır məsələ qaldırırlar ki, millətlərin öz müqəddəratını təyin etmək hüququ II Dünya müharibəsindən sonra müstəmləkədən azad olunanlardan ötrüdür,

əsas ərazi prinsipidir, ərazi bütövlüyüdür. İspaniyada hadisələr baş verənə qədər heç bir kəs buna yaxın düşmürdü. İspaniyada bu hadisələr baş verdi, orada baskların və digərlərinin müstəqillik tələb etməsi ilə yadlarına düşdü ki, deməli ərazi bütövlüyü əsas şərtlərdən biridir. O cümlədən bu Məclisdə 3 il bundan qabaq biz məsələ qaldıranda ki, anonim şəkildə internetdən istifadə məsələsi öz həllini tapmalıdır. Şəxsiyyət vəsiqəsi ilə qeydiyyatdan keç, istənilən məsələni yaz, fikirlərini bildir, tənqidini söylə və nəticə etibarlı ilə nəyə istəyirsən münasibət bildir. Başladılar ki, internet sıxışdırılır. Bəs hanı Human Rights Watch, hanı Freedom House, hanı Soros təşkilatı Trampa qarşı niyə bir söz deyə bilmir? Hanı Cəmil Həsənlı? Hansı ki, Amerika çörəyi yeyir, Osmanqızı, Arif Yunus və digərləri, Avropada oturanlar. Əgər Azərbaycanda internetlə bağlı bunun mində biri qədər bir məsələ olsa idi, indi səsləri Allah bilir Avropa Şurasından, Avropa parlamentindən gəlirdi. Təəssüflər olsun ki, bu cür məsələləri biz vaxtı ilə...

Sədrlik edən. Sağ olun, Siyavuş müəllim. Yuxarı cərgədən Bəhrüz Məhərrəmov, buyurun.

B.Məhərrəmov. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar. Mən də, həm Cavid müəllimin, həm də Siyavuş müəllimin fikirlərinə qoşuluram və informasiya hüququ sahəsində uzun müddət araşdırma aparın bir şəxs kimi, hesab edirəm ki, mövcud sahədə irəli sürülən həmin təklif insan hüquqlarının heç bir formada məhdudlaşdırılmasına yol açə bilməz. Əslində, şərəf və ləyaqətin, insanlığın müdafiəsi baxımından, bütövlükdə, internet kimi geniş imkanlara malik sahədə çox vacib və mühüm addım olar. Əslində, insan şərəf və ləyaqətinin qorunması insanlığın qarşısında duran bir nömrəli vəzifədir.

Mənim qaldırmaq istədiyim ikinci məsələ ondan ibarətdir ki, bilirik, Azərbaycanda geniş islahatlar dalğası başlayıb və həmin islahatlar dalğasının mühüm həlqəsi də məhkəmə-hüquq islahatlarıdır. Bu istiqamətdə insan hüquq və azadlıqlarının səmərəli təmini vəkilliksiz, bu institut olmadan mümkün deyil. Azərbaycanda bu sahədə də kifayət qədər işlər görülür. Həm Kollegiyanın yeni strukturu, yeni formalaşan sistem orada ciddi, müsbət nəticələrə gətirib çıxarıb. Eyni zamanda, ən vacibi ölkə rəhbərliyinin bu sahədə siyasi iradəsi 22 fevral sərəncamını xüsusi qeyd etmək olar. Lakin bütün bunların fonunda müəyyən problemlər qalmaqdadır. Hesab edirəm ki, həmin problemlər ilk olaraq mülki sahədə vəkillik fəaliyyəti ilə bağlıdır. Bilirik ki, cinayət hüququ sahəsində problem yoxdur. Lakin mülki sahədə bizim insanlarımız yalnız kassasiya instansiyasında dövlət hesabına vəkillə təmin olunurlar.

İndi belə bir fikir meydana çıxa bilər ki, onsuz da müəyyən bu iqtisadi böhran və sair dövrdə 1-ci instansiyada və apelyasiya instansiyalarında dövlət hesabına vəkil ilə təminat dövlətin üzərinə əlavə yük olar. Amma, əslində, belə deyil. Vəkillər Kollegiyasına 22 fevral sərəncamı ilə kifayət qədər məbləğ ayrılır və həmin məbləğ mənim dediyim bu məsələni həll etməyə imkan verir. Eyni zamanda da, bilirsiniz, bu son hadisələr, həbslər və sair göstərdi ki, vətəndaşlar adətən hüquqi savadsız olduqları, vəkillə təmin oluna bilmədikləri üçün məhkəmədə faktiki olaraq aciz qalıblar və haqlı olduqları yerdə öz hüquqlarını müdafiə edə bilməyiblər. Bütün bunların fonunda hesab edirəm ki, məhz Vəkillər Kollegiyasına bu günə qədər ayrılan o vəsait hesabına, dövlət hesabına yardımı dövlətin üzərinə əlavə heç bir yük salmadan təmin etmək olar.

Təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Əli müəllim, buyurun. Əli müəllim söz istəyir.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Mən vaxt almadan bir neçə tezisi sizinlə bölüşmək istəyirəm. Hörmətli həmkarlarım Siyavuş müəllim, Cavid müəllim, Bəhrüz müəllim burada sosial şəbəkələrlə bağlı narahat mövzuya toxundular və haqlı olaraq buna toxundular.

Bir neçə gün bundan əvvəl möhtərəm cənab Prezident məcburi köçkünlər üçün tikilmiş “Qobu Park-3” yaşayış massivinin açılışı zamanı həm də Azərbaycan dövlətçiliyinin müasir tarixi ilə bağlı çox vacib deyərdim ki, tarixi əhəmiyyətli fikirlər söylədi. Bir çox tarixçi alimlərə həm də dərs keçdi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin gördüyü müstəsna əhəmiyyətli, o dövrdə çətinliklə başa gələn işləri xatırlamaqla yanaşı, həm də buraxılmış səflərə, o dövrdəki müstəqilliyin şərti olması, İrəvanın Ermənistana verilməsi kimi problemlə məsələlərə də toxundu. Eyni zamanda, cənab Prezident 1980-ci illərin sonlarında baş verən hadisələrə bir daha qayıtdı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin bayrağının məhz ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən Naxçıvanda hələ Sovetlər Birliyinin mövcud və güclü olduğu bir dövrdə dalğalandırılması qətiyyəti ilə bağlı fikirlər söylədi. Cənab Prezidentin o tariximizlə, o cümlədən Xalq Cümhuriyyəti dövrü ilə bağlı söylədiyi fikirlər həm tövsiyə xarakteri daşıyır, həm də xoşniyyətli bir tarixi analiz idi. Səhvlərdən, problemlərdən nəticə çıxartmaq və bir də belə problemlərlə, çətinliklərlə üzləşməməkdən ötrü görəcəyimiz işlər.

Məhz bu cür düzgün tarixi analiz nəticəsində Azərbaycan indi heç zaman olmadığı kimi, müstəqil və güclüdür. Məhz buna görə də hüquqşünas həmkarlarım Ramil

Səfərovla bağlı söylədilər. Məsələlərin hüquqi tərəfinə toxunmayacağam, amma məhz müstəqil, real müstəqil dövlətin güclü siyasi liderinin qəbul etdiyi qərarlar nəticəsində Ramil Səfərov indi azadlıqdadır. Baxmayaraq ki, o zaman bir çox təzyiqlər ilə üzləşmişdik. Mən bunu ona görə xatırladıram ki, son dövrlər, təəssüf olsun, cənab Prezidentin bu çıxışını nəinki, – indi söylədilər, – Milli Şuranın üzvləri və ya radikal müxalifət, – onların yanaşmalarını biz bilirik, – bir sıra mətbuat nümayəndələri də düzgün təhlil etmədilər. Təəssüf doğuran hal ondan ibarətdir ki, cənab Prezidentin verdiyi bu tarixi təhlilə heç tarixçilər, plitoloqlar düzgün qiymət vermədilər. Mən hesab edirəm ki, biz ölkə başçısının bizim 102 illiyini qeyd etdiyimiz dövlətçilik ilə bağlı verdiyi bu izahatların təhrif edilməsinə heç bir halda yol verməməliyik. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim. Şahin İsmayılov. Buyurun.

Ş.İsmayılov. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, əziz həmkarlar. Koronavirus pandemiyası, əslində, kifayət qədər aktual olan bir məsələni daha da aktuallaşdırdı. Bu, ərzaq təhlükəsizliyi məsələsidir. Biz bilmirik, dünyada növbəti dövrlər hansı çağırışlar olacaq. Mütəxəssislər deyir bunun 2-ci, 3-cü dalğası da ola bilər. Mənim qaldıracağım məsələ düşünürəm ki, burada bir sıra həmkarlarım üçün də olduqca vacib məsələdir. O baxımdan ki, eyni zonanın seçilmiş deputatları olaraq bizə seçicilərimiz bu məsələlər ilə bağlı hər gün müraciət edirlər, öz narahatlıqlarını, düşünürəm, təbii narahatlıqlarını çatdırırlar. Bu məslə torpaqların şoranlaşması, əkin suyuna olan tələbatın ödənilməsi, suvarma suyu, içməli su ilə bağlı olan məsələlərdir.

Təmsil olunduğum Beyləqan rayonundan konkret bir

misal gətirmək istəyirəm. Uzun illərdi ki, Allahyarlı kəndində 3500 hektar torpaq şor suların altındadır. Bu 3500 hektar torpağı nə dövlət, nə bələdiyyə, nə də pay torpağına sahib olan mülkiyyətçilər istifadə edə bilir. Eyni zamanda, digər kəndlər, Eyvazalılar, Tatalılar, İkinci Aşıqlı və sair kəndləridir. Burada eyni istiqamətdə kifayət qədər problemlər mövcuddur. Əslində, dövlət bu sahəyə kifayət qədər diqqət göstərir. Onların infrastruktur baxımından kifayət qədər böyük potensialı, texnikaları, işçi qüvvələri var. Çox böyük həcmli işçi qüvvələri var hətta. Amma əfsuslar olsun ki, bu gün bu sahədə problemlərin olduğunu şahidiyik. Yolboyu, yəqin ki, aran zonasına gedəndə, səfər edəndə biz qamış basmış əraziləri görürük, uzun illərdir onlar təmizlənmir, ciddi narahatlıqlar yaranır və kəndlilər bu torpaqlardan istifadə edə bilmirlər. Faktiki olaraq, torpaq var, amma reallıqda o torpaqlar istifadə olunmur. Mən çox xahiş edərdim, bu sahəyə diqqət göstərilsin. Bu sahəyə ayrılan vəsaitlərin düzgün xərclənməsi, yeni yanaşmaların tətbiq olunması vacibdir.

Ərazi baxımından bizimlə eyni olan dövlətlər var ki, artıq uzun müddətdir yeni yanaşmalar tətbiq edərək həm suvarma sularına qənaət edirlər, həm də məhsuldarlığın artırılması istiqamətində kifayət qədər böyük uğurlar əldə edirlər. Yəni bu yeni texniki imkanlar deyil, əslində, bu təcrübədən artıq bir neçə 10 illiklərdir istifadə olunur və tam realdır ki, Azərbaycanda da bu texnikalardan, bu yeniliklərdən istifadə olunsun və suvarma suyuna qənaət etməklə torpaqların bərpası istiqamətində işlər həyata keçirilsin. Kifayət qədər aktual məsələdir. Yenə deyirəm, ərzaq təhlükəsizliyimizə birbaşa aid olan məsələdir. Mən ümid edirəm ki, bizim dəfələrlə müraciət etməyimizə və bugünkü müraciətimizə aidiyyəti dövlət qurumları səs

verəcək və insanların bu problemlərinin həlli istiqamətində fəaliyyət göstərəcəklər. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Əli Məsimli, buyurun.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Seçicilərlə görüşlər zamanı qaldırılan bəzi məsələləri onların arzusu ilə Milli Məclisdə səsəndirmək istərdim. Birinci məsələ ondan ibarətdir ki, hələ 2015-ci ildən bu yana təbii fəlakətlər nəticəsində, məsələn, Şəkinin kəndlərində olan dağıntılar ölçülüb-biçilib müəyyən qərarlar qəbul olunub. Orada dağılan evlərin tikintisi istiqamətində tədbirlər görülməsi üçün müəyyən addımlar atılıb, amma bu tam deyil. Ona görə hesab edirik ki, fəvqəladə vəziyyətlərin aradan qaldırılması üçün bu sahəyə ayrılan vəsait onun miqyaslarına müvafiq, adekvat deyil. Ona görə də Şəkinin, onun kəndlərinin təmsalında bu cür dağılmış evlərin yenidən tikilməsi, onlara dəyən ziyanın aradan qaldırılması üçün əlavə vəsaitin ayrılmasını vacib hesab edirik.

İkinci müraciət edənlərin çoxu bilavasitə iş görə müraciət edirlər. Aydın məsələdir ki, bu dəqiqə ictimai işlər və digər istiqamətlərdə addımlar atılır. Pospandemiya dövrü gedir, Azərbaycan artıq yeni mərhələdə iqtisadi fəallığın artırılması istiqamətində addımlar atacaq. Çox istərdik ki, regionlarda da yeni iş yerlərinin açılması istiqamətində əlavə tədbirlər görülsün. Bundan ötrü ilk növbədə işsizlərin statistikasının dəqiqləşdirilməsinə ehtiyac var. Ona görə ki, pandemiya zamanı yaranmış vəziyyət açıq formada göstərdi ki, işsizlərin rəsmi statistikasına reallığa uyğun deyil, ondan dəfələrlə aşağıdır. Ona görə də 190 manat yardımın verilməsi əvvəlcə 200 min, sonra isə 600 min adama şamil edildi. Amma bu da son rəqəm deyil. Ona görə hesab edirik ki, birinci yaranmış vəziyyətdən asılı olaraq, aidiyyəti orqanlar həmin 190 manat yardımın

iyun ayında da verilməsi məsələsinə baxsın. Çünki yerlərdə bunu kifayət qədər tələb edən bir vəziyyət mövcuddur. İkinci, işsizlərin statistikasını aparılsın. Çünki yeni işsizlər meydana çıxıb. Həmin işsizlərin bir hissəsi dövlətin həyata keçirdiyi tədbirlər nəticəsində işlə təmin olunacaq, amma bir hissəsi təmin olunmayacaq. Ona görə onlara, bir tərəfdən, ünvanlı sosial yardım verilməsi istiqamətində növbəti addımların atılmasını zəruri hesab edirik. Məsələn, kənddən bizə olan müraciətə əsasən bunun qarşısını alan ən ciddi məqam hər bir ailədə ailə üzvlərinin bir-iki nəfərinin adına kiçik torpaq sahələrinin olmasıdır. Onun da gəlirləri azdır. Yəni 160 manatdan az olduğuna görə onlar, həqiqətən, bu ağır vəziyyətdə müavinət ala bilmirlər. Bu istiqamətdə növbəti addım...

Sədrlik edən. Sağ olun. Hörmətli həmkarlar, Nizami müəllimə bir az biz çox vaxt verdik, o, lazım idi. İndi isə mən cəmi iki nəfərə söz verəcəyəm. Biz bir az uzatdıq. 30 dəqiqədən çox elədik. Müşfiq Cəfərov və Etibar Əliyev. Çünki bu adamlar Milli Məclisdə hələ bir dəfə də çıxış eləməyiblər. Müşfiq Cəfərov, buyurun.

M.Cəfərov. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə son illər ərzində iqtisadiyyatın davamlı və rəqabət qabiliyyətli inkişafı istiqamətində çoxsahəli islahatlar həyata keçirilmişdir. Bu islahatlar nəticəsində əhalinin həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılması, xüsusən də əhalinin məşğulluğu 2019-cu il ərzində ən prioritet sahələrdən biri və demək olar ki, birincisi olmuşdur. Buna sübut, 2018-ci illə 2019-cu ili müqayisə etdikdə məşğulluq xidməti orqanları vasitəsi ilə işə düzələnlərin sayı 99 faiz artmışdır. Belə ki, bu rəqəm 2018-ci ildə 51774 nəfər olduğu təqdirdə, 2019-cu ildə 103028 nəfər olmuşdur.

İctimai işə cəlb olunanların sayı isə 2018-ci ildə 1022 nəfər olduğu təqdirdə, 2019-cu ildə bu rəqəm 46,6 dəfə artaraq 47599 nəfər olmuşdur.

Əhalinin özünüməşğulluğun təmin olunması tədbirləri Beynəlxalq Əmək Təşkilatına üzv ölkələrə təqdim etdiyi “Öz biznesini başla və təkmilləşdir” Proqramı əsasında hazırlanaraq, ölkə Prezidentinin 2016-cı il 7 aprel tarixli 1941 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir. Azərbaycanda bu proqram 4 ilə yaxındır ki, uğurla icra olunur və 2019-cu ildə öz əhatə dairəsini 72 faiz genişləndirmişdir. Bu, çox yaxşı göstəricidir. Azərbaycanın bu sahədə gördüyü işlər Beynəlxalq Əmək Təşkilatı tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş, Təşkilat tərəfindən ən yaxşı təcrübə kimi dünya ölkələrinə tövsiyə edilmişdir.

Hazırkı vəziyyəti nəzərə alaraq, həmçinin postkorona dövrünə qədəm qoyacağımız təqdirdə, bu sahəyə diqqəti daha da artırmalı, xüsusən də özünüməşğulluğun dəstəkləməsi istiqamətində proqramlar hazırlamalı və qısa bir zaman çərçivəsində onların icrasına başlamalıyıq. Hesab edirəm ki, bu proqram hazırkı vəziyyətdə daha da genişlənməli və bu proqramda Beynəlxalq Əmək Təşkilatının “Öz biznesini başla və inkişaf etdir” Proqramında olan digər tövsiyələr də nəzərə alınmalıdır. Bura ev şəraitində özünüməşğulluğa təmin edən bizneslərin yaradılması, ev şəraitində ailə biznesi, məsafədən biznes təlimləri, yeni və ya hazır bizneslərə innovasiyaların tətbiq olunması, hökumətin ayırdığı vəsaitin düzgün istiqamətdə xərclənməsini təmin etmək daxildir. Ümumilikdə isə, özünüməşğulluq proqramının üstün tərəflərini aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar.

Ailə büdcəsinin dayanıqlı gəlir mənbələrinin hesabına formalaşması, mikro və kiçik sahibkarlığın inkişafı, yeni

iş yerlərinin yaradılması və işsizlik səviyyəsinin azaldılması, dövlət vəsaitlərinin xərclənməsində səmərəliliyin artırılması, yoxsulluq səviyyəsinin azaldılması, iqtisadiyyatda inklüzivliyin gücləndirilməsi. Artıq Azərbaycanda təməli qoyulmuş və uğur əldə etmiş bu proqram tam şəkildə icra olunarsa, ölkə iqtisadiyyatına mövcud vəziyyətdə və postkorona dövründə 40–50 faizədək təkan vermiş olar. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Etibar Əliyev. Etibar müəllim, buyurun.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli deputatlar, pandemiyanın ölkəmizdə təhsil sisteminə təsiri danılmazdır. Konkret olaraq ali təhsildə nə baş verir? Bu barədə bizə xeyli suallar verilir. Əlbəttə ki, sualların böyük qismi təhsilin keyfiyyətinə deyil, təhsil haqlarına aiddir. Pandemiya ali məktəblər qarşısında, eyni zamanda, 3 problem yaratdı. Birincisi və ən əsası, mövcud vəziyyəti nəzərə almaqla, təhsilin fasiləsizliyini qorumaq və keyfiyyətli təhsil verməyə nail olmaq. İkinci, virtual məkanda işləmək bacarıqları olmayan müəllimlərə dəstək olmaq. Üçüncüsü, çıxılmaz vəziyyətlə üzləşən tələbələrə dəstək durmaq.

Distant təhsil ətrafında geniş imitasiyalar mövcuddur. Burada bütün universitetlər və bütün tələbələrlə bağlı universal qərar qəbul etmək mümkün deyil. Bunun əsas səbəblərindən biri qanunvericilik bazasının olmamasıdır. Bu səbəbdən ali məktəblər prosesi fərqli şəkildə həyata keçirirlər. Müşahidələrimiz göstərir ki, universitet var, günə 900 distant dərslər təşkil etdi. Təhsilin bu növünü yetərincə yüksək səviyyədə təşkil edənlər və edə bilməyənlər barədə artıq cəmiyyətdə məlumatlar var. Suallar yaranır, ali məktəblər distant təhsilə keçdikləri zaman

təhsil haqlarına baxılmalıdır? Mövcud durumda çıxış yolu nədən ibarətdir?

Ali məktəblərin yeganə gəlir mənbəyi olan təhsil haqlarının 83–85 faizi müəllimlərin əmək haqlarına sərf olunur. Bu il dövlət sifarişli yerlər 16 min nəfər artırılır, ödənişli təhsil alan tələbələr də təhsil nailiyyətlərinə görə təqaüd alırlar. Nazirlər Kabinetinin sosial baxımdan həssas əhali qrupuna aid edilən ailələrin üzvü olan tələbələrin təhsil haqqı xərclərinin ödənilməsi barədə qərarı 20 mindən artıq tələbəni əhatə edir. Qərarın icrası üçün dövlət büdcəsindən 40 milyon manat maliyyə vəsaiti ayrılıb. Bütün bunlar tələbələr üçün yüksək güzəştlər sayılmalıdır. Ali məktəb rəhbərliyi də pandemiyanın tələbələrin təhsilinə təsirini yumşaltmaq məqsədi ilə müxtəlif güzəştlər həyata keçirirlər.

Bununla yanaşı, biz müəllimləri də düşünməliyik. Pandemiya dövründə ən böyük fədakarlığı həkimlər və müəllimlər etdilər. Lakin həkimlər illər ərzində gördükləri işi, müəllimlər isə heç vaxt görmədikləri yeni işi icra etməli oldular. Distant dərslər apardılar. Distant təhsilin təşkili ənənəvi təhsildən qat-qat çətindir. Təhsilin bütün pillərində çalışan müəllimlər bu dövr ərzində müxtəlif vasitələrlə dərs deməyə çalışdılar. Əlbəttə ki, bilik qazanmaq istəyi olan tələbələrin böyük kəsimi bundan bəhrələndilər. Tələbələrin kursdan-kursa keçmələri məsələlərində problem yaranmır. Buna görə də...

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Etibar müəllim. Hörmətli həmkarlar, indi isə gündəliyimizin məsələlərinə keçirik. Qeyd edirəm ki, gündəliyin ilk 6 məsələsi hökumətlərarası sazişlərin və protokolların təsdiq edilməsi haqqında qanun layihələridir. Bunlar bir oxunuşda qəbul ediləcəkdir. Onu da qeyd edirəm ki, 1-ci məsələdən 4-cü məsələyə qədər olan

qanun layihələri Türkiyə Respublikası ilə əməkdaşlığın müxtəlif sahələrini əhatə edir və cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub.

Beləliklə, hörmətli həmkarlar, gündəliyin birinci məsələsinin müzakirəsinə başlayırıq. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında Preferensial Ticarət Sazişinin təsdiq edilməsi haqqında” qanunun layihəsini təqdim etmək üçün İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri Tahir Mirkişiliyə söz verirəm. Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar. Hörmətli Sahibə xanım, icazənizlə, bu layihəyə keçməmişdən öncə mən yarım dəqiqə qısa bir izahat vermək istərdim. Bu, daha öncə müzakirə olundu, sosial şəbəkələrlə bağlı. Qeyd edim ki, 1996-cı ildə Amerika Birləşmiş Ştatlarında qəbul olunmuş “Rabitə dürüstlüyü haqqında” Qanunun 230-cu maddəsinə görə heç bir sosial şəbəkə sahibi həmin şəbəkədə yayılan informasiyanın dürüstlüyünə görə məhkəməyə cəlb oluna bilməz. Bu 230-cu maddədən ABŞ şirkətləri son 15–20 il ərzində geniş şəkildə istifadə etmiş və buna görə də onlar yaydıqları məlumatların heç birinə görə məhkəməyə cəlb olunmamışlar. ABŞ prezidenti Trampın qəbul etdiyi qərar bundan ibarətdir ki, həmin 230-cu maddə ləğv olunsun və bundan sonra YouTube, Google, Twitter kimi şirkətlər yaydıqları məlumatların dürüstlüyünə, yəni bu, şər və böhtandırsa, buna görə məhkəməyə cəlb oluna bilsinlər. Mən düşünürəm ki, əslində, bizim hüquq sistemimizdə də buna müvafiq maddələr var və biz bundan gələcəkdə istifadə edə biləcəyik.

O ki qaldı qanun layihəsi ilə bağlı, hörmətli Sahibə xanım, bu məsələ kifayət qədər aktual və tarixi bir saziş olduğundan, icazənizlə, mən bunun barəsində daha ətraflı danışmaq istərdim. Birincisi qeyd edim ki, məsələnin hüquqi və iqtisadi tərəfləri var. Hüquqi tərəfi bundan ibarətdir ki, 2007-ci ildə Azərbaycan Hökuməti ilə Türkiyə Hökuməti arasında imzalanmış sazişə görə Preferensial Ticarət Sazişinin hazırlanması və imzalanması ilə bağlı ilkin razılaşma əldə olunmuşdur. Bundan sonra, 2017-ci ildə Azərbaycan Hökuməti ilə Türkiyə Hökuməti arasında bu Ticarət Sazişinin artıq imzalanması ilə bağlı Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır. Daha sonra, 2020-ci il fevral ayının 25-də Azərbaycan və Türkiyə arasında keçirilən yüksək səviyyəli Strateji Əməkdaşlıq Şurasının 8-ci iclasında cənab Prezident İlham Əliyev və Türkiyə Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğan arasında imzalanmış 14 sənəddən biri məhz bu sənəd olmuşdur. Sənəd kifayət qədər tarixi və eyni zamanda, mühüm bir sənəd sayılır.

Sənədin iqtisadi tərəfinə gəldikdə isə qeyd etmək istərdim ki, hazırda Türkiyə İtaliyadan sonra Azərbaycanın ən böyük ticarət tərəfdaşdır. 2019-cu ilin rəqəmlərinə görə Türkiyə və Azərbaycan arasında ticarət dövriyyəsi 33 faiz artaraq 4,5 milyard ABŞ dollarına çatmışdır. Türkiyə Azərbaycan ixracının ən çox artdığı ölkələrdən biridir və 2019-cu ildə Azərbaycanın bu ölkəyə ixracı 36 faiz artırmışdır. Türkiyə Rusiyadan sonra Azərbaycanın qeyri-neft ixracında ikinci ən mühüm ölkədir və ticarət ixracı 400 milyon dolları keçmişdir. Xatırladım ki, Azərbaycanın MDB ölkələri ilə Preferensial Ticarət Sazişinə oxşar ticarət sazişi var. Yəni məhsullar azad ticarət şərtlərində ixrac olunur. Bu cəhətdən baxsaq, Rusiyadan sonra ikinci

böyük ölkə olan Türkiyənin eyni şərtlərə malik olması Azərbaycan ixracında çox mühüm bir yer tutacaqdır.

Xüsusi qeyd etmək istərdim ki, eyni zamanda, Azərbaycan Türkiyəyə ən çox investisiya qoyan ölkədir. Belə ki, Azərbaycanın Türkiyəyə investisiyası artıq 18,5 milyard dolları keçmişdir.

Layihənin ilkin şərtləri bundan ibarətdir ki, hər iki ölkəyə 15 qrup mal üzrə idxal və ixrac əməliyyatlarının 0 faiz ilə idxal, ixrac olunması ilə bağlı ilkin razılaşma var. Qeyd edirəm ki, həmin 15 qrup mal Ticarət Sazişində Əlavə 1 və Əlavə 2-də göstərilir. Bu, Azərbaycan–Türkiyə üzrə ayrı-ayrı mal qruplarıdır. Xüsusi qeyd etmək istəyirdim ki, ixrac rüsumunun 0 faiz olması ilə yanaşı, ticarət kvotalarının həcmi də müəyyən olunmuşdur. Belə ki, Azərbaycan Türkiyəyə 60800 ton həcmində məhsulu 0 dərəcə ilə ixrac etmək hüququna malikdir. Türkiyə isə Azərbaycana 24 min 300 ton həcmində məhsulu 0 dərəcə üzrə idxal və ixrac etmək hüququna malikdir. Mən xüsusi qeyd etmək istəyərdim ki, Türkiyə regionda ən çox idxal rüsumu olan bir ölkə kimi tanınır. Təsəvvür edin ki, Türkiyəyə çay idxal etmək üçün ödəniləcək rüsumun həcmi 148 faizdir, yaxud Türkiyəyə emal sənayesi məhsulları ixrac etmək üçün tələb olunan rüsumların həcmi 58,5 faizdir. Müqayisə üçün deyim ki, Azərbaycanda ən böyük idxal rüsumunun həcmi 15 faizdir. Yəni bu cəhətdən baxsaq, Azərbaycanın Türkiyə kimi bir ölkəyə ixracda üstünlük əldə etməsi, rüsumun 0 faiz olması Azərbaycan sahibkarları üçün çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

İlkin hesablamalara görə, bu Saziş təsdiq olunarsa, Azərbaycan sahibkarlarının Türkiyəyə 0 rüsum dərəcəsi ilə ixrac edəcəyi məhsulun həcmi 47 milyon, Türkiyədən idxal olunacaq məhsulun həcmi isə 36 milyon dollar

olacaq. Müqayisə üçün deyim ki, hazırda həmin 15 qrup məhsul üzrə Azərbaycanın Türkiyəyə ixracı cəmi 1 milyon dollar təşkil edir. Yəni Saziş təsdiq olunarsa, bu ixracın 1 milyondan 47 milyon dollara qədər artırılması kimi bir imkan əldə edilir ki, bu, kifayət qədər mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu cəhətdən həmkarlarımdan bu saziş layihəsini dəstəkləmələrini xahiş edərdim. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim. Səməd müəllim, bu layihəyə Sizin komitədə də baxılıb. Sözlünüz var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur. Çıxış edənlər var. Fazil Mustafa, buyurun.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən elə başa düşdüm, 4 məsələni bir yerdə müzakirə edirik. Mən viza ilə bağlı danışmaq istəyirəm. Onda söz verilsə, sonra danışaram.

Sədrlik edən. Oldu. Qənirə xanım, buyurun. Qənirə Paşayeva.

Q.Paşayeva. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri, mətbuat və media nümayəndələri. Təbii ki, biz bu tarixi sənədi dəstəkləyirik. Çünki bu, çox böyük imkanlar yaradır. Ümummillə liderimiz Heydər Əliyevin “Biz bir millət, iki dövlətlik” düşüncəsi ilə qardaş Türkiyə ilə bütün sahələrdə əməkdaşlığın daha da genişləndirilməsi cənab Prezidentimizin siyasətində xüsusi yer tutur və bu sənəd də bu siyasətin bir izahıdır. Təbii ki, Azərbaycan məhsulların qardaş Türkiyə bazarına çıxarılmasına geniş imkanlar yaradan və ümumiyyətlə, qardaş Türkiyə ilə Azərbaycan arasında ticarət əlaqələrinin daha da inkişafına xidmət edən bu sənəd çox önəmlidir və biz bunu dəstəkləyirik.

Amma hörmətli Sədr, Türkiyə mövzu olunca, mən bir məsələyə toxunmaq istəyirəm. Müzakirələrdə zaman çatmadı. Türkiyədə təhsil alan onlarla ailənin müraciəti olduğu üçün mən bu məsələni qaldırıb, müvafiq qurumlara xahiş etmək istəyirəm. Çünki o insanların arasında bizim seçicilərimiz də, bütün Azərbaycandan olan tələbələrimiz də var. Söhbət bundan gedir ki, qardaş Türkiyədə tədris, təhsil ili iyunun 15-də yekunlaşır və Türkiyədəki qaydalara görə iyunun 15-də istər dövlət, istərsə də özəl yataqxanalar təmir və gələn dərs ilinə hazırlıq üçün bağlanılır. Bizim özəlliklə yataqxanalarda qalan tələbələrimiz var ki, onlar maddi imkanları yüksək olmayan ailələrin övladlarıdır və ona görə kirayələrdə qala bilmirlər. Çünki kirayə haqları bahadır, amma kirayə haqlarının yanında o kommunal, aidiyyət kimi haqlar həddindən artıq baha olur. Bu uşaqlar iyunun 15-dən yataqxanalardan çıxmaq məcburiyyətində qalacaqlar. Onların arasında məzun olanlar var ki, ümumiyyətlə, belə deyək, onlar qardaş Türkiyədə təhsillərini başa vurublar.

Mən ötən gün Azərbaycan Təhsil Nazirliyimizin qardaş Türkiyədəki Səfirliyimizdə olan təhsil müşavirimizlə, nümayəndəmizlə də danışdım. Təxminən 2400 nəfər qeydiyyatdan keçib ki, onların qayıtması zəruridir. Çünki Azərbaycan dövləti onların bir hissəsinin artıq pulunu verməyə başlayıb. Biz o uşaqlara kirayə haqlarını ödəməkdə dəstək verməyə başlayırıq. Çünki bu uşaqlar çıxıb harada qalacaqlar? Ona görə mən müvafiq qurumlardan xahiş edirəm ki, – bu ailələrin əksəriyyəti uşaqlarının biletini özləri almağa hazırdırlar, Azərbaycan dövlətindən o biletlərinin alınmasını istəmirlər, sadəcə, gəlib ölkəmizin qayda-qanunlarına görə karantində qalmağa hamısı razıdır, – çarter reyslər vasitəsilə, özəlliklə iyunun 15-nə qədərə bu

yataqxanadan çıxmaq məcburiyyətində qalan uşaqların ölkəmizə gətirilməsi məsələsi həll olunsun.

Çünki əgər bu, həll olunmasa, onda dövlətimiz bu uşaqların Türkiyədə qalmasına da dəstək vermək məcburiyyətində qalacaq. Çünki ailələr çox çətinliklə üzləşə bilər. İkincisi o uşaqlara qısa zamanda qısamüddətli kirayə evləri tapmaq da həddindən artıq çətin olacaq. Ona görə, xahiş edirəm, müvafiq qurumlar bu məsələni də diqqətə alsınlar. Ən azı çətin vəziyyətdə, yataqxanadan artıq bir neçə günə çıxarıлма vəziyyətində olan uşaqların gətirilməsi üçün müvafiq qurumlardan xahiş edirik.

Mən bu sənədi dəstəkləyəcəyəm, çox önəmli sənəddir. Tahir müəllim çox ətraflı məlumat verdi. Təkrar vurğulayıram ki, bu, Azərbaycan–Türkiyə münasibətlərinin – iqtisadi-ticari münasibətlərin inkişafına, özəlliklə Naxçıvan Muxtar Respublikasının misalında çox böyük təkan, dəstək ola bilər. Ona görə də biz bu sənədi dəstəkləyəcəyik. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Hikmət Məmmədov, buyurun.

H.Məmmədov. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkili. Doğrudan da, bu sənədlər vacib sənədlərdir. Türkiyə ilə Azərbaycan tarixi müttəfiqdir, təbii müttəfiqdir. Ölkələrimiz arasında çox yüksək səviyyədə siyasi, iqtisadi münasibətlər var və düşünürəm ki, qəbul edəcəyimiz sənədlər münasibətləri keyfiyyətə yeni mərhələyə qaldıracaqdır.

Qənirə xanımın toxunduğu məsələyə mən də toxunmaq istəyirəm. Həm Türkiyədə, həm də bir sıra Avropa ölkələrində tələbələrimiz var ki, onlar universitetlərin tələbələr üçün ayrılmış kampuslarında yaşayırlar və iyun ayının 1-dən sonra orada artıq fəaliyyət dayandırılacaq və beləliklə, xüsusən İspaniyadan, digər Avropa ölkələrindən, oradan

da tələbələrimizin öz hesabına çarter reysləri ilə gətirilməsi məsələsi aktualdır. Azərbaycan Prezidentinin də mövqeyi belədir ki, xüsusi çarter reysləri ilə vətəndaşlarımız ölkəmizə gətirilsin və mən düşünürəm, bu məsələni həll etmək lazımdır.

İkinci bir məsələ, Sahibə xanım, gündəmdə mənə vaxt olmadı, mən bir məsələyə toxunmaq istəyirəm. “Qobu Park–3” yaşayış massivinin açılışında, doğrudan da, Azərbaycan Prezidenti son 100 illik tariximizə ekskursiya edərək, çox kritik məqamlara toxundu. Onlardan birinci hissəsi, şübhəsiz ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin fəaliyyəti ilə bağlı idi. Doğrudan da, Prezidentimizin də qeyd etdiyi kimi, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti bizim qürur mənbəyimizdir. Ancaq, eyni zamanda, onun xətalarını da, yol verdiyi səhvləri də, xüsusən İrəvan paytaxt olmaqla torpaqlarımızın Ermənistana verilməsi məsələsini də nə tarxiçilərimiz, nə də politoloqlarımız, heç kəs unutmamalıdır. Bunu daima ictimai yaddaşa təqdim etməlidirlər. Xüsusən yeni nəslə təqdim etməlidirlər ki, o dövrdə hansı səhvlər olubdur. Hörmətli Əli müəllim də bu məsələyə toxundu və mən düşünürəm ki, bu, çox vacib məsələdir.

İkinci, cənab Prezident şübhəsiz ki, sonrakı mərhələdə 1990-cı illərin əvvəllərində Azərbaycanın torpaqlarının işğalı ilə bağlı məsələyə toxundu. Onda da yenə məhz həm o dövrdə olan satqınları, yəni sovet dövründə olan satqınları, xəyanətkarları, donos yazanları xüsusi vurğulamaqla, həm də torpaqlarımızın işğalına səbəb olan AXC–Müsavat cütlüyünün fəaliyyətini bir daha tənqid etdi. Mən düşünürəm ki, bu da çox vacib idi. Çünki tarixi yaddaş milli yaddaşımızın əsas komponentidir və öz tarixi faciələrini yaddan çıxaranlar onu yenidən yaşamağa məhkum-

durlar. Bu mənada mən düşünürəm ki, Azərbaycan Prezidentinin çıxışı mühüm bir kompleks sənəd idi. Tarixçilər qarşısında, ictimai fəal fərdlər qarşısında yeni vəzifələr müəyyənləşdirir.

Başqa bir məsələ Amerika Birləşmiş Ştatları Prezidentinin sosial şəbəkələrdə nəzarətin gücləndirilməsi məsələsi ilə bağlıdır. Bu məsələ də artıq dəfələrlə səsləndirilibdir, bu, aktualdır. Çünki, doğrudan da, bu gün bir ölkə Prezidentinin rəsmi kürsüdən səsləndirdiyi fikirləri qeyri-dəqiq etiketi ilə işarələyib ictimaiyyətə təqdim etmək, əslində, həmin prezidenti etibarsızlaşdırmaqdır. Bu, konkret Amerika nümunəsində belədir. Amma biz bilirik ki, Azərbaycan da bənzər nümunələrdən uzun müddətdir əziyyət çəkir. Çünki digər bənzər hadisələrlə, etibarsızlaşdırmaq, lidersizləşdirmək, gözdən salmaq siyasəti ilə bərabər, sosial şəbəkələrdə Azərbaycanın nümunəsində həm də bir təhqir və digər hallara da yol verilir ki, bunun da qarşısı alınmalıdır.

Ona görə də mən təklif edirəm ki, İnsan hüquqları komitəsi ilə Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvlərindən və Milli Məclisin uyğun şöbələrindən, əməkdaşlarından ibarət bir komissiya yaransın. Çünki beynəlxalq təcrübə azdır, mən başa düşürəm, bilirəm. Almaniyada Federal qanun var, sosial şəbəkələrdə nəzarət tətbiqinin gücləndirilməsi ilə bağlı belə bir qanun. Uyğun bir forma tapıb biz bir daha bu məsələyə qayıdaq və mən düşünürəm ki, bu məsələlər heç bir halda insan hüquqlarının, söz, mətbuat azadlığının məhdudlaşdırılması kimi qiymətləndirilə bilməz. Çünki sosial şəbəkələrdə ictimai münasibətlər var. Bizim də, elə Amerika Birləşmiş Ştatlarının Prezidentinin cəhdi də buna hüquqi müstəvidə bir nizam gətirməkdir. Əks-təqdirdə informasiya xaosu bu

mühüm platformada çoxsaylı məsələlərə ziyan vura bilər. Diqqətinizə görə sağ olun və üzr istəyirəm ki, mən gündəmdən danışa bilmədiyim üçün söz aldım danışdım. Sağ olun.

Sədrlik edən. Hikmət müəllim, bəli, mən Sizin sözü-nüzü kəsmədim. Ancaq, hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, əgər yazılırsınızsa, məsələ haqqında danışın. Kim gündəli-yin müzakirəsində danışa bilmədisə, həmişə olduğu kimi, ənənəvi bir formada siz yazılı surətdə çıxışlarınızı verə bilərsiniz. İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihə-sini səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.05 dəq.)
Lehinə	88
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	89
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs, əleyhinə, bitərəf yoxdur.

Sədrlik edən. Siz əminsiz? Çox adam orada telefon-dan başını qaldırmır.

Ş.Şabanov. Bəli, iki nəfər kartdan istifadə edir.

Sədrlik edən. Siz eşitdiniz mən dediyimi? Orada çox adam telefondan başını qaldırmır.

Qəbul olundu, sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 2-ci məsələsinə keçirik. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Res-publikası Hökuməti arasında qarşılıqlı olaraq vizadan azad etmə haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə qanun

layihəsi. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən sözü Səməd müəllimə verəcəyəm. Səməd müəllim, buyurun.

S.Seyidov, *Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin sədri*.

Çox sağ olun, xanım Sədr, minnətdaram. Dediğiniz kimi, bu bir neçə qanun layihəsi Azərbaycan–Türkiyə münasibətlərində xüsusi əhəmiyyət kəsb edən qanun layihələri kimi qiymətləndirilməlidir. Həm indicə qəbul etdiyimiz, Tahir müəllimin ətraflı təqdim etdiyi ticarət sazişi ilə bağlı, həm də bundan sonra bizim əlaqələrimizi yeni mərhələyə yüksəldən qanun layihələri, o cümlədən də indi sizin diqqətinizə təqdim olunan bu qanun layihəsi, doğrudan da, Azərbaycan–Türkiyə münasibətlərinə xüsusi təkan verəcək bir qanun layihəsi kimi qiymətləndirilməlidir. Ona görə ki, Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında vizasız gediş-gəliş haqqında məktub mübadiləsi hələ 1992-ci ildə qəbul olunmuşdur. Sonra 2003-cü ildə real Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında qarşılıqlı viza tətbiqi haqqında saziş imzalanmışdır. Bu sazişə görə Azərbaycan və Türkiyə vətəndaşlarının həmin ölkələrə viza ilə daxil olması müəyyən olunmuşdur.

2007-ci ildə Türkiyə tərəfi Azərbaycan vətəndaşları üçün vizanın ləğv olunması ilə bağlı qərar qəbul etmişdir və bundan sonra Azərbaycan Respublikası vətəndaşları Türkiyəyə vizasız, 30 gün müddətinə sərbəst gedə bilərlər. Azərbaycan tərəfi, siz bilirsiniz, bununla bağlı faktiki 2019-cu il sentyabrın 1-dən Türkiyə vətəndaşlarının eyni ilə Azərbaycana vizasız gəlişinə icazə vermişdir. Bununla bağlı, artıq vətəndaşların gediş-gəlişi ilə bağlı Türkiyə–Azərbaycan və Azərbaycan–Türkiyə münasibətləri 30 gün müddətində vizasız tənzimlənirdi. Təqdim

olunmuş qanun layihəsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Ona görə bu qanun layihəsi qəbul edəndən sonra hansı maddələr işə salınacaq, mən onları həmkarlarımızın diqqətinə çatdırmaq istəyirəm.

Birincisi, təbii, bütün beynəlxalq sazişlərə uyğun olaraq, hər bir ölkəyə siz xarici pasportla daxil olanda bu pasport ən azı 6 ay ondan öncə və 6 ay ondan sonra etibarlı olmalıdır ki, siz xarici ölkəyə daxil olasınız.

İkincisi, ən vacib məqamlardan biri, hər iki ölkə üçün viza tələblərindən azad edilmə müddəti 90 gündür. Yəni qanun layihəsində konkret yazılıb vizanın ləğv olunması məsələsidir. Mən xahiş edirəm ki, bizim həmkarlarımız düzgün başa düşsünlər. Yəni ləğv olunması o deməkdir ki, Azərbaycan vətəndaşlarının Türkiyəyə, Türkiyə vətəndaşlarının Azərbaycana heç bir viza tələbləri olmadan 90 gün müddətində gediş-gəliş problemləri ləğv olunur. Bu, çox vacib və əhəmiyyətli bir məsələdir.

Üçüncüsü, viza tələblərindən azad edilmə akkreditə olunmuş diplomatik nümayəndə və konsulluqlara və beynəlxalq təşkilatların nümayəndələrinə də şamil olunur. Bu da çox vacibdir. Ona görə ki, indiyə qədər o da 30 günlüyə şamil olunurdu.

Siz bilirsiniz, bu saat elə bir vəziyyətdir, pandemiya dövrüdür, xəstəliklər olur. Ona görə bu sazişin içərisində konkret, vacib bir bənd var. Mən istəyirəm onu da sizin diqqətinizə çatdırım. Xəstəlik, təbii fəlakət, epidemiya kimi, digər fəvqəladə hallar olduğu halda, 90 gün müddəti müvafiq sərəncamlarla uzadıla bilər.

Sizin diqqətinizi bir vacib məsələyə də cəlb etmək istəyirəm. Həm komitə iclasında bu məsələ qalxdı, həm də biz həmkarlar arasında bu məsələni müzakirə edirik. Azərbaycan vətəndaşları Türkiyəyə, Türkiyə vətəndaşları

Azərbaycana işlə bağlı da gəlirlər. Ona görə 90 gün müddəti o qədər də kifayət deyil. Bəlkə bunu hansısa formada uzatmaq mümkündür. Mən öncə istəyirəm qanun layihəsində olan bir maddəni sizin diqqətinizə çatdırım ki, Türkiyə və Azərbaycan arasında iş, təhsil və sair məqsədlərlə, yəni 90 gündən artıq uzunmüddətli yaşamaq məqsədinə icazə verilməsi milli qanunvericiliyə əsasən tənzimlənir. Ola bilsin, hansısa tələbədir oxumağa gedir, hansısa professordur gedib universitetlərdə fəaliyyət göstərir, yaxud hər hansı başqa bir işlə bağlı ya Türkiyə, ya Azərbaycana gedir. 90 gün ərzində heç bir problem yoxdur, 90 gündən artıqdırsa, işlə əlaqədardırsa, müvafiq dövlətlərin strukturlarına müraciət edib məsələni həll etmək lazımdır. Yəni bu sazişin qəbul olunması ilə Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında qarşılıqlı viza tətbiq edilməsi haqqında 2003-cü ildə qəbul olunmuş saziş artıq qüvvədən düşür. Bu, yeni bir sazişdir. Çox səmərəli, çox vacib bir sazişdir. Münasibətlərimizi yeni mərhələyə yüksəldən bir sazişdir. Ona görə mən həmkarlardan bu sazişin qəbul olunmasını xahiş edirəm. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Səməd müəllim. Müzakirələrə keçirik. Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkili. Mən də düşünürəm ki, bu saziş Azərbaycan tarixində ən əhəmiyyətli beynəlxalq sənədlərdən biridir. Türkiyə və Azərbaycan arasında olan münasibətlərin praktik, qardaşlıq zəmininə dayanan bir əsasda qəbul olunan və imzalanan sənəddir. Ona görə də bu sənədə böyük əhəmiyyət verirəm. Uzun illər bu sənəd müzakirə olundu ki, viza ortadan qaldırılsın. Nəhayət ki, qarşılıqlı razılaşma əsasında bu proses baş verdi. Hətta bununla bağlı digər qonşu

ölkələrdən də belə bir tələblər var idi ki, Azərbaycanla aralarında viza qaldırılsın. Mən hesab edirəm ki, bu praktikanı bizim qonşu ölkələrə, xüsusilə İrana da tətbiq etmək olar. Bu şərtlə ki, İran Ermənistana verdiyi dəstəyi dayandırarsa, onunla da eyni qaydada sazişin bağlanması təklif oluna bilər. Çünki biz nə qədər əhalinin gediş-gəliş məsələlərini normal tənzimləsək, bu, vətəndaşlarımızın, bütövlükdə xeyrinədir. Bu maneələr ortadan qalxar.

Burada konkret maddələr üzrə nəyi demək istəyirəm? 1-ci maddədə göstərilir ki, pasportlar 6 aylıq etibarlılıq müddətinə sahib olduqda. Məncə, burada problemi bir az geniş tutmaq lazımdır. Azərbaycanda xəstəliklə, müalicə ilə bağlı Türkiyəyə gedən insanlar var. Burada, məncə, yaxşı olardı ki, 3 aylıq, – yəqin maddələrdə gələcəkdə bu sazişə baxılma imkanı nəzərdə tutulubdur, – etibarlılığı olan pasport sahibləri də ən azı 1 ay müddətinə viza tələbindən azad olunsun. Çünki adam var ki, qısa müddətə bunu təmin edə bilmir. Onlara da yer qoymaq lazımdır ki, kimsə 10 günlük, 15 günlük əməliyyata gedirsə, təcili əməliyyata qaldırılırsa, ən azı bu məsələdə çətinliklə qarşılaşmasın. Xüsusilə də Naxçıvan ərazisindən keçib Ərzurumda, İğdırda, Qarsda xəstəxanalara gedən insanlara aiddir.

Digər bir tərəfdən, burada sazişin tətbiq etdiyi fəvqəladə hallar, epidemiya vaxtında bunu tamamilə və ya qismən dayandırmaq hüququnun tələblərini özündə saxlayır. Məncə, burada “qarşılıqlı razılaşma əsasında” sözü olsaydı, daha yaxşı idi. Çünki başqa ölkələrlə birtərəfli qaydada olar, amma Türkiyə ilə Azərbaycan arasında bunun mütləq qarşılıqlı razılaşmaya əsaslanması vacibdir. Çünki bizim taleyimiz bir-birimizdən siyam əkiləri kimi çox asılıdır.

Maddə 12-də də maraqlı bir nüans var. Bəlkə bu,

beynəlxalq ümumi sənədlərin ruhuna uyğundur. Amma təfsir zamanı fikir ayrılığı olduğu təqdirdə, “ingilis dilindəki mətnə üstünlük verilir” ifadəsi bir az bizim, eyni dildə danışan, eyni qardaşlığı paylaşan xalqlar üçün, məncə, artıq ifadədir. Bəlkə biz beynəlxalq sənədlərdə belə məsələləri gözardı edə bilərik. Necə ola bilər ki, 2 türk dövləti bir təfsirdə anlaşıbilməsinlər?

Ən başlıca bir problem, bu sənəddə Türkiyədə çalışan insanlarımızla bağlı məsələni bildirmək istəyirəm. 100 minlərlə insan Türkiyədə çalışır, bu və ya digər səbəbdən, müxtəlif ölkələrdə gedib işləyirlər. Bunun günahını hər halda kimsədə axtarmaq doğru deyil. Müasir dünyanın miqrasiya problemləri var. Təbii ki, biz əgər o insanları işlə təmin edə bilsəydik, insanların burada yaxşı dolaşığı, yaşayışı olsaydı, başqa ölkəyə, Rusiyaya, Türkiyəyə gedib işləməzdilər. Demək burada heç olmasa, başqa yerə gedən insanların statistikasını doğru apararaq, – onlar bizim vətəndaşımızdır, – onların qaldığı ölkələrdə çətinlikləri aşmaları üçün bu məsələlərdə bir yüngülləşdirmə variantı düşünməliyik. Yəni 30 gün müddəti, həqiqətən azdır. Hansısa bir ayrıca sazişlə bunun tənzimlənməsinə böyük ehtiyac var. Başqa ölkə ilə çətinlikdir, başa düşürəm, amma Türkiyə ilə bunun edilməsi mümkündür. Çünki biz bir-birimizlə dil tapa bilən, bir-birimizə açıq olan və bir-birimizlə hərbi əməkdaşlığı yüksək səviyyədə olan ölkələrik. Ona görə də, hesab edirəm ki, bu məsələdə məhz orada çalışan insanların taleyi ilə bağlı məsələyə də bir az asanlaşdırıcı mövqedən aydınlıq gətirilməsi vacibdir. Çünki onlar bu istiqamətdə xeyli çətinliklərlə qarşılaşırlar. Bunu da dilə gətirirlər, təhsillə bağlı problemləri var, sənədi olmadığına görə, on minlərlə Azərbaycan uşağı təhsil almaq imkanına sahib deyil. Bu problemləri hələ də

həll edə bilməməyimizin özü də üzüntülüdür. Bütövlükdə, mən bu sazişi dəstəkləyəcəyəm, tarixi bir sənəddir. Bu, hesab edirəm ki, qardaşlığımızın ən vacib, bariz nümunələrindən biridir. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Siyavuş Novruzov. Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Mən qısa olaraq qeyd etmək istəyirəm ki, tamamilə razıyam və bu sazişə səs verəcəyəm. Amma keçən dəfə də viza sistemi ilə əlaqədar məsələni qaldırdıq. Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə əlaqədar. Naxçıvan Muxtar Respublikasının düşdüyü şərait onu tələb edir. Biz burada əlavə hansısa güzəştlərdən söhbət etmirik.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının bilirsiniz ki, Azərbaycana çıxışı yoxdur, birbaşa quru yol yoxdur. Qalır Türkiyə, İran və Ermənistan. Aydındır ki, digər ölkələrlə bağlı münasibət hansı formadadır. O baxımdan da, ancaq Türkiyə ilə gediş-gəliş və orada iş məsələsi ilə əlaqədardır. Burada hörmətli Səməd müəllim iş məsələsini qeyd etdi. İndi 50 nəfər, 100 nəfər professor getsin. Bu gedənlərin hamısı professor deyil ki, yaxud universitetdə dərs deməyə getmir. Burada mövsümi işə gedən var, nə bilim, digər, fabriklərdə, zavodlarda fəaliyyət göstərən var. 3 ay müddəti qurtaranda onun gəlib qayıtması, 3 ay işlədiyi elə həm gəlib-qayıtmağa, həm də belə deyək, vizanın qiymətinə xərclənəcək. Onda onun orada işləməsinin, yaxud yaşamasının heç bir mənası yoxdur. O baxımdan, indi gələcəkdə düzəliş mümkündürsə, Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə bağlı buna bir də baxılmalıdır. Hesab edirik, burada nəzərə alınmalıdır hamısı ki, blokadada olan Naxçıvan Muxtar Respublikasından Türkiyəyə gediş-gəliş müddəti, ümumiyyətlə, vizasız olsun. Bəlkə biz bir

bölgədə bunu nəzərdə tuta bilərik. Çünki Naxçıvan elə bir anklav vəziyyətdədir ki, istənilən qərarı qəbul edə bilərik.

Biz azad iqtisadi zonalar yaradırıq, dünyanın çox yerində var. Nə qədər istəyirsən gəl, nə qədər istəyirsən qal, nə alırsan al, nə aparırsan apar. Bir balaca bölgəni biz bu cür edə bilmərikmi? Edə bilərik. Mən hesab edirəm ki, buna bir balaca diqqətlə yanaşılmalıdır. Mən götürürəm hava nəqliyyatı ilə, xəstəliklə əlaqədar. Naxçıvan da Azərbaycanın bir bölgəsidir. Naxçıvana da Amerika ilə eyni uçuş sistemi yaradıblar. Götürək ki, AZAL nə vaxt İspaniyaya reys açacaqsa, Naxçıvana da həmin vaxt açacaq. Bəs burada öləni, qalanı, xəstəsi, gedəni var. Hər gün yüzlərlə insan müraciət edir. Bunu operativ qərargah nəzərə almalıdır, düşünməlidir. Lazımdır, bir təyyarədə 10 nəfər getsin, lazımdır 20 nəfər getsin, məsafə saxla. Qatar, gəmi, avtobus, metro açılır, metrodakı sıxlıq təyyarədəki sıxlıqdan 3 dəfə artıqdır. İndi biz yəqin ki, İnzibati Xətalər Məcəlləsinə dəyişikliklə bağlı qanun qəbul edəcəyik. Ayın 8-i, indi baxarıq, görək mümkün olsa, olacaq, 8-i olmadı 15-i. Burada yaşayan insandır, Azərbaycan vətəndaşıdır. Ona görə mən hesab edirəm, məsələyə diqqətlə yanaşmaq lazımdır və bu məsələlərdə diqqətli olmalıyıq.

Mən səs verəcəyəm və hesab edirəm ki, bu məsələdə Naxçıvan Muxtar Respublikası xüsusilə qeyd olunmalıdır, ayrıca bir bənd kimi hansısa bir formada oradakı viza sisteminə aydınlıq gətirilməlidir. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Siyavuş müəllim. Musa Qasımlı, buyurun.

M.Qasımlı. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Bu gün, gerçəkdən, Milli Məclisimizin tarixində çox böyük əhəmiyyət daşıyan bir sənəd təsdiq olunur. Dövlət müstəqilliyimiz bərpa olunandan bu günə qədər

həm Azərbaycan, həm də Türkiyə cəmiyyətlərini, insanlarımızı düşündürən məsələlərdən biri qarşılıqlı vizanın aradan qaldırılması olub. Biz bu yola pillə-pillə, zaman-zaman gəlib çatmışıq, amma, heç şübhəsiz, bu gün mühüm bir addım atılır. Bu sazişin təsdiq edilməsi ilə biz ilk növbədə cəmiyyətlərimizi bir-birinə yaxınlaşdırırıq, insanlarımız arasında hansı səviyyədə olursa-olsun əngəlləri aradan qaldırırıq, iki ölkə arasında turizm əlaqələri genişlənir.

Bundan əlavə, bizim ayrı-ayrı layihələr üzrə həm Türkiyədə, həm də Azərbaycanda çalışan insanlarımız var. Tədqiqat aparən elmi işçilərimiz, universitetlərimizdə çalışan alimlərimiz var. Onların məsələləri həll olmuş olur. Heç şübhəsiz, bu saziş Azərbaycan–Türkiyə münasibətlərində yeni bir səhifə açır və növbəti məsələlər barəsində danışmayacağım üçün söyləyirəm ki, bunun arxasıyan hərbi maliyyə əməkdaşlığına dair sənədin müzakirəsi və təsdiqi, eyni zamanda, təhlükəsizlik üzrə əməkdaşlıq, bütün bunlar hamısı bir-birini tamamlayır. Bir tərəfdən, ictimaiyyətin, vətəndaşların gediş-gəlişində rahatlığın yaranması, o biri tərəfdən, hərbi sahədə əməkdaşlığımızın dərinləşdirilməsi və dövlətin onurğa sütununu təşkil edən təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlığın əsaslarının möhkəmləndirilməsi çox böyük tarixi hadisələrdir. Mən hesab edirəm ki, bununla iki qardaş ölkənin münasibətləri yeni bir mərhələyə qədəm qoyur. Xeyirli olsun. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Qəniyə Paşayeva. Buyurun.

Q.Paşayeva. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən fikrimi çox qısa bildirəcəyəm. Birincisi, bu saziş, bu sənəd bir tarixi hadisədir. Qardaş Türkiyədə biz hər dəfə səfərdə olanda insanlar məsələ ilə bağlı soruşurdular. Biz düşünürük ki, bu qardaş Türkiyə ilə

Azərbaycan arasında, insanlar arasında gediş-gəlişin daha çox artmasını təmin edəcək. Bizim üçün də ən vacib məsələlərdən bir odur ki, Azərbaycan vətəndaşları turizm məqsədi ilə qardaş Türkiyəyə çox gedir. Amma qardaş Türkiyədən Azərbaycana gələn insanların sayının ciddi artmasına ehtiyac vardır ki, 3 aylıq, 90 günlük müddətdə vizanın qaldırılması, ləğv edilməsi buna öz töhfəsini verəcək.

Amma bununla bərabər, mən bir məsələyə xüsusi diqqət ayırmaq istəyirəm. Biz bu məsələdən danışanda Türkiyədə həmişə belə deyirlər: “biz Avropa ölkələrinə Azərbaycandan daha ucuz biletlə gedirik”. Turizm məsələsinin inkişafına da baxanda mən Gəncədə maraqlandım, bizim bölgələrimizə gələn insanların sayının artması ola bilər. Amma Gəncə ilə İstanbul arasında biletlər həddindən artıq bahadır. Niyə? Mənə dedilər, çünki burada hava limanında yer haqları çox alırlar, ona görə də bu, biletlərin də qiymətinə təsir edir. Axı, Gəncəyə nə qədər uçuş var ki? Bu yer haqlarını azaltmaq olar ki, qoy, insanlar çox gəlsin. Bu insanların çox gəlməsi bütün bölgənin inkişafına da, turizmin canlanmasına da təsir edə bilər. Çünki postpandemiya dövründə bizim üçün turizm həddindən artıq vacib məsələdir. Ona görə Hava Yolları rəhbərliyini çağırırıq ki, həm yer haqqı məsələlərinə, həm də eyni zamanda, biletlərin qiymətlərinə baxılsın. Çünki Türkiyədən bir vətəndaş Avropanın istənilən ölkəsinə Azərbaycandan daha ucuz biletlə gedəcəksə, biz nə qədər təbliğ etsək də edək insanların Azərbaycana daha çox gəlməsini təmin edə bilmərik. Ona görə turizmin canlanmasında Azərbaycan Hava Yollarının bu məsələlərə baxmasına ehtiyac var. Bunu da qısa deməyi borc bildim. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Qüdrət Həsənquliyev. Qüdrət müəllim, buyurun.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar. Mən istərdim Səməd müəllim 2 məsələyə aydınlıq gətirsin. Birinci məsələ ondan ibarətdir ki, Səməd müəllimdə belə bir məlumat varmı, bu qanun layihəsi müzakirə olunanda biz onu da müzakirə etmişikmi ki, şəxsiyyət vəsiqələri ilə Türkiyəyə gediş-gəliş olsun. Türkiyə bir çox qonşu ölkələrlə, belə deyək, artıq pasportsuz gediş-gəliş təmin edib. Yəni onlar, Gürcüstan, Ukrayna olsun, şəxsiyyət vəsiqələrini təqdim etməklə Türkiyəyə rahatca gedib-gəlirlər. Biz qardaş ölkəyik, hesab edirəm ki, bizdə də pasport məsələsi aradan qaldırılmalıdır.

İkincisi, qanun layihəsindən bəlli olmur ki, vətəndaşlar hər dəfə Türkiyə ərazisinə girəndə 90 gün qala bilər, yoxsa il ərzində 90 gün qala bilər. Biz bilirik ki, başqa ölkələrə girişdə, məsələn, hətta 5 illik vizalar verilir. Çoxgirişli vizalar. Amma tələb qoyulur ki, beş il ərazində tutaq, sən 180 gün hansı ölkədə qala bilərsən. Qanunda, üzr istəyirəm, qanun layihəsində bu barədə heç bir müddəə yoxdur. İstərdim bu məsələyə bir aydınlıq gətirilsin.

Bir də, hörmətli Sahibə xanım, mən əvvəllər də bu məsələni qaldırmışam, indi deputat həmkarım Fazil Mustafa da bu məsələni qaldırdı. Biz dəfələrlə bu məsələni qaldırırıq. İranda bizim 30 milyona qədər soydaşımız yaşayır. İkincisi, İran bizim qonşumuzdur. Biz dəfələrlə burada məsələ qaldırmışıq ki, bunun izahı verilsin, niyə İranla biz viza rejimini aradan qaldırmırıq. Yəni Şimali Azərbaycan cənubluların vətəninin bir parçasıdır. Onlarla bizim mənəvi yaxınlığımız, birliyimiz üçün bu viza rejimi aradan qaldırılmalıdır. Məsələn, İrandan burada gəlib oxuyan tələbələr, bizim soydaşlarımız az qala üç dəfəyə yaxın, bəzi hallarda iki dəfədən artıq çox təhsil

haqqı ödəyirlər. Niyə? Məsələn, dünyanın bir çox ölkələri var, hansı ki, təhsildən milyardlarla qazanc götürürlər. Məsələn, kimsə Böyük Britaniyada İspaniyada, İtaliyada oxuyur. Yəni yerli tələbə nə qədər təhsil haqqı ödəyirsə, xarici tələbə də o qədər təhsil haqqı ödəyir. Onsuz da onlar gəlirlər, burada kirayədə qalırlar, pul xərcləyirlər, pul qazanırlar. Bu məsələləri parlamentdə ona görə qaldırıram ki, bizim müvafiq dövlət, hakimiyyət orqanları bu məsələ üzərində ciddi şəkildə işləsinlər. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim. Səməd müəllim, indi cavab vermək istəyirsiniz?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Lap axırda. Getdikcə də bizim siyahı çoxalır. Ramil Həsən, buyurun.

R.Həsən. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Bu gün biz önəmli bir tarixə şahidlik edirik. Tarixin arxivinə bu gün, inşaallah, səs verməklə göndərəcəyimiz sənəd iki qardaş dövlət, Azərbaycan və Türkiyə arasında viza məsələlərini tamamilə, birdəfəlik həll etməyə böyük bir köməklik göstərəcək. Əlbəttə ki, bu, cənab Prezident İlham Əliyevin xüsusi iradəsi iki qardaş dövlət arasındakı strateji münasibətlərə çox böyük töhfə verəcəkdir. Hörmətli xanım Sədr, mən hörmətli Siyavuş müəllimin qaldırmış olduğu məsələ ilə bağlı fikrimi bölüşmək istəyirəm. O vaxt, bir neçə il bundan əvvəl Gürcüstanın muxtar respublikası olan Acarıstana öncə tətbiq olunan bir sistem var idi ki, – Qüdrət müəllim məsələni burada xatırlatdı, – şəxsiyyət vəsiqələri ilə gediş-gəliş sistemini tətbiq elədilər. Sonra o prosesi daha da genişləndirərək Gürcüstanla Türkiyə arasında tətbiq etdilər. Naxçıvan Muxtar Respublikasının anklavda olduğunu və oradakı vətəndaşlarımızın ciddi problemlərlə qarşılaşdığını göz

önünə gətirərək, gələcəkdə buradan da təklif etmək olar, yaxud müvafiq məsləhətləşmələr apararaq, Naxçıvan Muxtar Respublikasında qeydiyyatda olan vətəndaşlarımızın Türkiyə Respublikasına ilkin mərhələdə şəxsiyyət vəsiqələri ilə gedib-gəlmələri barədə məsələ qaldırıla bilər. Azərbaycan bu məsələni qaldırırsa, mən inanıram ki, Türkiyə tərəfi də bu prosesə böyük dəstək verəcək.

Bir də hörmətli xanım Sədr, mən bir şeyi də qeyd etmək istəyirəm. Buna bənzər bir proses artıq tətbiq olunub. Bu gün hörmətli Tahir Mirkişili qeyd elədi, sıfır idxal vergisi ilə Türkiyəyə idxal olunacaq məhsullarla bağlı. Məlumat üçün qeyd eləyim ki, artıq 2018-ci ildən etibarən Naxçıvan Muxtar Respublikasında istehsal olunan məhsulların illik 100 milyon dollar civarında Türkiyəyə ixracında sıfır vergisi tətbiq olunur. Bu, əslində, müsbət presedent ola bilər ki, şəxsiyyət vəsiqələri ilə gedişlə bağlı da belə bir istisna Naxçıvanda olan vətəndaşlarımıza tətbiq olunsun. Çox təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Aydın Mirzəzadə, buyurun.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Türkiyə ilə bağlı istənilən sənədin müzakirəsi parlamentə çox böyük maraq doğurur. Çünki bu sənədlərin mahiyyətindən çox siyasi əhəmiyyəti var. Bu bir millətdən olan, amma iki dövlətdə təmsil olunan xalqın ümumi maraqları məsələsidir. Bu sənədləri qəbul etməklə Türkiyə ilə Azərbaycan arasında olan əməkdaşlıq sahəsini daha da genişləndiririk. Türkiyə ilə Azərbaycan arasında olan münasibətlər dünyanın istənilən yaxın dövlətləri və qonşu dövlətləri üçün bir nümunə münasibətləridir. Türkiyə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləyir, Türkiyə Ermənistandan Azərbaycanın işğal edilmiş torpaqlarından qoşunların çıxarılmasını tələb edir. Türkiyə rəhbərliyi xarici dövlət rəhbər-

ləri ilə görüşdə bu məsələləri dəfələrlə qaldırır. Azərbaycan buna görə Türkiyə rəhbərliyi xarici dövlət rəhbərləri ilə görüşdə bu məsələni dəfələrlə qaldırır. Azərbaycan buna görə Türkiyəyə və türk xalqına minnətdardır. Eyni zamanda, Azərbaycan da bu gün Türkiyəyə ən böyük investisiya qoyan ölkədir. Türkiyəni yüksək səviyyədə müdafiə edir. On il bundan əvvəl Çexiyada Ermənistanın o vaxtkı prezidenti Serj Sarkisyanın Türkiyənin ünvanına böhtanlar yağdırmasından sonra cənab Prezidentimiz söz alaraq: “Türkiyə burada yoxdur, mən burada varam. Onun cavabını mən verəcəm” deməsi Azərbaycanın Türkiyə olan həssas münasibətini göstərdi.

Buna görə də Türkiyə ilə olan, bağlanan sənədlərin müzakirəsi və səsə qoyulması Azərbaycan parlamentində həmişə yüksək əhvali-ruhiyyə ilə qarşılanıb.

Eyni zamanda, deputat həmkarım Siyavuş Novruzovun təklifini dəstəkləyirəm. Hesab edirəm ki, Naxçıvana bizim hər birimizin, – oradan olub-olmamağımızdan asılı olmayaraq, – diqqətimiz böyük olmalıdır və bu məsələyə həssas yanaşmalıyıq. Onun qaldırdığı məsələnin müvafiq hakimiyyət orqanları tərəfindən araşdırılmasını və bununla bağlı, ya bu sənədə əlavə edilməsini və yaxud ayrıca bir sənəd qəbul edilməsini mümkün hesab edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Hicran Hüseynova, buyurun.

H.Hüseynova. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən qısaca bir məsələyə toxunmaq istəyirəm. Burada, sənəddə heç bir maddədə qeyd olunmur ki, ümumiyyətlə, ən böyük problemlərdən biridir, Türkiyə bir çox ailələr üçün tranzit zonaya çevrilib. Bizdə də, xüsusilə şimal zonadan Türkiyəyə uşaqlarla, həyat yoldaşları ilə və sair gedən ailələrin bir çoxu haqqında sonra bir infor-

masiya yoxdur. Bilirsiniz ki, sonradan onların dəyişilən adları İraqda, Suriyada çıxır və sair. Bununla bağlı bu gün bir çox vaxtdır azərbaycanlılarımız, xüsusilə də uşaqlar, qadınlar orada həbsdədirlər və bu, çox böyük bir problemdir. Ona görə mənə elə gəlir ki, yalnız 9-cu maddədə bir balaca buna toxunulur. Amma burada qeydiyyat hansısa bir məsuliyyət formasındamı, bu insanların Azərbaycana qayıdışı hansısa formada daha da gücləndirilməlidir. Nəzarət funksiyaları, bunlar hamısı burada öz əksini tapmalıdır. Məncə, buna fikir versələr, çox yaxşı olar. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Hicran xamın. Səməd müəllim, buyurun.

S.Seyidov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar. Belə geniş müzakirə bir də ona dəlalət edir ki, Azərbaycan–Türkiyə münasibətləri nəinki strateji əhəmiyyət kəsb edən münasibətlərdir, bu qardaş ölkələr arasında olan münasibətlərdir və belə bir məsələlər həyati əhəmiyyət kəsb edən məsələlər kimi qiymətləndirilir. Ona görə hər kəsə dərin minnətdarlığımı bildirirəm və çalışacağam qaldırılmış məsələlərə çox qısa şəkildə münasibət bildirim.

Birincisi, Fazil müəllim bununla bağlı xeyli məsələlər qaldırdı. Birincisi, sazişdə olan bütün müddəalar dəyişdirilə bilməz, saziş bir səsvermədə qəbul olunur. Ona görə, biz təkiflərinizi başa düşürük, ancaq sazişin özünü dəyişdirmək mümkün deyil. Bu, birinci məsələ. Ancaq münasibət bildirmək, təbii ki, vacibdir.

Birincisi, dillə bağlı. Sazişin içərisində bütün istinadlar Vyana Konvensiyasıdır. Ona görə söhbət Azərbaycan, ya türk dilinin zəif, yaxud güclü, əhəmiyyətli, yaxud əhəmiyyətsiz olduğundan getmir. Hansısa problemlər yarananda istinad yeri Vyana Konvensiyasıdır. Ona görə

ingilis dili burada vacib olan bir məsələdir.

İkincisi, burada Siyavuş müəllimin qaldırdığı işlə bağlı məsələ. Bizim bir neçə həmkarımız buna münasibət bildirdi. Əziz həmkarlar, iş məsələsi hansısa başqa ölkənin vergi, sosial sistemində, onun daxili sistemində artıq rəsmi və qanunauyğun iştirak deməkdir. 90 gün, siz, sadəcə, ölkənin içərisində qalıb, heç bir problemsiz vaxtınızı keçirdə bilərsiniz. Bu müddət ərzində siz işləyə bilməzsiniz. Ancaq işləmək istəyirsinizsə, sazişin içərisində konkret istinadlar var. Siz müvafiq dövlət qurumlarına müraciət edib, nəinki 90 gün, bir il, iki il, beş il, on il artıq müvafiq icra hakimiyyətinin icazəsi veriləndən sonra bu məsələni təşkil edə bilərsiniz. O cümlədən Naxçıvanla, bizim həssas məsələlərimizlə bağlı.

Şəxsiyyət vəsiqəli ilə gediş-gəliş. Burda həmkarlarım bu məsələyə münasibət bildirdilər. Bu saziş də dövlətlərarası beynəlxalq səviyyədə qəbul olunmuş sənədlərlə insanların gediş-gəlişinin tənzimlənməsi nəzərdə tutulan bir konvensiyadır. Deməli, xarici pasport mütləq olmalıdır. O ki qaldı gələcəkdə hansı addımlar atılacaq, ola bilər, atılacaq.

İndi bir vacib məsələ 90 gün birdəfəlikmi, yoxsa il ərzində? Hörmətli Qüdrət müəllim bu məsələni qaldırdı. O, artıq şəxsiyyətin özündən asılıdır. O, 90 gün müddətində gedib, gələ də bilər, birdəfəlik qala da bilər. Ancaq 90 gündən artıq qalmaq ixtiyarı yoxdur.

Əziz dostlar, əziz həmkarlar bu sazişin qəbul olunması ilə bağlı münasibətlərimiz yeni bir mərhələyə qalxır. Ona görə, təbii, bu qanun layihəsinin səs verməyə qoyulub, qəbul olunmasının tərəfdarıyam. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Səməd müəllim. Əlbəttə, səsə qoyacağıq. Xahiş edirəm, sazişin təsdiq olunmasına

münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.38 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	84
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim?

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs, əleyhinə, bitərəf qalan yoxdur.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul olundu.

Hörmətli həmkarlar, indi isə gündəliyin 3-cü məsələsinə keçirik. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında hərbi maliyyə əməkdaşlığı haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə qanun layihəsini Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri Ziyafət müəllim Əsgərov təqdim edəcəkdir. Ziyafət müəllim, buyurun.

Z.Əsgərov, *Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. Təqdim olunmuş qanun layihəsi, yəni Türkiyə hökuməti ilə Azərbaycan Respublikası arasında olan Saziş 2020-ci il fevralın 25-də Bakı şəhərində imzalanmışdır və hər iki ölkə arasında hərbi əməkdaşlığı daha da möhkəmləndirmək, Azərbaycan ordusunun inkişafına töhfə vermək məqsədi daşıyır. Sazişin müddəalarında tərəf ölkələr üçün müəyyən edilmiş əsas məsələlər aşağıdakılardır.

Türkiyə Hökuməti tərəfindən Azərbaycan Respublikası

Hökumətinə illik smeta əsasında illər üzrə ayrılacaq, ümumilikdə, 200 milyon türk lirəsi ekvivalentində ABŞ dollarının yüz faiz yerli istehsalla məşğul olan türk şirkətlərindən hərbi məqsədlərlə mal və xidmətlərin satın alınması məqsədi ilə istifadədir. Sazişin icrası üçün səlahiyyətli orqanlar Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikasının müdafiə nazirlikləridir. 200 milyon türk lirəsi həcmində vəsaitin hər il nə qədər hissəsinin ayrılacağı və ayrılan hissənin hansı layihə üçün istifadə olunacağı Türkiyə Respublikasının Azərbaycandakı səfirliyinin silahlı qüvvələr attaşeliyi tərəfindən Azərbaycan Hökumətinə bildiriləcəkdir. Vəsaitin ayrıldığı bildirilən hissəsi Türkiyə tərəfinə Azərbaycan Hökumətinin göndərəcəyi bildirişin tarixindən etibarən 5 il müddətində istifadə oluna bilər. Bu müddət ərzində istifadə olunmayan vəsaitin istifadə hüququ başa çatır. İstifadə hüququ başa çatan vəsaitin sahiblik hüququ isə, əlbəttə ki, Türkiyə Cümhuriyyətindədir.

Saziş qüvvəyə mindiyi tarixdən etibarən 5 il müddətinə qüvvədə qalacaqdır. Sazişin ləğvi üçün öncədən bildiriş verilmədiyi təqdirdə, avtomatik olaraq bir il müddətinə uzadılır. Bütün hallarda bu Sazişə əsasən Azərbaycan Hökumətinə ayrılan vəsait tam istifadə edilərsə, Saziş avtomatik olaraq qüvvədən düşür.

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. Bu qanun layihəsi, bu Saziş də, əlbəttə, Azərbaycan–Türkiyə dostluğunun, qardaşlığının ruhuna tamamilə uyğundur. Ona görə, mən hesab edirəm ki, geniş müzakirə eləmədən bu Sazişi təsdiq eləyə bilərik. Özü də nəzərə alsaq ki, bu qəbildən olan bir sazişi əvvəl də qəbul eləmişik. 2016-cı il dekabrın 29-da Türkiyə Azərbaycana belə bir jest eləmişdi, o vaxt da Azərbaycana hərbi yardım, daha doğrusu, maliyyə vəsaiti göstərmişdi. Bu da, 200 milyon dəyərində

ABŞ ekvivalenti nəzərdə tutulmaqla Türkiyə Azərbaycana belə bir töhfə vermək istəyir. Ona görə, xahiş edirəm, müsbət münasibət bildirəsiniz.

Hörmətli xanım Sədr, yeri gəlmişkən, bir halda ki, 4 məsələ möhtərəm cənab Prezidentin bir məktubu ilə gəlib, mən bir məsələyə də münasibət bildirmək istəyirəm. Bundan əvvəlki məsələ idi, mən onda yazılmadım, fikirləşdim ki, qanun layihəsini təqdim eləyəndə bu məsələyə toxunaram. Söhbət vizadan gedir, Türkiyə və Azərbaycan arasında olan 90 gün məsələsi hörmətli həmkarım Siyavuş müəllim burada qaldırdı, Naxçıvandan xeyli insanlar, Naxçıvanın Azərbaycanın digər hissəsi ilə quru ərazisi olmadığına görə, əsasən, Türkiyəyə işləməyə gedirlər. Əlbəttə, burada Türkiyənin ali məktəblərində işləməyə gedənlər, tələbələr, digər işlərdə işləmək istəyənlər var.

Mən hesab edirəm ki, Səməd müəllim, əlbəttə, sözsüz ki, Sazişin mətninə biz dəyişiklik eləyə bilmərik. Amma gələcəkdə Xarici İşlər Nazirliyi ilə bu məsələni danışmaq Naxçıvan Muxtar Respublikası üçün ayrıca bir məqam ayırmaq lazımdır. Niyə? Çünki bildiyiniz kimi, Naxçıvan muxtariyyəti beynəlxalq hüquqi statusa malikdir. Bizim hörmətli tarixçilər bilir, 1921-ci il Qars müqaviləsinə görə və eyni zamanda, Moskva müqaviləsi, Naxçıvan muxtariyyətinin statusu ilə bağlı iki müqavilə var. Bu, Qars müqaviləsinə görə Türkiyə Cümhuriyyəti Naxçıvan muxtariyyətinin təminatçılarından biridir. Biz buna istinad eləyib Türkiyə tərəfinə belə bir məsələ qaldıra bilərik və hesab edirəm ki, Türkiyə Naxçıvan üçün viza məsələsində ayrıca preferensiya verə bilər. Bir şeyi də sizin yadınıza salmaq istəyirəm, ulu öndərimiz 1991–1992-ci illərdə Naxçıvanda işləyəndə və o vaxt Türkiyənin Prezidenti rəhmətlik Süleyman Dəmirəl idi, mənim yadımdadır, o

vaxt bu Qars müqaviləsini qaldırdı. Möhtərəm prezidentimiz, ulu öndərimiz, bu Qars müqaviləsi ilə bağlı Naxçıvanda xeyli işlər gördü. Naxçıvanın təhlükəsizliyi, ərzaqla təmin olunması ilə və digər məsələlərlə bağlı. Ulu öndərimiz açıq dedi ki, hörmətli Süleyman Dəmirəl, əziz qardaşım, Türkiyə Qars müqaviləsinə görə Naxçıvan muxtariyyətinin təminatçılarından biridir. Buyurun, təminatımıza kömək eləyin və onlar da bunu etdilər. Ona görə, mən hesab edirəm, bu viza məsələsində də tarixi müqavilələrə istinad eləmək olar və yeri gəlmişkən, o tarixi müqavilələr qüvvədədir. Onları heç kim ləğv eləməyib, hərçənd ermənilər çox çalışırdı ki, bu müqavilələr qüvvədən düşsün, amma çox şükür, bu müqavilələr var və bundan istifadə eləmək olar. Çox sağ olun, təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Səməd müəllim, Sizin komitədə də baxılıb. Buyurun.

S.Seyidov. Çox sağ olun, xanım Sədr. Mən Ziyafət müəllimə xüsusi minnətdarlığımı bildirirəm. Bu qanun layihəsi ilə bağlı komitəsinin və özünün şəxsən fikrini çox geniş və ətraflı bildirdi. Mən bunu tam dəstəkləyirəm. Bizim komitə də bu məsələyə baxıb və bu, çox əhəmiyyətli və vacib olan məsələdir. Ona görə biz də müsbət fikir bildirmişik və bir də konstruktiv yanaşmaya görə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Doğrudan da, vizalarla bağlı bu Saziş dəyişdirilə bilməz, biz indicə bunu qəbul etdik. Amma heç kim bizə qadağan eləməyib bu istiqamətdə hansısa müzakirələri artırmaq və əlaqələrimizi daha geniş və daha ətraflı təqdim edək. Ona görə bu istiqamətdə həm Xarici İşlər Nazirliyi, həm Türkiyə tərəfi ilə, həm bizim qardaşlarımızla danışıqlar və fikir mübadiləsi aparıla bilər. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Səməd müəllim. Vahid müəl-

lim, çıxış eləmək istəyirsiniz, buyurun.

V.Əhmədov. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Əvvəla, Türkiyə ilə ikinci sazişdir ki, biz təsdiqləyəcəyik, bunlar tarixi əhəmiyyət daşıyan sazişlərdir. Mən üçünə də səs verəcəyəm. Xüsusilə hərbi-maliyyə əməkdaşlığı haqqında saziş barədə öz fikirmi bildirmək istəyirəm. Bu sazişlə 200 milyon lirəyə yaxın vəsait Azərbaycanla verəcək və Türkiyədən hərbi sursatın alınmasına yönəldiləcək. Bu, müsbət haldır. Təxminən 40 milyon dollara yaxın vəsait eləyir. Ümumiyyətlə, Azərbaycanla Türkiyə arasında olan münasibətlər, mən belə hesab edirəm ki, yüksələn temp üzrə inkişaf etməlidir. Son vaxtlar Türkiyənin Liviyada, Suriyada apardığı əməliyyatlar bir daha onu göstərir ki, Qarabağ məsələsində də Türkiyə bizə yardımçı ola bilər. Ona görə də Azərbaycanla Türkiyə arasındakı hərbi-maliyyə deyil, hərbi əməkdaşlıq sahəsində mühüm bir sazişin imzalanmasına ehtiyac var. Mən arzu edərdim ki, Azərbaycan Hökuməti bu barədə fikirləşsin.

İki məsələyə münasibət bildirmək istərdim. Bayaq burada hörmətli Əli müəllim Hüseynli cənab Prezidentin çıxışı ilə əlaqədar məsələyə toxundu. Azərbaycan Demokratik Respublikasının yaranması ilə əlaqədar cənab Prezident çox müsbət fikirlər söylədi. Bir şeyi yaddan çıxarmaq lazım deyil ki, necə ki biz Azərbaycanın bayrağını, gerbini müdafiə edirik, dövlət başçısı İlham Əliyev də elə bir atributdur, onu da müdafiə etməliyik və hamı bilməlidir ki, Azərbaycanda bugünkü stabilliyin qarantı məhz İlham Əliyevdir. Ona görə də onu qorumağa çox böyük ehtiyac var. Amma cənab Prezident hansısa fikirlər səsləndirirsə, o fikirlər ətrafında polemika aparmaq, onu başqa səmtə yönəltmək, necə deyirlər, bizim o vaxtkı qurucularımızı belə bir vəziyyətə gətirib çıxarmaq ki... Yox, müəyyən

səhvlər olub, yəni bu, dövlət başçısının fikridir. O, həmin fikri söyləyə bilər. Amma hər bir insan o fikir ətrafında polemika aparanda bir qədər fikirləşmək lazımdır ki, o vaxt dövlət nə cür, hansı vaxtda, hansı şəraitdə yaranıb, bunu nəzərə almaq lazımdır.

İkinci bir məsələ. Bu, Şuşa məsələsi ilə əlaqədardır. Mən gözləyirdim ki, ümumiyyətlə, millət vəkilləri, xüsusən Qarabağdan olan millət vəkilləri bu məsələyə öz münasibətlərini bildirəcəklər. Çox təəssüflər olsun ki, mən bunu eşitmədim. Nə mətbuatda, nə də indi. İndi də qaldırmaq istəyirdim. Amma mən dünən müdafiə naziri cənab Zakir Həsənovun jurnalistlərlə brifinqinə qulaq asdım, diqqətlə baxdım. Həmin brifinqdə jurnalistlər ona Şuşada inauqurasiyanın keçirilməsi ilə əlaqədar sual verirlər. Düzdür, Zakir Həsənov da, necə deyərlər, Baş Qərargah rəisi Nəcməddin Sadıqov kimi azərbaycanca yaxşı danışa bilmir. İzah edə bilmirlər, bu, bizim böyük bir bələmizdir. Azərbaycan dilini bilməyən şəxslər belə yüksək vəzifələrdə təmsil olunublar. Cavabında qayıtdı ki, yəni bu məsələ dövlət başçısının, Ali Baş Komandanın məsələsidir və sair.

Bilirsiniz, sən müdafiə nazirisən, oturmusan vəzifədə. Əvvəla, qaydalar var, mən faktlar deyəcəyəm. Əgər mayın 21-də belə bir hadisə gözlənirdisə, heç olmazsa, 10–15 gün qabaqcadan müdafiə naziri olaraq sən Ali Baş Komandana müəyyən təkliflər ilə çıxmalı idin. O təkliflərin hansını cənab dövlət başçısı, Ali Baş Komandan qəbul edəcək, etməyəcək, bu, onun məsələsidir. Amma biz oturduq, susduq və elə bil ki, doğrudan da, bu, Azərbaycan torpağı deyil, erməni torpağıdır və Paşinyan gəlib orada oynamalıdır, orada inauqurasiya keçirməlidir.

Belə hadisələr olub. Yadınıza gəlibsə, Xocalı hava limanının açılışı mərasimində Sarkisyan gəlmək, açılışda işti-

rak etmək istəyirdi. O vaxt, yadıma gəlmir, 2010-cu, ya 2011-ci il idi. Onda ATƏT, Minsk qrupu müdafiə nazirinə müraciət elədi, bu görüşdə problem yaranmasın. Amma elə olmadı. Dövlət başçısı, müdafiə naziri lazım olan müəyyən əməliyyatlar həyata keçirdilər və o açılış o vaxt baş tutmadı, Sarkisyan ora gəlmədi. İndi də müəyyən addımlar atmağa ehtiyac var idi. Biz kimdənsə qorxmalıyıq, kimdənsə çəkinməliyik və elə bir vəziyyət yaratmalıyıq ki, yəni, doğrudan da, bu, Ermənistan torpağıdır, gəl, orada nə istəyirsən, elə. Mən demirəm, oraya silahla atəş açmalı idik, ya nəşə. Amma müəyyən addımlar atmalı idik...

Sədrlik edən. Vahid müəllim, mən Sizdən çox xahiş edirəm, biz tamamilə ayrı bir məsələdən danışırıdık. Siz indi keçdiniz ayrı bir məsələyə.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov. Hörmətli Sədr, mən Sizin dediklərinizlə tam razıyam. Vahid müəllimə mənim çox böyük hörmətim var. Amma biz burada Müdafiə Nazirliyinin fəaliyyətini müzakirə etmirik. Əgər ehtiyac varsa, müdafiə nazirini dəvət edək, gələr, burada cavab verə bilər. Bu, məsələnin birinci tərəfi. İkinci bir tərəfi, biz haradan bilirik ki, müdafiə naziri Ali Baş Komandana təkliflər verməyib. Bilirsiniz ki, onların özlərinin sistemi, sxemi, gündəlik ünsiyyətləri var və bu ünsiyyət əsasında da sərhədlərlə, ordunun vəziyyəti, düşmən tərəfinin vəziyyəti ilə bağlı istənilən informasiya, hər bir məsələ çatdırılır. Lazımı qərarlar da qəbul olunur.

Mən də bu məsələni çox ciddi şəkildə izlədim. Doğrudan da, mən hiss elədim ki, Azərbaycan tərəfindən müxtəlif yanaşmalar var. Xaricdə oturan bəzi qüvvələrin biri dedi, Azərbaycan raket atmalıdır, biri dedi, təyyarələri

qaldırmalıdır, Şuşanı və ya Xankəndini bombalamalıdır və sair və ilaxır. Elə məsələlər var ki, buna primitiv yanaşmaq olmaz. Bu, artıq müharibənin başlanması deməkdir. Bu o deməkdir, biz bəyan eləməliyik, Milli Məclis qərar qəbul eləməlidir ki, Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü təmin etmək üçün sülh proseslərini, sülh danışıqlarını ikinci plana keçirir və hərbi yolu ilə bu məsələni həll etməlidir. Burada, təbii ki, Milli Məclis bununla bağlı qərar verməlidir. Məsələ Ali Baş Komandanla bir yerdə, bu qərar əsasında həyata keçirilir.

Bu, uşaq oyunu deyil, bu, başqa bir məsələdir. Bu, çox ciddi bir məsələdir və biz hər bir təxribata gedə bilmərik. Bu gün Ermənistan öz düşdüyü daxili vəziyyəti, siyasi, hərbi böhranı aradan qaldırmaq üçün şou düzəldir.

Bu, aydındır. Bütün dünya ictimaiyyətinə və digərlərinə də aydındır ki, Paşinyanın ora gəlməsi şoudur. Erməni pulu ilə maliyyələşən sapı özümüzədən olan baltaların onlara dəstək verməsi, Ermənistanın Azərbaycandakı səfiri Əli Kərimlinin bu məsələləri qızıqsıdırması və sair də aydındır.

Amma biz bu məsələdə çox soyuqqanlıqla düzgün qərar qəbul etməliyik, düzgün addım atmalıyıq. Müharibə istəyiriksə, konkret olaraq qərarımızı verməliyik və bu məsələni bununla həll eləməliyik. Bir güllə ordan atsın, birini sağdan, birini soldan atsın, bu müharibənin taktikası indi dəyişib, 1990-cı illər deyil və 1990-cı illərin yanaşması ilə yanaşmaq düzgün deyil. İndi raket dövrüdür. Biz aprel döyüşlərində şahidi olduq ki, hansı səpkidə döyüşlər gedir. İndi dayandoldurum vaxtı deyil, hərbi məsələni bu cür həll edək. Kompüter əsridir. Ona görə də bu məsələyə yanaşanda, xahiş edirəm, həssas yanaşmaq və bu məsələlərə həssas münasibət bildirək.

Sədrlik edən. Sağ olun, Siyavuş müəllim. Mən müzakirələri kəsirəm, məsələni səsə qoyuruq. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.53 dəq.)
Lehinə	89
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	89
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, dəqiq rəqəm bildirin, xahiş edirəm.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs, əleyhinə, bitərəf qalan yoxdur.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul olundu.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, gündəliyin 4-cü məsələsinə keçirik. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında təhlükəsizlik üzrə əməkdaşlıq haqqında Saziş”ə Əlavə Protokolun təsdiq edilməsi barədə qanun layihəsidir. Bu layihə haqqında, Ziyafət müəllim, mən yenidən Sizə söz verirəm. Xahiş edirəm, buyurun.

Z.Əsgərov. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar, təqdim olunmuş qanun layihəsi, daha doğrusu, Əlavə Protokol 2020-ci il fevralın 25-də Bakı şəhərində imzalanmışdır. Protokolda 2013-cü ildə Ankara şəhərində imzalanmış və Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən 2014-cü il fevralın 3-də ratifikasiya olunmuş və hazırda qüvvədə olan əsas Sazişin bir neçə maddəsinə dəyişikliklər edilməsi nəzərdə tutulub.

Dəyişikliklərin əsas məqsədi qarşılıqlı əməkdaşlığın

əhatə dairəsini bir qədər genişləndirməkdən ibarətdir. Bu sahələr hansılardır? İnsan alveri, miqrant qaçaqmalçılığı, məcburi əmək və qanunsuz miqrasiya. Dini radikalizm zəminində törədilən cinayətlər, casusluq və təxribat fəaliyyətləri, ödəniş üsulları və qiymətli kağızların saxtalaşdırılması və dövriyyəsi, bütün növ malların və digər əşyaların qaçaqmalçılığı, vətəndaşların həyatı, sağlamlığı, şərəf və ləyaqəti əleyhinə cinayətlər, mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər, orqanların, toxumaların və hüceyrələrin qanunsuz dövriyyəsi.

Protokolda edilən növbəti dəyişiklik əməkdaşlığın tək-cə polis orqanları ilə deyil, bütün hüquq mühafizə orqanları ilə, habelə əməkdaşlığın bakalavr pilləsindən əlavə, həm də magistr proqramları sahəsində aparılmasını nəzərdə tutur. Protokolda edilən növbəti dəyişiklik Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti adlandırılması ilə, digər qisim dəyişiklikləri isə yer dəyişmə və görüşlərlə bağlı xərclərdən ibarətdir. Belə ki, başqa cür razılaşma olmazsa, yerdəyişmə və görüşlərlə bağlı xərclər qəbul edən tərəfindən, beynəlxalq səfər xərcləri isə göndərən tərəfindən ödənilməlidir.

Hesab edirəm ki, bu da təhlükəsizlik sahəsində, əlbəttə, bizim milli maraqlarımıza, eyni zamanda, Türkiyənin milli maraqlarına uyğun qanun layihəsidir. Ona görə, hörmətli deputatlar, müsbət münasibət bildirməyinizi xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Ziyafət müəllim. Səməd müəllim, sizdə də baxılıb. Sözlünüz yoxdur.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Hörmətli həmkarlar, 5 nəfər yazılıb. Bu Sazişdə heç nə dəyişdirməyəcəyik. Səsə qoyaq.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Bəxtiyar müəllim, Sizin sözlünüz var? Buyurun.

B.Əliyev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. Şübhəsiz ki, bu Saziş də böyük əhəmiyyətə malikdir və digər sazişlərin davamı kimi baxmaq olar. 2013-cü il noyabrın 13-də Ankara şəhərində imzalanmış Sazişə bir əlavədir və çox əhəmiyyətlidir. Ziyafət müəllim qısaca məruzə etdi.

Mən hesab edirəm ki, dini radikalizm bu gün bizim ölkəmiz üçün, eyni zamanda, qardaş Türkiyə üçün də çox böyük təhlükədir. Bu sazişdə bu məsələnin öz əksini tapması olduqca vacibdir.

İkinci məsələ casusluq və təxribat fəaliyyətləri. Mətbuatda da bu məsələlər kifayət qədər qaldırılıbdır. Eyni zamanda, ölkələrimizin müvafiq qurumlarının bu istiqamətdə apardığı əməliyyatlar da göstərir ki, ayrı-ayrı qüvvələr, xüsusi ilə də Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzkar fəaliyyəti təxribat və casusluq fəaliyyəti ilə davam edir. Əlbəttə ki, burada biz səylərimizi birləşdirməliyik və öz tədbirlərimizi də görməliyik.

Hesab edirəm ki, təxribatlara uyaraq hər hansı növbəti təxribatların törədilməsi heç də Azərbaycanın beynəlxalq imicinə və Azərbaycan dövlətinin həyata keçirdiyi siyasətə qətiyyənlə uyğun deyil. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Dağlıq Qarabağ probleminin həlli ilə bağlı çox uğurlu şəkildə iş aparır və bu yaxınlarda Ermənistanın Baş nazirinə onun bir tarix dərsi keçməsi, beynəlxalq arenada onu rüsvay etməsi və Azərbaycan həqiqətlərini dünya ictimaiyyətinə çatdırılması göstərdi ki, Azərbaycan bu istiqamətdə öz siyasətini çox düzgün həyata keçirir. O şəxslər ki, vaxtı ilə hökumətdə təmsil

olunublar, amma Şuşanın işğalı ilə bağlı bir addım belə atmayıblar, səslərini də çıxartmayıblar, heç bir ölçü götürməyiblər, bu gün Qarabağdan olan deputatlar haqqında belə populist fikirlər səsləndirmələri onlara heç də hörmət gətirmir. Əlbəttə, həmkarlarımdan hamısına mən böyük hörmət göstərirəm. Amma Azərbaycanın düzgün işinə, dövlət başçısının uğurla apardığı siyasətə kölgə salmağa heç kimin mənəvi haqqı yoxdur. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Məsələni səsə qoyuram, buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.59 dəq.)
Lehinə	85
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	85
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs, əleyhinə, bitərəf qalan yoxdur.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim tənəffüsə 5 dəqiqəmiz var.

Yərdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Fasilə, çünki bizdə 11 məsələdir. Saat 3-ə qədər fasilə elan edirəm. Buyurun.

(FASİLƏDƏN SONRA)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, iclasımıza davam

edirik. Gündəliyin 5-ci və 6-cı məsələləri də cənab Prezidentin bir məktubu ilə daxil olub. Bu qanun layihələri Türkmənistanla münasibətlərə həsr edilib.

Beləliklə, gündəliyin 5-ci məsələsinə keçirik. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkmənistan Hökuməti arasında Azərbaycan Respublikasının Türkmənistandakı Səfirliyinin və Türkmənistanın Azərbaycan Respublikasındakı Səfirliyinin yerləşməsi üçün qarşılıqlı olaraq torpaq sahələrinin ayrılması haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə qanun layihəsini Səməd Seyidov təqdim edəcək. Səməd müəllim, buyurun

S.Seyidov. Xanım Sədr, çox sağ olun. Bu, bizim Türkmənistanla bağlı növbəti sazişimizdir ki, parlamentdə biz bunları ratifikasiya edirik. Bu, bizim üçün çox əhəmiyyətli bir məsələdir. Son zamanlar, xüsusilə cənab Prezidentin apardığı siyasətlə əlaqədar olaraq Azərbaycan–Türkmənistan münasibətləri yeni bir mərhələyə yüksəlmişdir. Təbii, bu əlaqələri daha da inkişaf etdirmək, yüksək səviyyədə təmin etmək üçün hər iki ölkədə səfirliklərin fəaliyyətinin, özü də normal şəkildə, normal inzibati binalarda fəaliyyətinin təşkil olunması çox vacibdir.

Sazişin içərisində konkret olan məsələlər var. Torpaqların icarəyə verilməsi, icarə haqqı, o da nominaldır, Siz bilirsiniz, 39 ilə 1 ABŞ dollarıdır. Ancaq, ümumi şəkildə, faktiki hər iki ölkədə səfirliklərin yüksək səviyyədə təmin olunmasına zəmanət yaradan Sazişdir. Ona görə, təbii, mən bu Sazişin səsə qoyulmasının və qəbul olunmasının tərəfdayıram. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Səməd müəllim.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun, Əli müəllim.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli həm-

karlar, baxmayaraq ki, biz bu gün ənənələri pozmuşuq, konvensiyalarla bağlı çıxışlar edirik. Doğrudan da, konvensiyalar müzakirə edilərkən ilk növbədə biz parlament olaraq konvensiyanın ratifikasiya olunması ilə bağlı iradəmizi nümayiş etdirmişik. Amma, sadəcə, bu gün Məclisin birinci hissəsində də çıxışlar, müzakirələr məni vadar etdi ki, həmkarımız Vahid Əhmədovun söylədiyi fikrə bir daha ümumi parlamentin reaksiyasını bildirim.

Çox təəssüf olsun ki, Vahid müəllim, Sizin tərəfinizdən Dağlıq Qarabağ, Şuşa ilə bağlı məsələdə həmkarlarımızı həm də region baxımından bölməyə cəhd etdiniz. Mən Sizin fikrinizin birinci hissəsinə, Vahid müəllim, reaksiya vermirəm, yəni mənim çıxışıma dediyiniz rəyə. Amma bilirsiniz ki, bu zalda oturan millət vəkilləri, əli silahlı döyüşən Elman Məmmədovdan tutmuş, sözü ilə beynəlxalq təşkilatlarda mübarizə aparan Tural Gəncəliyevə qədər hər kəs özünü qarabağlı kimi hiss edir. Hər kəs burada Qarabağın deputatıdır. *(Alqışlar.)*

Siz burada nahaq yerə Ali Baş Komandanın tapşırıqlarını şərəflə yerinə yetirən, Aprel zəfərimizdə xüsusi xidmətləri olan müdafiə nazirimizin və nazirliyimizin fəaliyyətini də şübhə altına qoymağa cəhd etmişiniz. Bu baxımdan, birmənalı bildirirəm, mən əminəm, nəinki Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvü olan millət vəkilləri, həm bitərəflər, həm də digər siyasi partiya üzvləri yekdil bir mövqedədirlər ki, biz hansısa şəxsi maraqlarımız naminə ümumdövlət, Dağlıq Qarabağ məsələsi, müdafiə kimi məsələlərdə heç zaman başqa mövqe tutmalı deyilik. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim. Mən demək istəyirəm ki, Əli müəllimlə tamamilə razıyam. Elə bilirəm ki, burada oturan mənim həmkarlarım, həm Fəzail müəl-

lim, həm Adil müəllim və mən də daxil olmaqla biz həmfikirik. Fəzail Ağamalı. Buyurun, Fəzail müəllim.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, mən Azərbaycan–Türkmənistan parlament qrupunun Azərbaycan üzrə sədriyəm. Ona görə də imzalanmış bu sazişlərin bu gün parlamentimiz səviyyəsində ratifikasiya edilməsini yüksək dəyərləndirirəm, qiymətləndirirəm. Düşünürəm ki, bu, Azərbaycan–Türkmənistan münasibətlərinin bundan sonra daha yüksək səviyyədə inkişafında ciddi rol oynayacaqdır. Onu da xatırlatmaq istəyirəm ki, uzan illər boyu Azərbaycan dövlətinin iradəsindən asılı olmayaraq Türkmənistanla Azərbaycan arasındakı münasibətlərdə bir soyuqluq var idi. Bu soyuqluq uzun müddət getsə də, cənab Prezident İlham Əliyevin təmkinli, soyuqqanlı, son dərəcə bacarıqlı, diplomatik söyləri ilə bu münasibətlər artıq strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə qalxmaqdadır. Eyni zamanda, hətta Türkmənistan Türk Şurasının üzvlüyünə qədər gəlib, türk ailəsində özünün sözünü deməkdədir. Bütün bunların hamısına görə, əlbəttə, cənab Prezidentə təşəkkür etməliyik. Düşünürəm ki, bununla bağlı, bundan sonra da biz bir millət vəkili kimi ciddi xarakter daşıyan sazişlərə imza atacağıq.

Eyni zamanda, hörmətli Sədr, mən təklif edərdim ki, yaranmış olan fürsətdən istifadə edərək, əgər məqbul bilsəniz, Türkmənistan parlamentinin Azərbaycanla dostluq qrupu ilə bizim qrup arasında bir onlayn görüş keçirilsin. Əvvəla, biz bir-birimizlə tanış olaq, sonra bu və digər məsələləri öz aramızda müzakirə edək. Əlbəttə, bu təcrübədən mənə belə gəlir ki, digər dostluq qrupları da istifadə edə bilər. Çünki biz hələ bilmirik ki, bu, koronavirus nə qədər davam edəcək. Bizim onlarla, doğrudan da, canlı təmaslarımız olacaq, ya olmayacaq. Ona görə də,

xahiş edərdim, hörmətli Sədr, bu məsələni Siz özünüz üçün araşdırın, məqbul bilsəniz, Beynəlxalq şöbəyə tapşırıq verin və biz ona uyğun addımlar ataq.

Təbii ki, Sahibə xanım, uzun illər biz Sizinlə həmkar olaraq bu zalda bərabər fəaliyyət göstərmişik, mövqelərimiz hər zaman üst-üstə düşübdür, Sizin də, mənim də, bir çox millət vəkillərinin də. Lakin elə məsələlər var, ola bilsin ki, kənara çıxsam da, yenə onu deməmək mümkün deyil. Ən azı dövlətçilik, eyni zamanda, milli maraqlar baxımından o fikirlər söylənilməlidir. Əgər burada bir deputat çox ciddi səhvə yol verərək hər hansı bir fikir söyləyirsə, biz də o gündəliyə daxil deyil, deyərək, kənarda durub ona münasibət bildirmiriksə, onu stimullaşdırırıq, ona rəvac veririk və deyirik, buyur, bundan sonra davam elə.

Sədrlik edən. Fəzail müəllim, mən heç vaxt elə etməmişəm.

F.Ağamalı. Mən millət vəkili deyirəm. Sahibə xanım, Siz bilirsiniz ki, Sizin haqqınızda mənim çox yüksək fikirlərim var, onu bilirsiniz və bu da əbədidir. Məsələ ondadır ki, cənab Prezidentin çıxışı ilə bağlı Əli müəllimin söyləmiş olduğu fikrə burada mənim hörmət etdiyim Vahid müəllim tərəfindən çox sərt, milli maraqlarımıza, dövlət maraqlarımıza zidd olan bir fikir söyləndi. Ölkə Prezidenti İrəvanın, Zəngəzurun adını tez-tez çəkməklə, bunu həm də beynəlxalq auditoriya üçün deyir. Beynəlxalq auditoriyaya dəfələrlə deyir ki, baxın, görün, Ermənistan hansı torpaqlarda formalaşmış. Azərbaycanın tarixi torpaqlarında formalaşmış. Ölkə Prezidenti bizim Cümhuriyyətimizə və onu yaradanlara hamımızdan daha çox dəyər verir, sədaqətlidir. Baxın, cənab Prezident Cümhuriyyətə abidənin ucaldılması haqqında sərəncam imzaladı. Cənab Prezident hər il mayın 28-də həmin abidənin önünə

gül dəstəsi qoyur, o abidənin qarşısında baş əyir. Azərbaycan Cümhuriyyətinin 100 illiyi ilə bağlı sərəncam imzaladı. Azərbaycan Cümhuriyyəti ili elan etdi. Dünya miqyasında, yüksək səviyyədə yubileylər həyata keçirildi. Bunu edən cənab Prezidentdir. Cənab Prezident Cümhuriyyətimizə, dövlətçiliyimizə son dərəcə sədaqətlidir və bizim hamımızdan sədaqətlidir. Bunu da etiraf etmək lazımdır. Bu, birmənalıdır.

Eyni zamanda, onun ailəsi də bu baxımdan fərqlənir. Cənab Prezidentin qızı Arzu Əliyevanın “Əbədi ezamiyyət” adlı sənədli film yüksək səviyyədə vətənpərvərlik, yüksək elitarlıq, cəmiyyətə və eyni zamanda, həmin insanlara hörmət və qayğı ilə ifadə olunan bir filmidir. Ona görə də mənə elə gəlir ki, burada millət vəkilləri bu baxımdan fikirlərini ifadə edəndə özünü Prezidentdən yuxarı tutmaqdan və Prezidentin demiş olduğu fikirlərə özünü şərhçi kimi təqdim etməkdən çəkinsin. Buna yol vermək olmaz. Əgər bu cür hallar olarsa, təbii ki, mən dayanan, susan deyiləm, fikirlərimi də söyləyəcəyəm.

İkinci məsələ. Əli müəllimin o fikri ilə tamamilə şərikəm. Vahid müəllim, istəməzdim bu məsələni şəxsi müstəvi üzərində anladım. Ancaq belədir də. Biz bilirik ki, Vahid müəllim, Siz köhnə nazirlə dost idiniz, yaxın idiniz, əlaqələriniz var idi, işgüzarlığınız var idi və sair. Ancaq o dövrdə əsgərlərin çəkmələrini valideynlər alırdı, onun pulları isə ayrı-ayrı ciblərə gedirdi. Valideynlər öz uşaqlarına yemək aparırdı. Görüş götürmək üçün ayrı-ayrı adamlara pullar ödəyirdi. İndi bunların heç biri yoxdur. Bu gün müdafiə naziri yüksək səviyyədə, şəffaf şəkildə işini qurur. Əli Hüseynlinin dediyi kimi, Aprel döyüşlərini yüksək səviyyədə aparən müdafiə nazirinin ünvanına bu cür sözlər söyləməyin özü ən böyük ədalətsizlikdir, ən

böyük haqsızlıqdır. Bununla, ordumuzla bağlı mən bir neçə gün bundan qabaq “Report” saytına geniş müsahibə vermişəm. Biz ordumuzla fəxr edirik. Fəxr etməyənlər də içindəki qisası mümkün olsa, basdırı bilsinlər. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fəzail müəllim.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Fəzail müəllim. Söz istəyir. Fəzail müəllim, buyurun.

F.İbrahimli. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli millət vəkilləri, Azərbaycanın geosiyasi vəziyyəti, böyük dövlətlərin Azərbaycan marağı, bu maraqlar altında yatan məkrli niyyətlər hər bir Azərbaycan insanından çox böyük məsuliyyət tələb edir. Şimaldan, cənubdan, şərqdən, qərbdən uzanan iti caynaqlar və məşum baxışlar bizi kifayət qədər məsuliyyətli olmağa çağırır. Kifayət qədər düşmənlərimiz, Avropa “heyranlarımız” var və belə bir məqamda bizim bir reklamda deyildiyi kimi, “özünə güvən, susuzluğuna etibar et”. Bizim bir-birimizə söykəlib, əl-ələ verib bu çətin məqamlarda ən çətin vəziyyətdən yeganə çıxış yolumuz birliyimizdədir.

Buna görə də hörmətli millət vəkilləri, indi burada yeni seçilmiş millət vəkilləri var, təbii ki, düşüncələrində, fikirlərində səhvlərə yol verə bilərlər. Amma bizim kifayət qədər təcrübəli millət vəkillərimiz var. Müəyyən məsələlər var ki, o məsələlərdə çox diqqətli olmalıyıq. Burada deyilən hər bir söz dünya ictimaiyyətinə çatır. Qarşı tərəfə bir mesajdır. Ona görə də hər sözümüzü ölçüb-biçməliyik. Burada belə çıxır ki, dövlətin, millətin taleyi ilə bağlı olan, bilərəkdən, bilməyərəkdən deyilən hər hansı bir fikrə bizim reaksiya verməməyimiz Milli Məclis rəhbərliyinin bununla barişmasıdır. Ona görə də millətdir, dövlətdir,

sərhəddir, hər bimizdir, bunlarla bağlı danışanda yüz ölçüb, bir biçmək lazımdır. Əks təqdirdə bizim qarşı tərəf bundan məharətlə istifadə edib, bizim sözü müzə istinad edib filankəs demişdir, iki nöqtə, fikirlərini davam etdirə bilər. Bu məsələlərdə mənim burada bir neçə kifayət qədər emosional fikirlərim olub. Bu Məclisdə hər biriniz şahidsiniz ki, qüsurlar və nöqsanları birbaşa üzə deyən deputatlardan biri olmuşam. Amma millətin, dövlətin taleyi ilə bağlı yox, özbaşınalıq, qanunların pozulması, məmur özbaşınalığı – bu, mənim gündəməmdə olan məsələlər olub. Amma millətin taleyi ilə bağlı olan məsələlərdə kifayət qədər diqqətli olmaq lazımdır.

Sonra İrəvanla, yaxud da ki, Cümhuriyyət dövründəki məsələlərlə bağlı bir məqamı sizə xatırladım. Sahibə xanım, Siz də orada olmusunuz və Fazil Qəzənfəroğlu da orda olub. Prezidentlər dəvət olunur və suallar verilir. Bizim gözü müzün qabağında azərbaycanlı bir nəfər apardı, bir erməniyə sual ötürdü və həmin erməni o sualı bizim Prezidentə verdi. Prezident isə cavabında dedi, mən də sən kimi yalan, saxta danışım? Yox, mən düzünü deyəcəyəm. Bu zalda oturan insanlar bilməsə də, İrəvandan olan deputatlar çox yaxşı bilir, bu gün onların oturduğu dövlət, qurduğu məmləkət Azərbaycan torpağıdır.

Avropa dilində deyilən bu fikir sanki Avropa dilində danışan insanlarda da təəccüb yaratdı. Bir-birinə boylanıdılar. Çünki xəbərləri yox idi ki, İrəvan Azərbaycan torpağıdır. Bu bir tarixçinin fikri, bir azərbaycanlı vətəndaşın təəssübkeşliyi deyildi, bu, dövlət başçısının dünyaya bir bəyanatı idi. 47 ölkənin nümayəndə heyətlərinə bəyan etdi ki, Ermənistan bu gün Azərbaycan torpağında dövlət qurub. Ona görə biz bu xarakterli məsələləri, əlbəttə, Prezidentin dediyi fikirləri gündəmə gətirib bundan

ideoloji mübarizəmizdə istifadə etməliyik. Atəşkəs kəsilsə də, bu gün ideoloji müharibə gedir. Bu ideoloji müharibədə Qarabağ probleminin həllinə rəvac verə biləcək bütün məqamları biz hər dəqiqə diqqətdə saxlamalıyıq. Təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fəzail müəllim. 5-ci məsələni səsə qoyuram. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.23 dəq.)
Lehinə	91
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs, əleyhinə, bitərəf qalan yoxdur.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, indi isə gündəliyin 6-cı məsələsinə keçirik. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkmənistan Hökuməti arasında beynəlxalq avtomobil əlaqələri haqqında 2008-ci il 19 may tarixli Sazişə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Protokolun təsdiq edilməsi haqqında qanun layihəsi. Məsələ barəsində Tahir Mirkişili məlumat verəcək. Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar. Türkmənistan–Azərbaycan siyasi münasibətlərinin inkişafı haqqında hörmətli Səməd müəllim ətraflı məlumat verdi. Mən xüsusi qeyd edim ki, Azərbaycan–Türkmənistan iqtisadi münasibətləri həm də bütövlükdə

regionun iqtisadi inkişafını müəyyən edən atributlardan və istiqamətlərdən biridir. Azərbaycanın sahib olduğu Şərqlə Qərbdəmir yolu və İpək yolu xəttinin inkişafında Türkmənistan–Azərbaycan iqtisadi münasibətləri xüsusi yer tutur.

Bu cəhətdən baxsaq, bildiyiniz kimi, 2020-ci il martın 11-də Türkmənistan Respublikasının Prezidentinin Azərbaycana səfəri zamanı 17 sənəd imzalanmışdır. Bu sənədlərdən biri də məhz adını çəkdiyim Azərbaycan, Türkmənistan hökumətləri arasında avtomobil əlaqələri haqqında qanun layihəsinə olmuş dəyişiklikdir. Dəyişikliyin qısa məzmunu bundan ibarətdir ki, bu saziş 2008-ci ildə imzalanıb. Hazırda bizim müzakirə etdiyimiz Protokol sazişin dəqiqləşdirilməsi ilə bağlıdır. Yəni bəzi müddələrin, xüsusilə avtonəqliyyat vasitəsinin növü, tranzitin formaları, icazənin verilmə forması haqqında dəyişiklikdir. Bu da, əslində, iki ölkə arasında əlaqələrin inkişafından irəli gəlir. Dəyişikliyin baş tutması, yəni təsdiq olunması iqtisadi əlaqələri daha da inkişaf etdirəcəkdir. Həmkarlarımdan bu layihəni dəstəkləməyi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim. Səməd müəllim, Sizin komitədə də baxılıb. Buyurun.

S.Seyidov. Xanım Sədr, çox sağ olun, söz verdiyinizə görə. Təbii, biz bu məsələni komitədə müzakirə etmişik və çox yüksək səviyyədə qiymətləndirmişik. Mən Fəzail müəllimin təklifinə dəstək vermək istəyirəm. Doğrudan da, artıq parlamentimizdə bir neçə dostluq qrupu, Sahibə xanım, Sizin birbaşa göstərişiniz əsasında həm sədrlərlə, həm də dostluq qrupları ilə bu istiqamətdə, yəni onlayn və canlı görüşlər keçirilib. Onların içərisində Belçika, Braziliya, Bolqarıstan, Fransa və başqaları var. Ona görə,

belə bir təklif bəyənilməlidir və bu istiqamətdə dostluq qruplarının fəaliyyəti də dəstəklənməlidir. Təbii, bu Sazişi də biz komitə olaraq dəstəkləyirik. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Səməd müəllim. Mən məlumat verim ki, bir neçə gün bundan əvvəl Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri cənab Mustafa Şentop mənimlə telefon əlaqəsi saxladı, bizim bayramlarımızı təbrik etdi. Mən, Əhliman müəllim, bunu görə Sizinlə ətraflı danışam. Cənab Mustafa Şentop da xahiş etdi ki, belə bir onlayn konfrans keçirilsin. Fəzail müəllim, Sizin dediklərinizi də mən nəzərə aldım. Artıq Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdiri İlkin müəllim də buradadır, bilirəm, nəzərə alındı. Sizinlə də, sizin qruplar arasında da bu olacaq.

Çıxış eləyən? Qüdrət Həsənquliyev. Qüdrət müəllim, buyurun.

Q.Həsənquliyev. Çox sağ olun, xanım Sədr. Mən sözsüz ki, layihəyə səs verəcəyəm. Amma bir məsələni istəyərdim ki, hörmətli həmkarlarımla, ümumiyyətlə, həm də bizim hökumət üzvlərinin diqqətinə çatdırım. Yəqin ki, YouTube-da çoxunuz rast gəlmisiniz ki, əsrin ən böyük layihələrindən biri Norveçdə həyata keçirilir. Norveçin bir başından o biri başına suyun altı ilə yol çəkilir, dəyəri 40–47 milyard dollar civarında. Böyük boruların içərisində olacaq, həmin o yolun uzunluğu 1100 kilometrəndən artıqdır. Bizimlə Türkmənistan arasında məsafə isə 300 kilometrəndən də azdır. Orada onlar bu pantonlar vasitəsi ilə, yəni suyun altında 380 metr dərinlikdə onu həyata keçirirlər. Xəzərdə isə Türkmənistanla bizim aramızda suyun dərinliyi 200 metrəndən bir az artıqdır.

Bunu ona görə söyləmək istəyirəm ki, həmin o layihə sınaqdan da keçirilib. Onun üzərinə böyük tankerlər də

üzüb keçiblər. Hətta qəza olanda, o borulara toxunanda da heç bir ekoloji bir problem yaranmayıb. Ona görə onlar uzun müddət bu məsələni müzakirə edirlər. Nəhayət, 2017-ci ildə o layihənin reallaşmasına başlayıblar.

Azərbaycanla Türkmənistan arasında da Xəzərin dibi ilə belə bir yolun çəkilməsi məsələsi gündəmə gəlsə, baxmayaraq ki, məsafədə çox azdır və burada Çindən tutmuş bütün Orta Asiya respublikaları bunu maliyyələşdirər. Bunu Avropa İttifaqı maliyyələşdirər. Bütün, belə deyək, bir kəmərlər bir yol, hansı ki, Çin bir ideya kimi irəli sürüb. Yəni bu yolun üzərində olan bütün ölkələr ona maliyyə dəstəyi verərlər. Əlbəttə, bu, gələcəyin işidir. Amma bunun indidən ictimai müzakirəyə çıxarılması, bu istiqamətdə müəyyən diskussiyaların aparılması önəmli olardı. Ona görə də diqqətinizi buna yönəltdim. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Qüdrət müəllim. Hörmətli həmkarlar, indi işə qanun layihəsini səsə qoyuram. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.29 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs, əleyhinə, bitərəf qalan yoxdur.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul olundu.

Hörmətli həmkarlar, bununla da beynəlxalq sənədlərin müzakirəsi başa çatdı və biz 7-ci məsələyə keçirik. “Döv-

lət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi müzakirəyə təqdim edilir. Bu layihə uyğunlaşdırma xarakteri daşıyır, xahiş edirəm, bunu nəzərə alın. Ona görə də bir oxunuşda qəbul ediləcək. Məsələyə dair məlumat vermək üçün İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü Elnur Allahverdiyevə söz verirəm. Elnur müəllim, buyurun.

E.Allahverdiyev, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü.*

Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar. Bildiyiniz kimi, Azərbaycanda üzümçülük və şərabçılığın zəngin tarixi mövcuddur. Şərabçılığın milli iqtisadiyyatdakı payı ildən-ilə artır və bu istiqamətdə də ciddi potensial və perspektivlər var. Üzümçülüyn inkişafı ötən əsrin 1970-ci illərindən başlayır. İqtisadiyyatın bu istiqaməti özünün çiçəklənməsi dövrünü də məhz 1970-ci və 1980-cı illərdə yaşayıb. 1984-cü ildə Azərbaycan SSRİ-də üzüm istehsalının həcminə görə 1-ci yerə çıxmışdır. Həmin il respublika büdcəsinin 40 faizi üzümçülük və şərabçılıqdan daxil olan gəlirlər hesabına formalaşmışdır. Belə ki, 2018–2025-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında şərabçılığın inkişafına dair dövlət proqramlarında bu sahənin sənaye miqyasında inkişafının təmin edilməsi, dünya standartlarına uyğun şərab məhsullarının istehsalının strateji istiqamətləri müəyyənləşdirilib. Dövlət proqramındakı şərtlərə görə Azərbaycandan ixrac edilmiş bir ton şərabın orta qiyməti 1,2 milyon ABŞ dolları təşkil edir. Azərbaycan şərabının dünya bazarında özünəməxsus həcmdə yer tutması üçün əlverişli şərtlər var. Həm qiyməti, həm yerli üzüm sortlarının müəyyən məhsuldarlığı və keyfiyyəti, həm də ötən əsrin 1980-ci illərindəki istehsal səviyyəsinin

bərpası potensialı bu məqsədi olduqca perspektivli edir. Prezident cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə hökumətin qeyri-neft sektorunun inkişafı üçün reallaşdırdığı tədbirlər çərçivəsində şərabçılığın xüsusi, ciddi əhəmiyyəti var.

Hörmətli həmkarlar, “Üzümçülük və şərabçılıq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa 2019-cu il iyunun 12-də edilmiş dəyişikliklərə görə Qanunun 14.12-ci maddəsində “qanunvericiliyə uyğun olaraq, dövlət reyestrində qeydiyyatla alınmalı, istehlak bazarına attestasiya edilməli və” sözləri çıxarılıb. Buna uyğun olaraq, “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi attestasiya ilə dövlət reyestrinə daxil etmək üçün nəzərdə tutulmuş rüsumların ləğv edilməsini nəzərdə tutur. Fikrimcə, bu dəyişiklik söylənən sahənin inkişafına daha bir təkan olmalıdır. Xahiş edirəm, qanun layihəsinə dəstək verəsiniz. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Elnur müəllim. Layihə ilə bağlı çıxış etmək istəyən yoxdur. Ona görə də mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.33 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 nəfər, bitərəf, əleyhinə olan yoxdur.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul olundu.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 8-ci məsələsinə keçirik. “Yeyinti məhsulları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda və Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi. Bu layihə də uyğunlaşdırma xarakteri daşıyır və bir oxunuşda qəbul ediləcəkdir. Məsələ barəsində məlumat vermək üçün Aqrar siyasət komitəsinin sədri Tahir müəllim Rzayevə söz verilir. Tahir müəllim, buyurun.

T.Rzayev, *Milli Məclisin Aqrar siyasət komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri, “Yeyinti məhsulları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda və Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsində edilmiş dəyişikliklər bu sahə ilə əlaqədar olan bir sıra qanunlara edilmiş dəyişikliklər əsasında hazırlanmışdır. “Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı haqqında” Qanunun 16.7-ci maddəsinə əsasən ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının markalanması”nın həmin Qanuna və qida təhlükəsizliyi sahəsində texniki normativ-hüquqi aktların tələblərinə uyğun həyata keçirilməsin nəzərə alaraq, “Yeyinti məhsulları haqqında” Qanunun 11-ci maddəsinin 3-cü hissəsindəki “ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı və qida məhsullarının markalanması qaydası müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən olunur” sözlərinin Qanundan çıxarılması təklif olunur. İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 222-ci “Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı haqqında qanunvericiliyin pozulması” maddəsində “ərzaq” sözü hər 3 halda “qida” sözü ilə əvəz olunur. Münasibət bildirməyinizi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim. Əli müəllim, sizdə də bu layihəyə baxılıb.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Əlavəniz yoxdur? Rauf müəllim, çıxış eləmək istəyirsiniz. Buyurun.

R.Əliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri, bu məsələyə çox qısaca münasibətimi bildirmək istəyirəm. Tahir müəllim ətraflı danışdı. Maddə 222. “Ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı haqqında qanunvericiliyin pozulması”. Təbii ki, bu maddədə “ərzaq” sözləri “qida” sözləri ilə dəyişdirilir. Bu “ərzaq” sözü məsələsi bizim əhali ilə bağlıdır. Avropada elə ölkələr var ki, bu pozulmalara görə orada cərimə yoxdur, insanlara cinayət işi açılır. Burada isə cərimə tətbiq olunur. Mən hesab edirəm, həm fiziki, həm vəzifəli, həm də hüquqi şəxslər üçün bu cərimələr azdır. Çünki bu insanlar o qanunu pozanda bilməlidirlər ki, yüksək cərimələr verməlidirlər. Ona görə də, xahiş edirəm, bu cərimələrin artırılmasına baxılsın. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Hörmətli həmkarlar, mən məsələni səsə qoyuram. Xahiş edirəm, qanun layihəsinin qəbul edilməsinə münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.36 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 9-cu məsələsi Azər-

baycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində və Ticarət Gəmiçiliyi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Qeyd edirəm ki, layihə üçüncü oxunuşda müzakirəyə təqdim edilir. Məsələ barəsində məlumat vermək üçün Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü Nurlan Həsənova söz verirəm. Nurlan müəllim, buyurun.

N.Həsənov, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü.*

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar. Bildiyiniz kimi, ilk oxunuşda artıq qanun layihəsinin təqdimatı edilib və təqdimat zamanı deputat həmkarım Azər Kərimli tərəfindən təklif səsləndirilmişdir. Lakin bu təklif qanunvericilik təşəbbüsü subyektivi tərəfindən qəbul edilməmişdir. Bu, qanun layihəsinin artıq üçüncü oxunuşudur. Nəzərə almağınızı xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Nurlan müəllim. Qanun layihəsinə İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsində də baxılıb. Tahir müəllim, komitənin rəyi necədir?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Heç bir əlavəniz yoxdur? Çox sağ olun. Qanun layihəsi ilə bağlı heç kim çıxış etmək istəmir. Məsələni səsə qoyuram. Xahiş edirəm, qanun layihəsinin qəbul edilməsinə münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri

(saat 15.38 dəq.)

Lehinə	89
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, gündəliyin 10-cu məsələsinə keçirik. 10-cu məsələ Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Layihə birinci oxunuşda müzakirəyə çıxarılır. Məsələ barəsində məlumat vermək üçün Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü Fəzail Ağamalı çıxış edəcək. Fəzail müəllim, buyurun.

F.Ağamalı, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü.*

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar. Karantin rejiminin nisbətən yumşaldılması cəmiyyətimiz tərəfindən müsbət qarşılanarsa da, təəssüf ki, bizim bir sıra vətəndaşlarımız tərəfindən məsuliyyətsiz davranışların şahidi olmaqdayıq. Bu da yoluxmaların sayını artırmaqdadır. Parklarda, küçələrdə, ictimai yerlərdə, ticarət mərkəzlərində qoruyucu maskalardan və sosial məsafədən istifadə, demək olar ki, bu cür insanlar tərəfindən həyata keçirilmir. Vəziyyət narahatlıq doğurduğu üçün kütləvi informasiya vasitələrində vətəndaşlarımızı məsuliyyətə cəlb etmək və onların bu istiqamətdə öz üzərlərinə düşən məsuliyyəti yerinə yetirmələri ilə yanaşı, məcburən inzibati cəzaların tətbiqinin həyata keçirilməsi də gündəliyə gəlməkdədir. Bununla bağlı kütləvi informasiya vasitələrində müxtəlif yazılar getdi, müxtəlif fikirlər səsləndirildi və eyni zamanda, bu yaxınlarda, yəni may ayının 9-da Nazirlər Kabineti vəziyyətin nəzarətdən çıxması üçün karantin rejimində tənəffüs yollarını qoruyan tibbi maskalardan istifadə tədbirləri haqqında qərar qəbul etmək məcburiyyətində qaldı.

Bütün deyilənlərin məntiqinə uyğun olaraq, Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsi təqdim edilən qanun layihəsini hazırlamaq üçün işçi qrupu yaratdı və işçi qrupu operativ olaraq layihəni hazırlayıb bu gün sizin müzakirənizə təqdim edir. Beləliklə, Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsi tərəfindən hazırlanmış və müzakirəyə təqdim edilən İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik ölkəmizdə pandemiya dövründə həyata keçirilən mühüm hüquqi addımlardan biridir. Xatırlatmaq istərdim ki, cari ilin mart ayının 17-də epidemiya əleyhinə rejimin sanitariya-gigiyena və karantin rejimlərinin pozulmasına görə inzibati məsuliyyətin gücləndirilməsi məqsədi ilə İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilmişdir. Dəyərli millət vəkillərinin hər biri buna müsbət münasibət bildirmiş və ölkə Prezidenti tərəfindən imzalanmışdır. Eyni zamanda, orada müvafiq inzibati tənbeh tədbirləri də müəyyən olunmuşdur.

Hazırkı layihəyə görə 211-ci maddəyə yeni iki hissəsinin əlavə edilməsi təklif edilir. Layihənin 211.2-ci maddəsinə uyğun olaraq, epidemiya, sanitariya-gigiyena və karantin rejimləri dövründə tənəffüs yollarını qoruyan fərdi vasitələrdən istifadə ilə bağlı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən olunmuş tələblərin pozulmasına, habelə vəzifəli şəxslər tərəfindən həmin şərtlərin pozulmasının qarşısının alınmamasına görə fiziki şəxslərin 50, vəzifəli şəxslərin 100, hüquqi şəxslərin 200 manat məbləğində cərimə edilməsi təklif olunur. Layihənin 211.3-cü maddəsinə görə epidemiya, sanitariya-gigiyena və karantin rejimləri dövrü başa çatana qədər 211.2-ci maddədə nəzərdə tutulmuş inzibati xəta təkrar törədilsə, bir daha söyləyirəm, təkrar törədilsə, fiziki şəxslər 100, vəzifəli şəxslər 200, hüquqi şəxslər 400 manat

məbləğində cərimə edilirlər.

Karantin rejiminin yumşaldılması cəmiyyət tərəfindən müsbət qiymətləndirilsə də, bəzi şəxslərin bu baxımdan məsuliyyətsiz hərəkəti məhz belə bir addım atmağı zəruri etmişdir. Biz yaranmış vəziyyəti nəzərə alaraq, eyni zamanda, mövcud təhlükənin qarşısının alınması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il mayın 29-da “Xüsusi karantin rejimində tənəffüs yollarını qoruyan fərdi vasitələrdən istifadə tələbləri barədə” mühüm Qərar qəbul edilməsini də nəzərə almalıyıq və bu baxımdan düşünürəm ki, dövlətimizin həyata keçirdiyi əhəmiyyətli tədbirlərin, inzibati hüquqi vəzifələrin təmin edilməsi hazırki pandemiya dövründə müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Məlumat üçün deyə bilərəm ki, bu cür məsuliyyət koronavirus infeksiyasının yayıldığı bir çox ölkələrdə də tətbiq edilməkdədir. Türkiyədə ictimai yerlərdə fərdi vasitələrdən, yəni bu cür maskalardan istifadə etməyən şəxslər 3150 lirə, yəni 783 manat, Almaniyanın Bavariya torpağında 150, təkrar olunduqda 300 avro, Rusiya Federasiyasında 4000 rubl, 96 manat cərimə edilirlər. Başqa ölkələrdə də bu yanaşma mövcuddur.

Hörmətli deputatlar, əminəm ki, qanun layihəsinin qəbul olunması əhalinin pandemiya dan etibarlı şəkildə qorunmasında mühüm rol oynayacaq, dövlətimiz tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərlə birlikdə karantin rejiminin yumşaldılması və tədricən aradan qaldırılmasını təmin edəcəkdir. Xahiş edirəm, layihəyə birinci oxunuşda səs verəsiniz. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Fəzail müəllim, çox sağ olun. Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsinin müzakirəsinə başlayırıq. Xahiş edirəm, birinci oxunuşun tələblərini nəzərə alınız və təklif var ki, 5 dəqiqəyə keçək, çünki yazılanlar 20

nəfərdir. Razısınız 5 dəqiqəyə?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Səfa müəllim, xahiş edirəm, nəzərə alsınlar. Fazil Mustafa. Buyurun.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən də hesab edirəm ki, karantin qaydalarının sərtləşdirilməsi, yaxud da ona əməl olunmamasına qarşı cərimələr tətbiq olunmalıdır. Amma düşünürəm ki, bu gün təklif olunan layihədə uğurlu variant tapılıb. Məncə, bunu bu qədər mürəkkəbləşdirməyə ehtiyac yoxdur. Sadə variantı tətbiq etmək lazımdır və bu cərimələrin tətbiqini konkret olaraq məhkəmənin üzərinə buraxmaq doğru deyil. Bunu hər hansı bir müvafiq icra orqanına tapşırmaq lazımdır. Yerində, hansısa bir fakta görə bu cərimələrin müəyyənləşdirilməsi, yazılması və şəxsin ünvanına göndərilməsi daha məqsədəuyğun olar. Çünki bu, keçici bir prosesdir. Bu keçici prosesdə vəziyyəti idarə etmək və insanları intizama cəlb etmək üçün bu yol düşünüldü. Ümumi yanaşmada nəyi təklif etmək istəyirəm.

Məncə, burada, ümumiyyətlə, vəzifəli şəxslərin məsuliyyəti çıxarılmalıdır. Məsuliyyət məsələsində ancaq fiziki şəxsdən söhbət getməlidir. Siz bu Məclisə rəhbərlik edirsiniz, orada yazıb vurmusunuz ki, deyək, hər kəs maskada hərəkət eləsin və yaxud bizə də WhatsApp-la göndərildi. Buna əməl eləmirsə, fiziki şəxs məsuliyyət daşıyır. Vəzifəli şəxsləri, hüquqi şəxsləri bura qatmağa nə ehtiyac var? Bu, məsələni o qədər mürəkkəbləşdirəcək ki, təkrar məsələsinin də üzərinə gəlmək lazım deyil. Hər dəfə maska taxmırsa, 50 manat cəriməsini ödəsin və o yazılsın. Yəni sadə bir formada, maska taxmayan hər bir fiziki şəxs, – lazımı, təbii ki, operativ qərargah tərəfindən müəyyən olunan yerdə o şərtlərə əməl eləmirsə, – özü

fərdi məsuliyyət daşıyır. Artıq burada hüquqi şəxs, vəzifəli şəxs bu prosesə qatılması yanlışdır, məsələnin mürəkkəbləşdirilməsi deməkdir. Ona görə də təklif edirəm ki, bütün bu məsələlər yönəldilsin ancaq fiziki şəxsə, ona aid edilən məsələ olsun. Təkrar motiv də bu maddədən çıxarılsın, ona da ehtiyac yoxdur. Maska taxmayan insan üçün hər halda 50 manat az vəsait deyil. 4 dəfə ödəyəcək, 5 dəfə, 10 dəfə, axırı bezəcək, məcbur olacaq maska taxsın. Burada bir məsələyə də diqqət çəkmək istəyirəm. Təkcə maska məsələsi ilə bu problem çözülməz. Bizdə indi açığı etiraf edək ki, maarifçilik yetərli səviyyədə təsirini göstərmir. Məcburi tədbirlərdən başqa çıxış yolumuz yoxdur və əhalinin də böyük əksəriyyəti bu prosesi ciddiyyə almır. Amma yenə də biz bu vəziyyətdən çıxış yollarını başqa sahələrdə tapmalıyıq. Bu, toyların keçirilməsi ilə bağlı konkret vaxt qoyulmalıdır. 2 saat ərzində, deyək ki, bir məclis 50 nəfərdən çox keçməməklə, məsafə gözləməklə bu, edilməlidir. Adamlar 4, 5 aydır toyunu təxirə salır. İnsan həyatıdır, insan taleyidir, 100 problem var. Ya yasda, nə qədər söyləsən, tutaq ki, evdə həmin məclisi keçirirlər. Ora 100 nəfər yığışır. Gəlib evdə bir yas sahibini cərimələməyin özü etik cəhətdən doğru olmur. Demək, bunun bir çıxış yolunu müəyyən etmək lazımdır, konkret vaxt ərzində, konkret, məhdud sayda və sosial məsafə gözləməklə insanlar bu tədbirləri keçirməlidirlər.

Bir də Naxçıvandan karantin dövründə yenə də yol açılması məsələsi, bunu 8-nə saxlayıblar. Mən hesab edirəm, o qədər ağır durumda olan insanlar var ki, bu məsələni tezləşdirmək lazımdır. Yəni təyyarədə tutaq ki, 200 nəfər gəlməlidirsə, qoy, 100 nəfər gəlsin. Adamlar öz pulu ilə təyyarə biletini ödəyirlərsə, – necə biz Milli

Məclisdə oturmuşuqsa, – onlar da təyyarədə elə gələcəklər və karantin rejimi də burada tətbiq olunacaq. Kim gəlicə, 10 gün karantini keçsin, tək gəlicə, çixsin, orada, ya burada qalanar var. Bu problem öz həllini tapmalıdır.

Ona görə də, mənə, nə qədər çox görməzdən gəlicə, problemi ertəlicə, əksinə, problemlər daha çox şişib böyüməyə başlayır və bir çox sahələrdə də biz bunu görürük. Restoranlardan tutmuş, başqa sahələrə qədər buna nəzarət etmək çox vaxt uzurpasiya hallarına imkan yarada bilər. Ona görə də sadələşdirmək lazımdır. Müvafiq icra orqanı harada bu məsələni təsbit etdisə, yerində bu cəriməni tətbiq edir və bununla da insanlar artıq bilirlər ki, burada ciddi hərəkət etmək lazımdır. Hər hansı bir davranışa görə bu məsuliyyəti daşıyacaqsan. Amma siz burada, Qanunda bunu xeyli mürəkkəbləşdirirsiniz. Bu, həm də uzunmüddətli proses deyil ki, ola bilsin 3 aydan sonra bunu götürəsəyik. Ona görə də bunu belə çətinləşdirmək işimizin xeyrinə olmayacaq. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Razi Nurullayev, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar. İlk öncə, mən Fazil müəllimin toy məsələləri ilə bağlı təklifi ilə razıyam və ona təşəkkür edirəm ki, bu məsələni qaldırdı. Maska taxmayanlara qarşı cərimələrin tətbiq edilməsinə münasibətim birmənalı deyil. Əlbəttə, hökuməti də başa düşürəm. Vətəndaşları cərimələməyə, qoy, məsuliyyəti obyekt sahiblərinin üzərinə qoyaq ki, onlar maskasız insanları içəri buraxmasınlar. Cərimələrlə ölkədə narazı vətəndaşların sayını artırmaq da lazım deyil.

Bununla yanaşı, narahatedici məqamları da deməliyəm. Vətəndaşlar niyə maska taxmır? Kim canından bezib ki? Çünki onlar koronavirusa inanmırlar, bunun dünya səviyyəsində bir oyun olduğunu düşünürlər. Hər gün də bu

fərziyyəni gücləndirən yüzlərlə məqalə və video yayımlanır. Koronavirusun olmadığını söyləyən təbliğata qarşı isə, Azərbaycan qarışıq bütün dünya ilə, sadəcə, var deyir və statistika açıqlayır. Bir-iki dəfə xəstələrlə bağlı süjet göstərilib. O zaman da xəstələr yox, kosmonavta oxşayan reportyor və həkimlər adamları vahimələndirir.

Bu, necə yanaşmadır və bütün dünya bunu edir. Bu xəstələri çəkib göstərmək, adlarını, yaşayış yerlərini demək, özlərini danışdırmaq lazımdır. Statistika deyəndə rayonları, ünvanları, cinsini, yaş üzrə məlumatları da demək lazımdır. Ancaq say açıqlanır. Doğrusunu deyim ki, çox vətəndaşlar inanmır. Mənə də aydın deyil ki, niyə bu virusla bağlı məsələ bütün dünya üzrə NKVD yanaşması ilə edilir, xəstələr niyə gizlədilir? Bu səbəbdən də vətəndaşlar rəsmi məlumatlara yox, daha çox şayiələrə inanırlar. Adamlar deyirlər ki, qocamız rəhmətə getdi, yaxınlaşıb dedilər ki, 3 mindən 5 minə qədər pul verək, qoy onu koronavirusdan ölüb kimi yazaq. Buna inanmağım gəlmir. Təbii ki, mən inanmıram. Amma insanların qəlbinə şübhə toxumu səpilir. Adamlar xəstəxanaya getməyə qorxur ki, soyuqdəymə olsa, deyəcəklər koronavirusdur. Gedənləri də çox incidirlər.

Mən bununla bağlı yüzlərlə şikayət almışam. Məgər bu virusdan başqa xəstəlik yoxdur? İnsan başqa xəstəlikdən qızdırmalı ola bilməz? Bu tendensiyanı çox təhlükəli hesab edirəm. Bu necə yarandı? Kim yaratdı? Niyə yaratdı və niyə yaradır bilmirəm. İnsanlar qorxusundan təcili yardıma belə zəng etmir. Bu nə deməkdir? Bu xəstələri açıqlamaq, göstərmək yaşayış yerini çəkmək, xəstənin çəkdiyi əziyyəti də göstərmək lazımdır ki, insanlar buna inansın və qəlbində şübhə qalmasın.

Aprelin 28-dək karantin rejimini pozan 90 min

vətəndaş cərimə edilib. İndi mən sonrakı statistikanı bilmirəm. Bu qədər də insan, ailə dövlətdən, hökumətdən narazı salınıb. Məncə, təbliğat düzgün getmir, daha çox danışılır, faktlar isə göstərilmir. Ancaq oxuyuruq ki, filan ölkədə bu qədər adam yoluxdu və öldü. İndi deyirlər ki, ikinci dalğası payızda olacaq. Dünya Səhiyyə Təşkilatı hər kəsin bildiyini hər gün təkrar edir, konkret iş görmək, fakt göstərmək lazımdır. Necə olur ki, virus Çindən yayılır, indi isə orada yeni xəstə və yoluxma yoxdur. Hər şey sirr pərdəsi ilə örtülüb. Bu sirr pərdəsi götürülməsə, mənə belə gəlir ki, inam da olmayacaq.

Mən elə bu qədər, bunları demək istəyirdim və bir məsələyə də, Fazil müəllimin dediyi məsələyə də qısa olaraq münasibət bildirmək istəyirəm. Həqiqətən də, bəlkə də bu bir fürsətdir ki, bizdə israfçılığın qarşısı da alınsın, qayda-qanunla, doğrudan da, insanlar toy edə bilər, şad günün keçirə bilər. Amma 50, 100 nəfər və sosial məsəfəni də gözləməklə. Mənə belə gəlir ki, insanların toy və yas məclisləri ilə bağlı da, onların başqa yöndə tərbiyə olunması deməyə, başqa yöndə rəftara cəlb edilməsi üçün də bu, çox düzgün bir yanaşma olardı. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Razi müəllim. Amma mən düşünürəm ki, koronavirusla bağlı Azərbaycanda heç bir sirr yoxdur. Çünki kifayət qədər məlumat var. Özü də bütün telekanallarda, Siz bilirsiniz ki, bu haqda çoxsaylı məlumatlar verilir, tez-tez brifinqlər keçirilir və TƏBİB də bu istiqamətdə çox böyük iş görür. Düşünürəm ki, bununla bağlı heç bir sirr yoxdur. Azay Quliyev. Azay müəllim, buyurun.

A.Quliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli mətbuat nümayəndələri!

Hörmətli Sahibə xanım, mən elə Sizin dediyiniz o fikirdən başlamaq istəyirəm. Burada həmkarlarım müəyyən fikirlər səsləndirdilər, əlbəttə, biz həmkarlarımızın fikirlərinə hörmətlə yanaşırıq. Amma mən birmənalı şəkildə inanıram ki, Azərbaycanda hər hansı bir informasiya boşluğu yoxdur. Koronavirusun özü, fəsadları barədə kifayət qədər danışılır, danışılıb və burada da hesab edirəm ki, bu gün bizim istənilən televiziya kanalına baxsaq, bu barədə saatlarla məlumat verilir. Cənab Prezident dəfələrlə bütün görüşlərində bununla bağlı məlumat veribdir. Dediyiniz kimi, bizim müvafiq qurumlarımızın apardığı canlı brifinqlər, bunlar hamısı olubdur. Şəxsən bizim, Prezident yanında QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Şurası üzvlərlə qeyri-hökumət təşkilatını maarifləndirmə işinə cəlb edibdir. Biz özümüz canlı şəkildə bunun iştirakçısı olmuşuq və şahidi olmuşuq.

Problem nədədir? Problem ondadır ki, bütün bunlara, bu xəbəredici materiallara, çıxışlara, çağırışlara baxmayaraq, insanlarda, gəlin, etiraf edək ki, bu məsələyə məsuliyyətsiz yanaşma davam edir. Bu gün nə Milli Məclis, nə Azərbaycan hökuməti istəməz ki, əlavə bir cərimə, insanlara əlavə məhrumiyyətlər tətbiq olunsun.

Bir tərəfdən cənab Prezident dəstəyə ehtiyacı olan insanlara vəsaitlər ayırır və bütün istiqamət, bütün çağırışlar, bütün səylər ona yönəldilir ki, Azərbaycan vətəndaşının maddi rifahı yaxşılaşsın və az itkilərlə bu prosesdən çıxsın. Digər tərəfdən, biz məcburuq bu addımları atmağa. Ya bu, təkcə Azərbaycan ilə bağlı olan spesifik problem deyil, bütün dünyada belədir. İnsanlar maddi məhrumiyyət hiss etmədikcə, məsuliyyətinin bütün, deyək əhatəsini dərk edə bilmir. Təəssüflər olsun, bu, belədir. Bəlkə də biz millət vəkili olaraq daha çox vətəndaşın yanında olma-

lıyıq, amma hesab edirəm, biz elə bunu tətbiq etməklə də vətəndaşımızı qorumaq istəyirik. Təsəvvür edin, ölkənin, hökumətin apardığı işin nəticəsində koronavirusa yoluxma halını biz 25 nəfərə endirmişdik. Bir-iki ay, ay yarım bundan öncə. Amma bir az yumşalma prosesi getdi, dərhal başlandı, insanlar arxayınlaşdı, rahatlaşdı və artıq sonuncu statistika 257-yə qalxdı. Bu günü bilmirəm, hər halda dünən 257 idi. Bunun ən böyük səbəbi insanlarımızın, vətəndaşlarımızın bu məsələyə məsuliyyətlə yanaşmamasıdır. İndi isə mahiyyəti üzrə demək istəyirəm.

Əlbəttə, mən təşəkkür edirəm, bizim işçi qrupu İnzibati Xətalər Məcəlləsinə belə bir təklif hazırlayıbdır. Amma mən düşünürəm ki, burada, hörmətli Əli müəllim, bəlkə biz bir, iki məsələyə xüsusi diqqət ayıraq. Bu nədən ibarətdir? Bilirsiniz ki, bu gün qeyd etdiyim kimi, kütləvi şəkildə insanlar qoruyucu maskalardan istifadə etmirlər. Biz bu cərimə sanksiyanı tətbiq edən zaman mənə belə gəlir ki, bu halı iki yerə bölmək lazımdır. Açıq havada olan vəziyyət, bir də qapalı müəssisələrdə, nəqliyyat vasitələrində, deyək qatarlarda, metrolarda. Çünki hər iki hal fərqli-fərqli fəsadlar yaradır. Məsələn, qapalı məkanlarda maskanı taxmamaq daha çox yayılma riskini artırır, nəinki açıq havada. O baxımdan da, mən düşünürəm ki, bu gün biz deyək, fiziki şəxslərə münasibətdə 50 manat cəriməni tətbiq edirik, bunu, əgər qapalı məkanlarda olan da maskadan istifadə etmiriksə, tətbiq edək. Amma açıq məkanda heç olmasa, bunu 20–30 manata azaldaq. Həm də bilirsiniz ki, buna kütləvi şəkildə nəzarət etmək lazımdır. Hətta biz burada məsələ qoyuruq ki, bu qanunun pozulmasının qarşısının alınmamasına görə müvafiq qurumlar məsuliyyət daşıyır. İndi təsəvvür edin ki, buna polis məsuliyyət daşıyarsa, kütləvi, yüzlərlə, minlərlə in-

sanın qarşısını necə alacaq. Yaxud burada hörmətli Fazil müəllim bayaq bir məsələ qaldırdı ki, hüquqi şəxslər bundan azad olsun. Mən tam əksini düşünürəm. Məsələn, restoranlar, mollar, digər yerlər var. Onların sahibləri məsuliyyət daşınmalıdır ki, müştəriləri içəri alan zaman qoruyucularla mütləq təmin olunmasına nəzarət etsinlər. Bu məsələlər, hesab edirəm ki, mütləq şəkildə nəzərə alınmalıdır.

Bir də burada, Əli müəllim, bəlkə biz yaş kateqoriyası məsələsinə də baxaq. Məsələn, biz burada bütün insanlara tələb qoymuşuq. Məsələn, əgər valideyn himayəsində, yaxud da valideyni ilə olan uşaqlara bunlar maska taxılmamasına görə tətbiq olunacaqsa, mən bilmirəm, bəlkə bizim digər qanunvericiliyimiz bu məsələni tənzimləyir. Amma, məsələn, Avropada, deyək Almaniyada maskaların istifadə edilməməsinə görə 12 yaşdan yuxarılar üçün hüquqi, yaxud inzibati məsuliyyət yaranır. Mənə belə gəlir ki, bu məsələni də biz, ümumən, nəzərə alsaq, yaxşı olar.

Amma istənilən halda mən bir də ona qayıdıram ki, bu gün tətbiq olunan bu cərimə sanksiyaları yalnız və yalnız vətəndaşların sağlıq durumunu qorumaq, onların epidemiyaya az yoluxmasını təmin etmək üçün həyata keçirilir. Mən hesab edirəm, biz deputatlar da əhaliyə bunu doğruduzgün başa salmalıyıq ki, insanlar bilsin, bu, onların öz mənafelərinə uyğundur. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Bizdə, yuxarı cərgələrdən iki nəfər yazılıb. Şahin İsmayılov və Cavid Osmanov. Şahin müəllim, indi Siz çıxış edin, xahiş edirəm.

Ş.İsmayılov. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Əziz həmkarlar, təbii ki, mən də bu layihəni dəstəkləyəcəyəm və kifayət qədər vacib məsələdir. Son statistik göstəricilər də onu göstərir ki, bu məsələyə ciddi münasibət göstər-

məliyik. Bəzən belə fikirlər yayılır ki, koronavirus yoxdur və yaxud insanları aldadırlar, müxtəlif istiqamətlərə yönəldirlər. Azərbaycan hökumətinin, operativ qərargahın qəbul etdiyi hər hansı qadağalar və yaxud da ki, cərimə sanksiyaları insanların hüquqlarını pozur və sair bu kimi yanaşmalar olur. Tamamilə yersiz və əlavə şərhə ehtiyac olmayan bir məsələdir. Necə olur ki, Avropada və yaxud digər inkişaf etmiş ölkələrdə müəyyən qadağalar insanların sağlamlıqlarının qorunmasına yönəlmiş kimi qəbul olunur. Azərbaycanda həyata keçirilən qərarlarla bağlı isə insanlar arasında insanların hüquqlarının pozulmasına gətirib çıxarır kimi yanaşmalar yer tapır.

Təbii ki, biz cərimələrin miqdarını da, əhatə dairəsini də müqayisə etsək, Azərbaycanda bu məsələyə daha diqqətli yanaşmanın şahidi olarıq. İndi də bu maskaların kütləvi istifadəsi müəyyən insanlar və yaxud qurumlar tərəfindən guya maska satışının təbliğ olunmasına və yaxud maska satışının leqallaşmasına bir çağırış kimi şərh olunmağa çalışılır. Əslində, maskaların qiymətini və əhali sayını müqayisə etsək, gündəlik satışdan gələcək vəsaiti aya, hətta ilə vursaq, Azərbaycan hökumətinin koronavirusla mübarizəyə ayırdığı vəsaitlə müqayisədə bu, çox cüzi bir rəqəmdir. İnsanlarımız başa düşməlidir ki, Azərbaycan hökuməti ölkə daxilində koronavirusla mübarizəyə öz daxili imkanları hesabına 3 milyard yarım manatdan çox vəsait ayırır, həmçinin ölkə xaricində kifayət qədər ianələr edibdir. Azərbaycanın koronavirusla mübarizəsi bir sıra beynəlxalq qurumlar və dövlətlər tərəfindən yaxşı bir nümunə kimi qəbul olunmaqdadır.

Biz hər birimiz öz məsuliyyətimizi başa düşməliyik. Burada söhbət təkəcə bizim məsuliyyətimizdən deyil, eyni zamanda, məsuliyyətsizliyimizin ətrafa verə biləcəyi

məsələlərdən gedir. Maskanın istifadəsi, təbii ki, profilaktik tədbirlərdən ən birincisidir. Biz hər birimiz, cəmiyyətdə olan hər bir vətəndaş işlədiyi yerdən, mövqeyindən asılı olmayaraq bu məsələdə bir səfirə çevrilməlidir, məsələnin carçısına çevrilməlidir ki, digər insanlar da məsələnin ciddiliyini başa düşsünlər. Təbii, burada biz millət vəkillərinin, ziyalıların, cəmiyyətdə qəbul olunmuş ayrı-ayrı şəxslərin üzərinə də kifayət qədər böyük vəzifə düşür ki, bu məsələnin ciddiliyini insanlara çatdıraraq, izah edək. Koronavirus yoxdur, bu, bir oyundur, təbii ki, bu, səthi yanaşmadır. Bu, bir oyun olsa, hər halda dünyada bu qədər iqtisadi proseslər, iqtisadi böhranların yaşanmasına gətirib çıxartmazdı. Biz bunu dərk etməliyik, məsuliyyətimizi bilməliyik və bu prosesin təbliğatçılarna çevrilərək, həm seçicilərimizə, həm də cəmiyyətin digər ictimai qruplarında təmsil olunan insanlara bir yol göstərərək bu virusa birgə qalib gəlməliyik. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Siyavuş Novruzov. Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. İlk növbədə burada bəzi fikirlər qeyd olundu, o fikirlərə uyğun olaraq, yəni onu təkzib edərək, qeyd etmək istəyirəm ki, ölkədə virusla mübarizə aparan insanlara, bu sahədə əməyi olan digər insanlara Milli Məclisdə təşəkkür bildirilibdir. Bu koronavirus dövründə Milli Məclisin deputatları həm sosial şəbəkələrdə, həm televiziyalarda, biz izləsək, qəzetlərdə, digər mətbuat orqanlarında demək olar ki, gecəgündüz, səhər-axşam təbliğat işi ilə məşğul olublar. Necə təbliğat getməyibdir? Hər biri, burada oturanların əksəriyyəti ən azı 5, 7, 10 dəfə bu barədə çıxış edibdir, məqalə yazıbdir və insanlara müxtəlif çağırışlar edibdir. O baxımdan, hesab edirəm ki, yanaşma tərzii düzgün olmalıdır. Bu, bir.

İkincisi, mən tam şəkildə qanun layihəsinin tərəfdarıyam. Bunu qəlizləşdirməyə ehtiyac yoxdur. Konkret olaraq rəqəm qoyulubdur, qurtardı getdi. Bizdə belə bir fikir yaranır ki, biz kimdən isə zorla pul almaq istəyirik. Bu, ondan ötrüdür ki, deyir maskanı tax cərimə vermə. Burada 2 vuraq 2 bu 4-dür. Daha nə Amerika kəşf edirlər ki, bu, belə olmalıdır, o, elə olmalıdır. Maska taxanın hansından isə pul istəyirlər? Yox. Zəhmət çək, maskanı tax, qayda-qanuna riayət et, səndən pul almasınlar. Biri deyir imkanı yoxdur. 50 manat ödəyincə 30 qəpiyini versin, maskasını alsın. Bilirsiniz, bu məsələni başqa-başqa formalarda şişirdib hamı bu məsələlərdən yayınmaq istəyir və burada bir şey dərk edilməlidir. Başqa cərimələri başa düşə bilərəm. Məsələn, avtomobili haradasa saxladın cərimə edir, bundan narazı qala bilərsən, yaxud qırmızı işıqda keçmişən mübahisəlidir, bundan narazı qala bilərsən. Bu, sənin, övladının, qonşunun, nəslinin, nəcabətinin sağlamlığından ötrü səni cərimə edirlər. Səni cərimə etməzlər ki, hansı isə töycü ödə və ya yaxud da get biyara işlə. Konkret olaraq deyirlər ki, bu məsələdə bu cür yanaşılmalıdır. Bax, bu yanaşma da belə olmalıdır.

Mən hesab edirəm ki, ora mütləq bir maddə də salınmalıdır, şayiələrin yayılmasına qarşı ən kəskin tədbirləri görmək. Qanun bizdə, parlamentdə hazırlanıbdır, ona görə də komitədən mən xahiş edirəm. Biri deyir, cərimələr dövlət tərəfindən bağışlanacaq, başqa biri deyir, koronavirusdan, Allah rəhmət etsin, dünyasını dəyişənə şəhid statusu veriləcək, o birisi deyir ki, bunun mənzillə təminatı olacaqdır. Düşünmədikləri fikir yoxdur, maska taxmaqdan başqa. Ona görə də mən hesab edirəm ki, bu məsələdə şayiələrin yayılmasının da qarşısı ciddi şəkildə alınmalıdır. O şəxslər həm xaricdən, həm daxildən şayiələr

yaymaqla məşğuldurlar ki, dövlətin əsaslarına ziyan vursunlar. Hər bir xəstənin müalicəsi dövlətə kifayət qədər yüksək vəsaitə başa gəlir. Elə götürək, cənab Prezident tərəfindən iki ay ardıcıl şəkildə 600 min nəfərə 190 manat civarında yardım olundu. Bu, dövlətin üstündə bir yüküdür. Əgər o insanlar işləsə, fəaliyyət göstərsə, xəstəlik olmasa, gedib işləyəcək və zəhmət haqqını alacaq, gətirib ailəsini dolandıracaq. O baxımdan da, bu məsələ bu cür qoyulmalıdır.

Bir məsələyə də xüsusi toxunmaq istəyirəm, bayaq da qeyd etdim. İndi hörmətli İsa müəllimə də Naxçıvan Muxtar Respublikası, ora reyslərin açılması ilə əlaqədar kifayət qədər müraciət olunub. Burada söhbət nədən gedir? Biz deyirik ki, Avropadan adamları, vətəndaşlarımızı gətiririk, Amerikadan, Türkiyədən, Rusiyadan gətiririk. Bir reys Naxçıvana 50 nəfər aparsın, 50 nəfər də oradan götürüb gətirsin, bunun yası da, toyu da, nişanı, digər məsələləri də qurtarsın. Burada problem nədir? Problemi başa düşürəm ki, lazımı qədər vəsait ala bilmir. O vəsait onu təmin etməyəcək. Təyyarə bir az ucuz başa gələcək, o baxımdan. Bəs vətəndaş? Orada vətəndaş qalıb axı, vətəndaşın məsələsi həll olunmalıdır. Ona görə də səs verək, bunu qəbul edək. Hesab edirəm ki, çox düzgündür, burada qəlizləşdirməyə heç bir ehtiyac yoxdur.

Sədrlik edən. Etiraz etmirsinizsə, səsə qoyaq? Çox sağ olun.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Təkid edirsiniz? Əhliman müəllim, sonra isə Qüdrət müəllim, mən Sizə söz verəcəyəm. Əhliman müəllim, buyurun.

Ə.Əmirazlanov. Çox təşəkkür edirəm, Sahibə xanım, növbədən kənar söz verdiyinizə görə. Mən hesab edirəm

ki, təklif olunan qanun layihəsi bəyənilməlidir və vaxtında verilmiş təklifdir. Hətta ola bilər ki, bu təklifdə biz bir qədər də gecikmişik. Açıqını deyim, biz TƏBİB-lə də bu məsələləri müzakirə edəndə həmişə fikirləşirdik ki, insanlarımız bunun nə dərəcədə böyük məsuliyyət olduğunu başa düşərək, özləri həm tibbi maskalardan istifadəyə, həm sosial məsafənin saxlanmasına, həm də gegiyenik qaydalara riayət edəcəklər və bununla da bir çox xəstəliklərin və yoluxmanın qarşısı alınacaq.

Sahibə xanım, Siz bilirsiniz ki, biz TƏBİB-lə çox sıx təmasda çalışırıq. TƏBİB-lə koronavirusla bağlı indiyə qədər 2 dinləmə keçirmişik. Bu gün tam səmimiyyətlə demək olar ki, ölkə rəhbərliyinin bu sahədə apardığı işlər sayəsində bizim ölkəmiz istər xəstəliyə tutulma faizinə görə və əhali üzrə, istər sağalan xəstələrin sayına, istər ölüm göstəricisinin aşağı olmasına, istərsə də testlərin aparılmasına və laboratoriyalarımızın sayına görə dünyada ön sıralardadır. Yəni dövlət, hökumət İcbari Tibbi Sığorta Agentliyi, TƏBİB təşkilatı tərəfindən mümkün olan bütün işlər görülüb. Sual oluna bilər ki, onda niyə yoluxmaların sayı artır?

Biz bu məsələni çox ciddi müzakirə etdik. Bunun əsas səbəbi bax, bu gün müzakirə etdiyimiz məsələdir. Bir müddət çox ciddi yanaşma oldu, karantin tədbirləri həyata keçirildi, bu rəqəmlər, yoluxma sayı 25-ə düşdü. Karantin tədbirlərini bir qədər zəiflədəndən sonra bu gün görürsünüz ki, bu rəqəm dəfələrlə artıbdır. Bu gün qəbul olunan qərar hesab edirəm ki, istər yoluxmaların, istərsə də profilaktik istiqamətdə aparılan tədbirlərin sayına çox ciddi kömək edəcəkdir.

Burada qaldırılan bir neçə məsələyə mən öz münasibətimi bildirirəm. Koronavirusla mübarizədə ən təhlükəli

meyl, ən təhlükəli tendensiya o xəstəliyin, o patologiyanın olmasına inanmamaqdır. Bu, ən böyük təhlükədir. Mən deputat həmkarımla razıyam, bəli, bizdə belə fikirlər var, həm mətbuatda, həm də insanlar arasında, hətta tibb işçiləri arasında belə fikirlər var. Ancaq biz həm həkimlər, həm də deputatlar, bütövlükdə, çox ciddi çalışmalıyıq ki, bu fikirləri insanların beyinlərindən uzaqlaşdıraq. Çünki bu fikir çox təhlükəli bir fikirdir, çox təhlükəli bir tendensiyadır.

İki tərəfdən, biz testlərimizi çox artırmışıq. Onu deyim ki, bu gün TƏBİB hər gün 5 min test həyata keçirir. Bu, bizim əhali sayına görə hesablasaq, çox yüksək rəqəmdir. İndiyə qədər respublikamızda 500 mindən çox test həyata keçirilib və bunlar da çox vacib məsələdir. Mən istərdim qeyd edim ki, burada təkcə maskadan söhbət getmir. Təxminən yoluxmuş, virusu daşıyıcılarının təhlükəsi, əgər maskasızdırsa, 70 faiz artır. Sağlam adamların təhlükəsi 30 faiz artır. Təsəvvür edin, əgər biz maska taxsaq, demək olar ki, yoluxmanın faizini, rəqəmini xeyli aşağı salmış olarıq.

Sosial məsafə məsələsinə də çox ciddi fikir verməliyik. Sosial məsafə saxlamaq tibbi maskalardan istifadə etmək qədər vacib məsələdir. Bu məsələni biz istər küçədə, istərsə də hər yerdə görürük. Ən əsası, üçüncü də, gigiyenamıza fikir verməliyik.

Sədrlik edən. Sağ olun. Qüdrət müəllimi mən demişdim. Qüdrət müəllim, buyurun, çıxış edin.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Sözüün doğrusu, mən hərdən başa düşmürəm, deputat olaraq bizim işimiz qanunları müzakirə etməkdir, hara tələsirik? Parlament daimi fəaliyyət göstərən orqandır. Mən deputat həmkarlarımı heç cür anlaya bilmirəm,

yerdən təkidlə tələb edirlər ki, səsə qoyun, səsə qoyun. Kimsə yorulubsa, dursun, çıxsın getsin, imkan verin, heç olmasa, işləmək istəyənlər işləsin.

Hörmətli həmkarlar, mən bir vacib məsələyə diqqətinizi cəlb etmək istəyirəm. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 71-ci maddəsi “İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təminatı” adlanır. Konstitusiyaya ilə birbaşa Milli Məclisin üzərinə də insan hüquq və azadlıqlarının qorunması ilə bağlı vəzifə qoyulur. Yəni Konstitusiyada təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını gözləmək və qorumaq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcudur. Həmin 71-ci maddənin üçüncü hissəsində qeyd olunub ki, hansı hallarda insan hüquqları və onların azadlıqları məhdudlaşdırıla bilər. Dəqiq dairə müəyyənləşir. Müharibə, hərbi vəziyyət, fəvqəladə vəziyyət və bir də səfərbərlik hallarında. Ona görə ki, bu hallarda Prezidentin imzalayacağı fərmanlar parlamentdə təsdiq olunur və vətəndaşların hüquqlarının məhdudlaşdırılmasında ali qanunverici orqan iştirak edir. Bizdə baxmayaraq ki, yeni Konstitusiyaya görə əgər epidemiya varsa, mütləq fəvqəladə vəziyyət elan olunmalıydı. Amma bu olunmadı, istinad olundu “Sanitariya-epidemioloji salamatlıq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 25-ci maddəsinə və ölkədə karantin elan olundu. Amma bu karantində insanların hansı hüquq və azadlıqları məhdudlaşdırıla bilər, o da bəlli deyil. Yəni onda Nazirlər Kabineti beynəlxalq təcrübəyə uyğun olaraq, müvafiq məhdudlaşdırmalar həyata keçirdi, biz də bunu son zərurət vəziyyətində qəbul olunmuş qərarlar kimi, xalqımız da etiraz etmədi və qəbul etdik. Amma indi zaman keçir biz karantin rejimi haqqında qanun qəbul edə bilərik, bizim buna imkanımız var. Ona görə ki, yenə də

söyləyirəm, Konstitusiyanın 71-ci maddəsində dəqiq göstərilir ki, dövlət orqanları yalnız bu Konstitusiya əsasında, qanunla müəyyən edilmiş qaydada və hüdudlarda fəaliyyət göstərə bilər.

Bunları mən niyə xatırlatdım? İndi birbaşa keçək müzakirə olunan məsələ ilə əlaqədar olaraq maddə 211-ə. Burada qeyd olunur ki, “Epidemiya əleyhinə rejimin, sanitariya-gigiyena və karantin rejimlərinin pozulması”. Ümumiyyətlə, bizim qanunvericilik sistemində epidemiya əleyhinə rejim termin kimi heç bir hüquq normasında, heç bir qanunda keçmir. Yəni epidemiya rejimi yoxdur. Epidemiya olanda karantin rejimi elan olunur və karantin rejimi var. Ona görə, düşünürəm ki, mən komitənin iclasında da təklif olunan bu müddəyə səs verdim, yenə də burada ciddi bir problem görmürəm. Amma hesab edirəm, biz elə 211-ci maddənin sanksiyasını, aşağı həddini bir az da aşağı endirsək, burada hörmətli Azay müəllim dedi ki, biz 20 manata qədər endirə bilərik. Yəni söhbət ondan gedir ki, karantin rejimi qaydalarını pozan şəxslərə 20 manatdan 200 manata qədər cərimə tətbiq olunur. Yəni bu maska taxmamaq da karantin rejiminin pozulmasıdır. Onun üçün biz ayrıca bir norma nəzərdə tutmaya bilərik. Ona görə ki, karantin rejimində çoxlu sayda məhdudiyyətlər tətbiq olunub. Yəni düşünürəm ki, hər məhdudiyyətə görə bizim İnzibati Hüquqpozmalar Məcəlləsində ayrıca bir norma nəzərdə tutulmasına ehtiyac yoxdur. Amma çoxluq parlament hesab etsə ki, yox, ayrıca maddə nəzərdə tutulmalıdır, qalsın, mən də səs verəcəyəm. Mən burada da problem görmürəm.

Qaldı, hörmətli Siyavuş müəllim də dedi, cərimə ilə bağlı olaraq ki, 50 manat müəyyənləşib. Mən hesab edirəm ki, hörmətli həmkarlar, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin

21-ci maddəsində inzibati tənbehin məqsədləri müəyyən olunur. İnzibati tənbehdə deyilir ki, dövlətin burada əsas məqsədi həmin şəxsi tərbiyələndirmək və başqalarını inzibati hüquqpozma törətməkdən çəkindirməkdir. Cinayət Məcəlləsinin 41-ci maddəsində deyilir ki, orada cəzanın məqsədi sosial ədaləti bərpa etmək və həm də başqalarını cinayət törətməkdən çəkindirmək üçün şəxsə müəyyən məhrumiyyətlər yaşatmaqdır. Yəni inzibati cəza tətbiq olunanda burada məhrumiyyət yaşatmaqdan söhbət getmir. Ona görə, hesab edirəm ki, birinci, ora tək cəza cərimə və həbs yox, həm də xəbərdarlığı daxil etməliyik. Elə olur, bilirsiniz, burada deyildi, maska taxmaqla bağlı, biz bilirik ki, yaşlı adamlar, xüsusilə də bu maskadan istifadə edəndə təngnəfəslik olur, bəzilərinin tənəffüs imkanları məhduddur və sair. Onlar taxmırlar. Amma xəbərdarlıq, mənəcə, onu da bir cəza növü kimi İnzibati Xətalər Məcəlləsinə əlavə etmək və minimal həddi də mən də təklif edirəm ki, 20 manata endirək. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim. Hörmətli həmkarlar, səsə qoyaq. Xahiş edirəm, qanun layihəsinə birinci oxunuşda münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.18 dəq.)
Lehinə	87
Əleyhinə	0
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	89
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, indicə birinci oxunuşda qəbul etdiyimiz qanun layihəsi koronavirusa qarşı mübarizə ilə bağlı olduğuna görə ən qısa müddətdə biz bunu qəbul etməliyik ki, bu, qüvvəyə minsin.

Konstitusiyanın 88-ci maddəsinin II hissəsinə uyğun olaraq, 82 deputat növbədənəkənar sessiyanın çağırılması üçün mənə müraciət edib. Mən bu barədə sərəncam imzalamışam, bizim növbədənəkənar sessiyamız olacaq. Onu da nəzərinizə çatdırım ki, iyunun 1-də və 2-də növbədənəkənar sessiyanın iclaslarında İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsinin ikinci və üçüncü oxunuşları olacaqdır. Sabah və birisi gün biz yenə iclasda olacağıq və bu qanunun ikinci və üçüncü oxunuşlarını da təşkil etməliyik.

Hörmətli həmkarlar, indi isə gündəliyin 11-ci məsələsinə keçirik. “Ünvanlı dövlət sosial yardımı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə qanun layihəsini ikinci oxunuşda müzakirəyə təqdim edirik. Məsələyə dair məlumat vermək üçün Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri Musa Quliyevə söz vermək istəyirəm. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev, Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri.

Çox sağ olun. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri! “Ünvanlı dövlət sosial yardım haqqında” Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə qanun layihəsi ikinci oxunuşda Milli Məclisin müzakirəsinə təqdim edilir. Qanunun 5 maddəsinə 11 dəyişiklik edilmişdir, o cümlədən, 10 maddə yeni redaksiyada verilmişdir.

Dəyişikliklərin mahiyyəti konseptual əsaslandırılması barədə birinci oxunuşda geniş müzakirə açdığımızdan, iki-

nci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq, dəyişiklik edilən maddələr barədə sizə qısa məlumat vermək, ondan sonra birinci oxunuşda deputat həmkarlarımızın qaldırdığı məsələlərə münasibətimi bildirmək istəyirəm.

Qanunun 2-ci maddəsinə edilən dəyişiklik qanununun tətbiqi mexanizminin daha da dəqiqləşdirilməsinə xidmət edir.

Qanunun 3-cü maddəsinə təklif edilən dəyişiklik qanununun tətbiqinin əhatə dairəsini genişləndirir və daha çox ailələrin ünvanlı dövlət sosial yardım proqramına cəlb olunmasına şərait yaradacaqdır.

Qanunun 6.1-ci maddəsi vətəndaşların ünvanlı dövlət sosial yardıma əlçatanlığının daha da yaxşılaşması məqsədi güdür və qeydiyyat yerindən asılı olmayaraq, harada yaşayırsa, həmin yerdən ünvanlı dövlət sosial yardımını almaq üçün müraciət etmək hüququ yaradır.

Qanunun 8.1-ci maddəsində isə ünvanlı dövlət sosial yardımın müddətinin 2 ildən 1 ilə endirilməsi nəzərdə tutulur ki, bu da həm ələbaxımlılıq psixologiyasının yaranmasının qarşısının alınmasına, həm də vətəndaşların aktiv sosial müdafiə tədbirlərinə, o cümlədən yeni iş yerləri ilə təmin olunmasına, özünəməşğulluq və yeni peşə öyrənilməsi proqramlarına cəlb edilməsini stimullaşdıran addımlardır.

Qanun layihəsinin birinci oxunuşu zamanı hörmətli millət vəkilləri –Əli Məsimli, Qüdrət Həsənquliyev, Zahid Oruc, Azər Badamov, Aqiyə Naxçıvanlı, Jalə Əliyeva, Vüqar Bayramov, Azay Quliyev və Tahir Kərimli çıxış edərək, layihəni dəstəklədiklərini bildirmiş və layihə barədə öz təkliflərini söyləmişlər. Birinci oxunuşda çıxış edən, eləcə də, qanun layihəsinin lehinə səs verərək onu dəstəkləyən bütün deputat həmkarlarımıza komitəmiz

adından təşəkkürümü bildirərək müzakirələr zamanı səs-lənən əsas məsələlərə diqqət yetirmək istəyirəm.

İlk öncə onu qeyd edim ki, birinci oxunuş zamanı səs-lənən təkliflərin əksəriyyəti Qanunun mətni ilə deyil, tət-biqi mexanizmləri ilə bağlı olmuşdur. Müzakirələr zamanı deputat həmkarlarımız Əli Məsimli, Aqiyə Naxçıvanlı, Vüqar Bayramov, Azər Badamov, Jalə Əliyeva pay tor-pağı olan, lakin adambaşına düşən aylıq gəlirləri ehtiyac meyarından aşağı olan ailələrə ünvanlı dövlət sosial yardımın verilməsinin Qanunda həllini tapmasını təklif etmişlər. Bu təklif qanun layihəsinin subyekti, eləcə də əlaqədar hökumət strukturlarının səlahiyyətli şəxsləri ilə birgə müzakirə edilmiş və komitənin iclasında da deputat-lar bu məsələyə öz münasibətlərini bildirmişdilər.

Bildirmək istəyirəm ki, mövcud Qanun pay torpağı olan ailələrin ünvanlı dövlət sosial yardım almaq hüququna heç bir məhdudiyət yaratmır. Əsas problem müraciət edən belə ailələrin torpaqlarının sənədləşdirilməməsi ilə bağlı-dır. Əgər pay torpağı olan ailə torpağını sənədləşdiribsə və pay torpağı olması barədə dövlət reyestrindən çıxarışı varsa, onun ünvanlı dövlət sosial yardım almaq üçün müraciət hüququ avtomatik olaraq tanınır. Əgər ailənin belə bir sənədi yoxdursa, həmin ailə torpaq mülkiyyətçisi kimi Dövlət Vergi Xidmətində uçota düşərək “Sığorta edənin uçot nömrəsi” – SUN deyilən bir sənədi alarsa, on-ların ünvanlı dövlət sosial yardım almaq hüququnun tanın-masında heç bir məhdudiyət yoxdur. Əgər ailə torpaq-larının sənədləşməsinə və yaxud elektron qaydada qeydiyyatına alınmasını təmin edərsə, onda həmin torpağın sahəsi, kateqoriyası, məhsuldarlıq dərəcəsi barədə elektron qaydada məlumatlar müəyyən olunur və ailənin illik gəlirləri barədə informasiya təminatı yaradılır.

Bəs onda narazılığa səbəb nədir, problem haradan qaynaqlanır? Fikrimizcə, bəzi vətəndaşlar torpaqlarının rəsmi olaraq sənədləşdirilməsinə biganəlik göstərirlər və lazımı təşəbbüskarlıq göstərmirlər. İkinci səbəb, torpaqların rəsmi dövlət qeydiyyatına alınması üçün rüsumun və xidmət haqlarının bir qrup əhali üçün əlçatan olmamasıdır. Üçüncü səbəb, Dövlət Reyestr Xidməti elektron hökumət çərçivəsində öz işini lazımı səviyyədə qurub başa çatdırmamışdır.

Hörmətli millət vəkilləri, bu deyilən məsələlər komitə ilə birgə əlaqədar nazirliklərlə müzakirə olunur və müzakirənin nəticəsi barədə sizə əlavə məlumat verəcəyik.

Digər bir təklif, bu təklifi hörmətli Əli Məsimli qaldırmışdı və biz dünən Əli Məsimli ilə bu barədə yenə də müzakirə etmişik. “Ehtiyac meyarı” anlayışından imtina edib “yaşayış minimumu” anlayışının tətbiq edilməsi ilə bağlıdır. Bildirirəm ki, ehtiyac meyarının ilbəil yüksələrək, yaşayış minimumuna çatdırılması qanunda məqsəd kimi qarşıya qoyulmuşdur və ilbəil bu hədəfə doğru yaxınlaşma qeyd olunur. Əgər qanun qəbul olunan zaman ehtiyac meyarı yaşayış minimumunun 70 faizini təşkil edirdisə, hazırda bu nisbət 85 faizə çatmışdır. İqtisadiyyatımız gücləndikcə, ümidvaram ki, yaxın illərdə bu rəqəmlərin eyniləşdirilməsi mümkün olacaqdır.

Digər bir təklif, istifadəsində minik avtomobili olan ailələrə ünvanlı sosial yardımın verilməməsi ilə bağlı səslənmiş və bunun səbəbi soruşulmuşdur. Qeyd etmək istəyirəm ki əgər minik avtomobili işlək vəziyyətdədirsə, ailə üzvləri bu vasitədən əlavə gəlir götürmək məqsədi ilə istifadə etmək imkanına malikdirsə, o halda ünvanlı o ailənin sosial yardıma ehtiyacının olmaması qənaətinə gəlmək məntiqidir və dünya praktikasında da bu cürdür. Yox,

əgər avtomobil həddən artıq köhnəlibsə, istismara yararsız vəziyyətdədirsə, ailə onu özgəninkiləşdirmək və yaxud istismara yararsız kimi adından çıxartmaqla ünvanlı sosial yardım almaq üçün müraciət edə bilər.

Deputat həmkarımız Zahid Oruc Bərdə və Masallı rayonlarını müqayisə edərək ünvanlı sosial yardım alan ailələrin sayının dəfələrlə fərqli olmasının səbəbini soruşmuşdur. Bildirirəm ki, rayonlar arasında əhalinin sıxlığı, adambaşına düşən torpaq sahəsinin həcmi, ailənin çoxuşaqlı olması ünvanlı sosial yardım təyini zamanı belə fərqlərin yaranmasına səbəb olur. Ünvanlı sosial yardım müraciətlərinə rayonlar arasında heç bir məhdudiyət limiti yoxdur. Bununla belə, bölgələrarası fərqlərin yaranmasında subyektiv amillərin rolunu da istisna etmək olmaz. Onu da bildirirəm ki, dünyada ünvanlı sosial yardım təyinatının obyektivlik indeksi 75 faizdən çox deyildir.

Deputat həmkarımız Qüdrət Həsənquliyev və Vüqar Bayramov bir il müddət tamam olandan sonra yoxlama aparmadan, elektron bazadan məlumat götürməklə ünvanlı sosial yardım müddətinin avtomatik uzadılmasını təklif etmişdilər. Qeyd etmək istəyirəm ki, bu təkliflər vətəndaşların ünvanlı sosial yardım almağa əlçatanlığını yaxşılaşdırmaq məqsədi güdür. Ancaq praktikada əmlak barədə bütün məlumatların elektronlaşması hələlik mümkün deyildir. Yəni şəxsi yardımçı təsərrüfatda olan ev heyvanlarının sayı, torpağın məhsuldarlığının ilbəil fərqli olması, qeyri-rəsmi məşğulluğun olması, kənarda yaşayan ailə üzvlərinin ailəyə yardım göstərməsi və sair köməklilər ilbəil mənzil-məişət şəraiti yoxlanılarkən dəqiqləşdirilməlidir. Eyni zamanda, mənzil-məişət şəraitinin yoxlanılması zamanı hər il bu ailənin sosial adaptasiyası və sosial reabilitasiyası imkanlarına da baxılır.

Deputat həmkarımız Azay Quliyev aktiv sosial müdafiə tədbirlərinin daha da genişləndirilməsi və elektron məlumat bazasının vaxtında yenilənməsi barədə təkliflərini söyləmişdir. Bildirmək istəyirəm ki, qanun layihəsinə edilən dəyişikliklər həm də özünəməşğulluq proqramının stimullaşdırılmasına xidmət edəcəkdir. Cənab Prezident İlham Əliyevin aktiv sosial müdafiə tədbirlərinin daha da genişləndirilməsi barədə tövsiyəsi nəzərə alınaraq, artıq üç ildir ki, ölkədə aztəminatlı insanların özünəməşğulluq proqramı təsdiq edilir. 2018-ci ildə bu proqrama 7 min, 2019-cu ildə 10 min ailə cəlb olunmuşdur. 2020-ci ildə isə 12 min ailənin bu proqrama cəlb olunması nəzərdə tutulmuşdur və icra olunur. Ünvanlı sosial yardım alan ailələr içərisində özünəməşğulluq proqramına cəlb olunanların sayını artırmaq məqsədi ilə bu layihədə belə ailələrin mənzil-məişət şəraitinin yoxlanılmasına Dövlət Məşğulluq Xidmətinin əməkdaşları da cəlb ediləcəkdir. Məqsəd həmin ailələrin içərisində əmək qabiliyyəti olan ailə üzvlərinin potensialını aşkara çıxartmaq və onlara uyğun peşə təlimi və biznes layihələrində iştirakında seçim aparılması üçün şərait yaradılmasından ibarətdir.

Hörmətli millət vəkilləri, hesab edirik ki, layihədə nəzərdə tutulan və ikinci oxunuşda müzakirəyə təqdim olunan dəyişikliklər ünvanlı sosial yardımın mexanizmlərini təkmilləşdirməklə yanaşı, özünəməşğulluq proqramının genişlənməsinə də hüquqi baza yaradır. Bununla yanaşı, Əmək və sosial siyasət komitəsi olaraq, hesab edirik ki, gələcəkdə qanunun daha da təkmilləşdirilməsi, hüquqi bazanın genişlənməsi və tətbiqi mexanizmlərini və digər məsələləri müzakirə etməyə ehtiyac vardır. Qeyd olunan məsələlərlə bağlı təklifləri daha ətraflı müzakirə etmək üçün Milli Məclisin Sədri hörmətli Sahibə xanım

Qafarovanın tövsiyəsini də nəzərə alaraq, Qanunun predmeti və icra mexanizmləri ətrafında geniş komitə dinləməsinin təşkil olunmasını nəzərdə tuturuq. Maraqlanan deputat həmkarlarımızı da məmnuniyyətlə həmin dinləməyə dəvət etməyə hazırıq. Bütün deputat həmkarlarımı verilən məlumatı nəzərə almağa və qanun layihəsinə ikinci oxunuşda dəstək verməyə dəvət edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim. Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuş olduğuna görə biz qanun layihəsinə əvvəlcə əsas kimi qəbul etməliyik. Ona görə də, xahiş edirəm, münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.32 dəq.)
Lehinə	86
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	86
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, sizdə necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs, əleyhinə, bitərəf yoxdur.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə qanun layihəsinin müzakirəsinə başlayırıq. Çıxış etmək istəyənlər, yazılanlar var. 13 nəfər yazılıb. Razi müəllim, buyurun. Razi Nurullayev.

R.Nurullayev. Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli deputatlar, qanunun üçüncü maddəsinə müharibə veteranları ilə bağlı müddəanın da əlavə edilməsini zəruri sayıram. Qarabağ müharibəsi veteranlarına, əlillərinə, şəhidlərin ailə üzvlərinə dövlət tərəfindən güzəşt və imtiyazlar

müəyyən edilib. Pandemiya ilə bağlı tətbiq edilən karantin rejimi göstərdi ki, bu kateqoriyadan olan şəxslərin qayğıya daha çox ehtiyacı var və keçmiş döyüşçülərin maddi və sosial durumları ürəkaçan deyil. Veteranlara verilən müavinətin miqdarı 80 manatdır, bu məbləği ölkə üzrə müəyyən edilmiş 160 manat ehtiyac meyarından da iki dəfə azdır. Yeri gəlmişkən, 80 manata görə keçmiş döyüşçülərə və onların həyat yoldaşlarına 190 manat məbləğində birdəfəlik yardım belə verilməyib. Ancaq “Veteranlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 1-ci maddəsinə əsasən dövlətimiz veteranlara əmək haqqının minimum səviyyəsindən az olmayan yaşayışa təminat verir. Bildiyimiz kimi, bu il ölkə üzrə minimum əmək haqqı 250 manat müəyyən edilib. Bu baxımdan, hesab edirəm ki, keçmiş döyüşçülərə ödənişlərin miqdarı artırılmalı və minimum əmək haqqı miqdarına çatdırılmalıdır.

Ümumiyyətlə, veteran, qazi, şəhid ailələrinin maddi və mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılmasına dair təkliflər bildiyimə görə, Milli Məclisə, müvafiq orqanlara təqdim olunub. Mənə də müraciətlərin sayı çoxdur. Hesab edirəm ki, bu məsələlərə yenidən baxılmalıdır. Veteran, qazi, şəhid ailələrinin maddi və mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılması kompleks şəkildə aparılmalıdır.

Hörmətli xanım Sədr, mən bir məsələyə də münasibət bildirmək istəyirəm. Daha doğrusu, mən bayaqkı çıxışıma münasibət bildirirəm. Mən, açıqı bilirəm ki, burada oturan hörmətli deputatlar, Siz xanım Sədr, rəhbərlik demək olar, gündə bir neçə dəfə koronavirusla bağlı təbliğat məsələlərində iştirakçı olub. Cənab Prezident, Birinci xanım həmişə bu məsələlərlə bağlı mövqelərini bildiriblər. Burada oturan deputatlar da çox çevik işlər aparıblar. Media da işləyib, hökumət də ciddi şəkildə işləyir. Amma məsələ

burasındadır ki, bu təbliğat bir az süd üzərindən gedir. Məsələn, mən desəm, ingilis dilini çox yaxşı bilirəm, çox gözəl danışırım, xahiş etsəm ki, hər kəs bunu mediada desin, Razi ingilis dilini yaxşı bilir. Əgər mən ağzımı açıb danışmasam, heç kim buna inanmayacaq. Nə qədər təbliğat gedir, getsin. Mənim deməyim də, bu, mediada deyilir, daha çox danışılır, amma konkret faktlar göstərilmişdir. Konkret xəstələrin vəziyyəti göstərilmişdir. Həmin məsələlərdə bir az açıqlıq olmalıdır, insanlar inansın ki, doğrudan da, bu xəstənin nəfəsi çatışmır, ölür və heç kim də bu hala düşmək istəməsin, qorxsun. Heç kim, təbii ki, canından bezməyib, o zaman inanacaq, sadəcə olaraq, mən inanıram və istəyirəm insanlar da inansın. Bunun üçün bu məsələləri gündəmə gətirdim. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Aydın Mirzəzadə. Aydın müəllim, buyurun.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. İlk növbədə, deputat həmkarım Razi Nurullayevin fikri ilə qətiyyənlə razı deyiləm. Gündəlik olaraq koronavirus pandemiyasına qarşı mübarizə barədə hökumətin məlumatı obyektiv, hərtərəfli verilir. Bununla bağlı telekanallarda, saytlarda, kütləvi informasiya vasitələrində kifayət qədər məlumat var və insanlar məlumatlanırlar. Sadəcə olaraq, əhəlinin bir hissəsinin sosial məsuliyyət hissi yüksəlməlidir ki, biz pandemiya ilə birdəfəlik qurtaraq. Bundan əvvəlki qanuna dəyişiklik də məhz bu məqsəd daşıyırdı. Konkret olaraq, bu qanun layihəsi ilə bağlı bildirmək istəyirəm ki, edilən dəyişiklikləri dəstəkləyirəm və bütün bunların hamısı daha çox insanların yardım alması və eyni zamanda, bu məsələnin daha asanlıqla tənzimlənməsi məqsədi güdür. Amma bununla belə, 10-cü maddəyə mənim bir qədər məxsusi münasibətim var.

Çox istərdim ki, hörmətli Musa müəllim bu məsələləri diqqətə alsın. Birincisi, bildirilir ki, sosial yardım təyin edildikdən sonra vətəndaş gəlirlərində dəyişiklik olarsa, müvafiq orqanı məlumatlandırmalıdır. Əgər müvafiq orqanın əlində informasiya sistemində bütün məlumatlar varsa, vətəndaşın ayrıca olaraq məlumat verməsinə nə ehtiyac var? Düzdür, burada bildirilir ki, sistemdə alınan məlumatlardan başqa. Mənim üçün maraqlıdır sistemdə olan məlumatdan başqa nə gəlir ola bilər? Əgər başqa gəlir varsa, deməli, sistem düzgün qurulmalıydı. Əgər sistem düzgün qurulubsa, mən hesab edirəm, vətəndaşı məcbur etmək lazım deyil ki, o, məlumat versin. Sadəcə olaraq, vətəndaşın əmək haqqında, gəlirində dəyişiklik olarsa, sistem onu göstərəcək və avtomatik olaraq ona verilən ünvanlı sosial yardım kəsiləcək. Mən təklif edirəm ki, müvafiq orqanlarla danışılın və bu maddənin mahiyyəti dəyişilsin. Yəni məsuliyyət vətəndaşın üzərində qalmasın, vətəndaş xəbərdarlıq edilsin, məlumatlandırılınsın ki, onun gəlirində dəyişiklik baş verdikdə ünvanlı sosial yardım alması avtomatik olaraq kəsiləcək.

İkinci təklifim nədən ibarətdir? Burada bildirilir ki, vətəndaş əgər düzgün olmayan və natamam məlumat verərsə, onda bir il müddətində sosial yardım almaqdan məhrum edilir. Mən hesab edirəm ki, bu, düzgün yanaşma deyil. Birincisi, “düzgün olmayan” və “natamam” bunlar eyni şey demək deyil. Kimsə, sadəcə olaraq, hansısa məlumatı yerləşdirməyə bilər. Bilməməzlikdən, məlumatsızlıqdan, təcrübəsizlikdən. Bu, onun düzgün məlumat verməməsi anlamına gəlib çıxmır. Digər tərəfdən, ünvanlı sosial yardım alan ailələrdə uşaqlar, xəstələr, qocalar var. Biz həmin ailə başçısının məsuliyyətsizliyinə, yaxud soyuq münasibətinə görə həmin ailənin uşaqlarını dövlətin ver-

diyi yardımdan məhrum edə bilmərik. Atanın, ananın düzgün atmadığı addıma görə biz uşağa dövlətin verdiyi yardımı kəsə bilmərik.

Mən hesab edirəm ki, “bir il məhrum edilməsi” anlayışı çıxarılmalıdır. Sadəcə olaraq, üç dəfə düzgün məlumat verilməsə, iki ay, bir ay onun yenidən məlumat verməsinə-dək yardım imkanından məhrum edilir. Ancaq belədə, mən hesab edirəm ki, valideynin düzgün atılmayan addımı nəticəsində valideyndən daha çox ailə üzvləri zərər çəkə bilərlər. Digər dəyişikləri dəstəkləyirəm və qəbul edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Rəşad Mahmudov. Rəşad müəllim, buyurun.

R.Mahmudov. Çox hörmətli Sədr, çox dəyərli millət vəkilləri. Mən də əlbəttə, əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində atılan bütün addımları yüksək qiymətləndirir və düşünürəm ki, bütün bunlar 2018-ci ildə prezident seçkilərindən sonra cənab Prezidentin atmış olduğu geniş sosial islahatlar paketinin davamı olaraq bu gün də davam edir və hər bir millət vəkili üçün də bu islahatlara dəstək verəcəyi qənaətindəyəm. Ortaya qoymaq istədiyim məsələ bilavasitə sosial müdafiə ilə əlaqədar məsələdir. Musa müəllimlə bu barədə müzakirə aparmışıq və bu gün bu məsələni millət vəkillərinin diqqətinə çatdırmağı özümə borc bilirəm.

Yəqin xatırlayırsınız ki, cənab Prezidentin VI çağırış Milli Məclisin ilk iclasında çıxışının içerisində hər birimizin yol xəritəsi olaraq qəbul edəcəyi bir bənd var idi. Bundan sonrası üçün kəmiyyətdən çox keyfiyyət dəyərlərinə daha çox diqqət etmənin lazım olduğunu və ən başda da bəzi qəbul olmuş qanunların belə işlənişi ilə əlaqədar problemlər varsa, onların yenidən gözdən keçirilməsi kimi bir tövsiyə vermişdi. Mənim də, bir çox insanın da beşinci

çağırış Milli Məclisin iclaslarında xatırladığımız kimi əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində aparılan əlavə tədbirlərin davamiyyəti olaraq cənab Prezident tərəfindən çox ətraflı sərəncamlar verilmişdir. Bunlar hamıya məlumdur.

2018-ci ildə verilən sərəncamlardan biri də əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi sahəsində beş uşaq və daha çox uşağı olan qadınlara hər uşaq üçün 55 manatlıq sosial müavinətin təyin edilməsidir. Diqqətinizi bir nöqtəyə cəkmək üçün bir nümunə vermək istəyirəm. Çünki hamıya məlumdur ki, bu müddətdə bizlərə çox müraciətlər olub və bu müraciətlər içərisində 7 uşağı olan bir ailə dəstək üçün mənə müraciət elədi, mən də əlimdən gəlidiyi qədər həssas yanaşmağa çalışdım. Qısaca desəm, çox sıxıntılı vəziyyətdə olan bu ailə, əslində, bu günə qədər heç bir yerə müraciət etməyiblər. Onun başçısı təqdirəlayiq bir vətəndaş mövqeyi ortaya qoyan bir insan 7 uşağı olmasına və müraciət elədiklərinə baxmayaraq, bu müavinətin onlara düşmədiyi bildirildi. Qanun araşdırıldığı zaman orada qısacası məlum oldu ki, 5-dən çox uşaq doğub tərbiyə edən qadınlara uşaqların sağ qalması şərti ilə bu hüququn yaranmasına səbəb olmuş uşağın bir yaşına çatdığı zaman müavinət təyin edilir. Təbii, 5,5 uşaq olmadığına görə, söhbət konkret 6 uşaqdan gedir. Bir də bu ailədə uşaqların ikisinin əkiz olması və səkkiz aylıq olması, bu hüquqdan istifadə şərtinin 7 uşaq olmasına baxmayaraq, müavinət verilmir. Halbuki, ehtiyacı olan ailə üçün bir yaşına qədər uşağın böyüdülməsi daha çətin olur.

Təklifim nədir? Son illərdə demokratik göstəriciləri, 1990-cı illərdə Azərbaycanda 180 min doğuş var idisə, bu gün 120 minin altındadır, doğumun, ölümün ümumi əmsalını, ümumi nəsil vermə əmsalını və əhalinin təbii artımı

kimi rəqəmləri nəzərə alaraq, təklif edirəm ki, aidiyyəti qurumlarda bir daha müzakirə aparılaraq “5-dən çox” sözlərinin yerinə “5 və ya daha çox” yazılması, hətta mümkün olarsa, dediyim demoqrafik göstəricilərə görə bu sayın azaldılması, bu hüququn yaranmasına səbəb olmuş “uşağın 1 yaşına çatdıqda” sözlərinin yerinə də “anadan olunca” sözlərinin yazılmasını təklif edirəm.

Əmin edirəm və düşünürəm ki, verilən təkliflər, bunlar iqtisadi tərəfdən böyük bir xərc yaratmayacaq. Aidiyyəti komitə, eləcə də Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondu tərəfindən bu araşdırmaların aparılaraq məsələyə sosial və hüquqi qiymətin verilməsi və zərurət yaranarsa, Milli Məclisdə bu məsələyə baxılmasını arzu edirəm. Mən də fürsətdən bir daha istifadə edib, “Ünvanlı dövlət sosial yardımı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsinə müsbət rəy verəcəyini bildirir və hamını da buna səs verməyə çağırıram. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qənirə Paşayeva, buyurun.

Q.Paşayeva. Hörmətli Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, mətbuat və media nümayəndələri! Mən də bu layihəni dəstəkləyirəm. Bu, çox önəmli bir qanun layihəsidir. Ümumiyyətlə, cənab Prezidentimizin rəhbərliyi altında əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində atılan bütün addımları dəstəkləyirik və yüksək qiymətləndiririk. Biz ölkəmizdə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi sistemindəki inqilabi dəyişiklikləri, islahatları da dəstəkləyirik. Çünki burada uzun illər millət vəkili olan həmkarlarım bilirlər ki, illər əvvəl biz ünvanlı sosial yardımın verilməsində, təyin edilməsindəki subyektiv amilləri dəfələrlə burada səsləndirmişdik. Bu amillərin

aradan qalxması, ünvanlı sosial yardımın verilməsindəki şəffaflığın yaradılması bu, çox təqdirəlayiq haldır və biz bunu təbii ki, yüksək qiymətləndiririk.

Burada əsas problem nədən ibarətdir? Biz millət vəkilləri, özəlliklə kənd rayonlarını təmsil edən millət vəkili olaraq, hər gün bununla bağlı vətəndaşlardan müraciətlər alırıq. Musa müəllimə çox təşəkkür edirəm, çox ətraflı, geniş izahat verildi. Doğrudan da, “əslində” ünvanlı sosial yardımın verilməsində əsas problemin bir vətəndaşın adında pay torpağının olması deyil. Problemin kökü daha fərqlidir və biz bu problemi mütləq həll eləməliyik. Mən Musa müəllimdən çox xahiş edirəm ki, müvafiq qurumlarla bu müzakirə olunsun. Söhbət nədən gedir? Vətəndaşlara pay torpaqları verilən zaman, təbii, bu pay torpağı ailənin başçısının adına verilirdi, belə deyək, ya atanın, ya ananın. Aradan illər keçib, indi vətəndaş, həmin valideyn dünyasını dəyişib, rəhmətə gedib, sosial yardım almaq üçün müraciət edəndə onlara deyirlər, ailədə neçə nəfər varsa, hamısı müraciət etsə, eyni cavabı alırlar ki, sizə verə bilmərik, çünki o pay torpağının aktı çıxarılmalıdır. Deyirlər, kimi istəyirsinizsə, ailədə həmin bir nəfərin adına bu aktlaşdırılmalıdır, VÖEN açılmalıdır və adınıza pay torpağı olsa da, ondan sonra sosial yardım üçün müraciət etməyinizdə problem yoxdur.

Söhbət bundan gedir ki, bu aktın çıxarışını almaq, bu sənədləşməni aparmaq üçün rüsum və xidmət haqları çox bahadır. Bir vətəndaşımızın bu addımı atması üçün təxminən 150 manata qədər vəsaitdən söhbət gedir və inanın, hər gün bizə 2–3 nəfər vətəndaşımız müraciət edir ki, bu vəsaiti haradan tapsın. Bir ailədə görürsünüz, həyət yoldaşının, xanımın adında pay torpağı olan atası rəhmətə gedib, ər də, xanım da hər ikisi ünvanlı sosial yardım alsın

deyə bu sənədləşməni həyata keçirməsi üçün artıq 300 manat vəsait lazımdır. Ona görə Musa müəllim, biz Sizdən çox xahiş edirik, bu, kənd rayonlarında ciddi bir problem yaradıb. Cənab Prezident vurğulayıb ki, ünvanlı sosial yardım kimə verilir, ən çox ehtiyacı olan insanlara. Bu insanların imkanları yoxdur. Ona görə bu xidmət və rüsum haqlarının qiymətlərinə baxılması, ən azı ünvanlı sosial yardım almaq üçün müraciət edən insanlara bu güzəştlərin edilməsinə ciddi ehtiyac var.

İkinci bir məsələ. Bu, yəqin ki, ön cəbhə kəndlərini təmsil edən millət vəkillərinin hamısının üzleşdiyi problemdir. Söhbət ondan gedir ki, ön cəbhə kəndlərində torpaq islahatları zamanı pay torpaqları bölünməyib. Bunun strateji məqsədləri olub və bu insanların arasında bu kəndlərdə pay torpaq bölgüsü aparılmayıb. İndi bu insanlar arasında və bu kəndlərdə ünvanlı sosial yardım alınmasına daha çox ehtiyac var. Bu insanlar müraciət edəndə, deyilir ki ailədə hər kəsin məşğulluğu olmalıdır. Yəni, sadəcə, 8 yaşından kiçik övladı olan qadınlardan, analardan başqa. Bu kəndlərdə bu qədər məşğulluq imkanları yoxdur. Bu məşğulluq imkanları olmayacağına, bunların çıxış yolu kimi nəyə əl atmaq imkanları olur. Bunlar sahibkar kimi VÖEN açıblar. Əgər bunların aylıq gəliri adam başına 160 manatdan az olarsa, ünvanlı sosial yardım almasına baxılır. Amma nə zaman baxılır, bir ildən sonra. Hər il bunlar bu hesabatı verməlidir. Bir ildən sonra baxılır ki, əgər bu ailənin aylıq gəliri adambaşına 160 manatdan az olursa, bunlara yardım təyin oluna bilər. Mən xahiş edirəm, ön cəbhə kəndləri ilə bağlı məsələyə ayrıca baxılması məsələsi müvafiq qurumlarla müzakirə edilsin ki, ön cəbhə kəndlərində bu istiqamətdə müəyyən güzəştlər olsun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Fəzail Ağamalı. Buyurun, Fəzail müəllim.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm. Xanım Sədr, hörmətli həmkarlar. Mənim yanaşmam tamamilə fərqlidir və mən düşünürəm ki, ünvanlı sosial yardımdan burada göstərilən kateqoriyalardan imtina edilməlidir və 3-cü maddədə göstərilən ailənin əmək qabiliyyətli üzvü işsiz kimi qeydə alınarsa, birinci dərəcəli əlilliyi olan şəxs, 8 yaşına çatmamış uşaqlar və ya sağlamlıq imkanları məhdud 18 yaşınadək uşaqlara qulluq edən, 23 yaşınadək əyani təhsil alan, bunlar o kateqoriyaya daxil edilməlidir. Qalan kateqoriyalar buradan çıxarılmalıdır. Onlar özünəməşğulluğa cəlb edilməlidir.

Uzun müddət aparmış olduğum müşahidələr nəticəsində bəlli olub ki, ən müxtəlif fırıldaqlarla işdən çıxır, hansısa bir səbəbdən, ya idarə ləğv olunur, yaxud işçilərin sayı azaldılır, ştatlar ixtisara düşür. Mənə elə gəlir ki, bu cür insanların bu kateqoriyaya salınmasına ehtiyac yoxdur. Onlar özünəməşğulluğa yönəldilməlidir. Bu da sosial xarakterli, ciddi xarakter daşıyan proqramdır və ölkə Prezidentinin də son vaxtlar ən çox diqqət verdiyi sahələrdən biridir.

Birinci növbədə özünəməşğulluq insanları ələbaxımlılıqdan xilas edir. İkinci bir tərəfdən, o, özü özünün ailə biznesini yaradır. Bu ailə biznesi ilə pul vermədən, vəsait xərcləmədən tədricən istədiyinə nail olur. Dövlət ona lazım olan yardımı edir, heyvandarlıqla, ayrı-ayrı sənətkarlıq növləri ilə məşğuldur, bütün bunların hamısını dövlət onlara pulsuz olaraq verir, onlara lazımı yardım göstərilir. Beləliklə, ola bilsin, bu metodla, mən belə düşünürəm ki, başqa ölkələrdə olduğu kimi, ailə biznesi, ailə təsərrüfatının bir ənənəsi yaranır. Belə olarsa, mənə

belə gəlir ki, bu yanaşma daha doğru olar və məşğulluğun sayı da artmış olar. Eyni zamanda, ailə təsərrüfatında digər insanların da cəlb edilərək iş ilə təmin olunması da, əlbəttə, işsizliyin aradan qaldırılmasında mühüm rol oynaya bilər.

Ola bilsin, indiki qanun layihəsində bunu etmək mümkün deyil. Biz artıq cənab Prezidentin imzası ilə təqdim olunmuş layihəyə, təbii ki, səs verəcəyik. Mən bunun tərəfdarıyam, səs də verəcəyəm. Ancaq gələcəkdə, mən hörmətli Musa Quliyevdən xahiş edirəm, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiə Nazirliyinin müvafiq strukturları ilə məsləhətləşsin, onlarla müzakirələr aparılsın və yaxşı olar ki, biz daha insanları ələbaxımlılığa öyrətmədən, onlara özünəməşğulluğun təmin olunmasına xidmət edən sosial himayəyə götürülməsinə daha çox üstünlük verək. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Etiraz eləmirsinizsə, səsə qoyaq.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Hörmətli həmkarlar, bu qanun layihəsi 5 maddədən ibarətdir və etiraz etmirsinizsə, mən 3 maddəni bir və 2 maddəni də ayrı səsə qoyacağam. Xahiş edirəm, 1-ci, 2-ci, 3-cü maddələrə münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.54 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 17 nəfər səs vermişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi, xahiş edirəm, qanun layihəsinin 4-cü və 5-ci maddələrinə səs verək. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri (saat 16.54 dəq.)

Lehinə 79

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 2

İştirak edir 82

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul olundu.

Çox sağ olun. İndi isə xahiş edirəm, qanun layihəsinin ikinci oxunuşda bütövlükdə qəbul edilməsinə münasibət bildirək. Xahiş edirəm, diqqətli olun.

Səsvermənin nəticələri (saat 16.55 dəq.)

Lehinə 81

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 1

İştirak edir 83

Nəticə: Qəbul edildi

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, indi isə biz gündəliyin sonuncu,

12-ci məsələsinə keçirik. 12-ci məsələ Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Bu layihə də ikinci oxunuşda müzakirə olunacaqdır və məsələ barəsində məlumat vermək üçün mən Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü Nizami müəllim Səfərova söz vermək istəyirəm. Nizami müəllim, buyurun.

N.Səfərov, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü.*

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, xanımlar və cənablar. Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” 2018-ci il 31 may tarixli Qanununa uyğunluğunu təmin etmək məqsədi ilə Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsi tərəfindən hazırlanmış qanun layihəsi birinci oxunuşda konseptual baxımdan qəbul edilmişdir.

Müzakirələr zamanı Milli Məclisin Ailə, qadın və uşaq məsələləri komitəsinin sədri hörmətli Hicran xanım Hüseynova tərəfindən əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət müəyyən edən 205-1-ci maddəyə dəyişiklik edilməsi təklif olunmuşdur. Xatırlatmaq istərdim ki, bu təklif infrastruktur obyektlərinin və yaşayış binalarının əlilliyi olan şəxslər üçün uyğunlaşdırılmamasına görə inzibati tənbeh tədbirlərinin müəyyən edilməsi ilə bağlı olmuşdur. Nəzərə almaq lazımdır ki, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” qanunun 3-cü fəslə infrastruktur obyektlərin və yaşayış binalarının layihələndirilməsi və tikintisi zamanı əlilliyi olan şəxslərin tələbatının nəzərə alınması şərtlərini müəyyən edir və bu halda Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsinə uyğun olaraq, universal dizayn əsasında həmin obyektlərin əlilliyi olan şəxslərə maneəsiz müəssər olması,

onların infrastrukturulardan sərbəst istifadə etməsi üçün ağılabatan uyğunlaşmanın təmin olunmasını tələb edir. İstinad etdiyim Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsinin tikinti obyektlərinə dair tələbləri müəyyən edən 57.2.7-ci maddəsinə uyğun olaraq, həmin obyektlər əlillərin və hərəkət imkanları məhdud digər şəxslərin tikinti obyektindən istifadəsi ilə bağlı zəruri infraquruktura malik olmalıdır.

Öz növbəsində İnzibati Xəttər Məcəlləsinin 397-ci maddəsində şəhərsalma və tikinti fəaliyyəti sahəsində qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət müəyyən edilsə də, qeyd etdiyim 57.2.7-ci maddənin tələblərinin inzibati hüquq vasitələri ilə təmin edilməsi nəzərdə tutulmamışdır. Bu hüquqi boşluq aradan qaldırmaq və əlilliyi olan şəxslərin infraquruktura və tikinti obyektlərindən istifadəsində əlçatanlığın təmin edilməsi məqsədi ilə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi prosesində İnzibati Xəttər Məcəlləsinin 397-ci maddəsinə müvafiq dəyişiklik edilməsi zəruridir. Həmçinin Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində ismin müvafiq hallarında “əlil” sözü “əlilliyi olan şəxs” sözləri ilə əvəz edilməlidir.

Hörmətli deputatlar, müvafiq qanun layihələri Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsi tərəfindən hazırlanıb sizin diqqətinizə təqdim ediləcəkdir. Hazırda müzakirə etdiyimiz qanun layihəsi ilə bağlı başqa təklif olmamasını nəzərə alaraq, xahiş edirəm, layihənin ikinci oxunuşda qəbul olunmasına səs verəsiniz. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Musa müəllim, Sizin komitədə də baxılıb. Sözlünüz var?

Yərdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Deyilənlə Siz razısınız. Çıxış eləmək istəyən? Aydın müəllim, Siz? Aydın müəllim, buyurun. 1 nəfər çıxış edəcək.

A.Hüseynov. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri, mən bu qanun layihəsinin lehinə səs verəcəyəm. Bir təklif verməmişdən əvvəl başqa bir fikrimi də səsləndirmək istəyirəm. Artıq biz, yeni seçilmiş parlament heyəti 2 aydan çoxdur fəaliyyət göstəririk və bu müddətdə cənab Prezident İlham Əliyevin parlamentdəki çıxışından irəli gələn tövsiyə və tapşırıqlar, – mən hesab edirəm, təkcə mən yox, fakt belədir və eyni zamanda, bu, cəmiyyətdə və ictimaiyyətdə formalaşan fikirdir, – çox yüksək tərzdə öz həllini tapıb. Birinci növbədə bu parlament demokratik prinsiplər, konstruktiv yanaşma və bütövlükdə, cənab Prezidentimizin bir daha qeyd edirəm, arzuladığı və istədiyi bir formada formalaşmış. Sahibə xanım, sözsüz, bu işlərin həyata keçməsində Siz də iradə nümayiş etdirirsiniz. Ona görə, əlbəttə, sağ olun, deyirik.

Digər tərəfdən, təklifim nədən ibarətdir? Siz düzgün olaraq masalarında mikrofon olmayan və ya yazılma imkanı məhdud olan parlament üzvlərinə növbədən kənar söz verirsiniz. Bu, hər birimizi qane edir və digər tərəfdən, Siz özünüz də görürsünüz ki, dəfələrlə çıxışa yazılırlıq və əlbəttə, bu, kimin isə günahı deyil. Burada günah axtarmaq yox, sadəcə olaraq, texniki bir prosesdir. Biz çıxışa yazılan ərəfədə və bəzən, bəzən yox, əksərən siyahıdan kənarda qalırıq. Yəni siyahıya düşürük, ancaq çıxışdan kənarda qalırıq. Mən hesab edirəm ki, bəlkə Siz yenə deyirəm, parlamentimizdə təkliflər qəbul olunur və heç olmasa, o siyahıya kimin, dəfələrlə çıxış etmək imkanı olmur, o siyahıya bir aşağıdan da baxılsın. Belə deyək, çox xahiş edirəm. İndi Siz o statistikanı götürə bilərsiniz, burada texniki məqamdır. Burada kimin isə tez yazılmağının başqa bir üstünlüyü yoxdur ki? Burada texniki məqamdır. Ona görə o siyahını, əgər yazılırsa, bir neçə

dəfə çıxış etmək imkanı olmur, həmin şəxslərə də söz verilməsinə hansı formada baxılsın. Çox xahiş edirəm.

Digər tərəfdən, keçən dəfə hörmətli həmkarımız Aydın Mirzəzadə də təklif etdi ki, əlavə vaxt 45 dəqiqə olsun. O, çox düzgün bir təklifdir. Çünki biz həmin vaxtda öz sözlərimizi deyə bilirik, qanun layihəsi müzakirə olunduqda isə digər bəhanələrimiz kəsilir. Çox xahiş edirəm, bu iki təklifi nəzərə alınız. Minnətdaram, təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Hörmətli həmkarlar, indi isə xahiş edirəm, qanun layihəsinin ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilməsinə münasibət bildirək. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 17.02 dəq.)
Lehinə	87
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	87
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət?

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Sağ olun. Hörmətli həmkarlar, deməli, qanun layihəsi ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul olundu. İndi isə biz qanun layihəsinin 1-ci, 2-ci və 3-cü maddələrinə münasibət bildirək. Bildirim ki, qanun layihəsində 7 maddə var. Ona görə də biz, xahiş edirəm, 1-ci, 2-ci, 3-cü maddələrə münasibət bildirək. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 17.03 dəq.)
Lehinə	88
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	88
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, sizdə?

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu maddələr qəbul olundu.

İndi isə biz 4-cü, 5-ci, 6-ci və 7-ci maddələrə münasibət bildirək. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 17.04 dəq.)
Lehinə	89
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	89
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, layihəyə ikinci oxunuşda bütövlükdə münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 17.04 dəq.)
Lehinə	89
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	89
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim gündəliyimizdə olan məsələlər başa çatdı. Ancaq onu bildirim ki, bu gün yaz sessiyasının sonuncu iclasıdır. Dediym kimi, bizim növbədən-kənar sessiyamız olacaq.

İndi isə mən sizə yaz sessiyasının yekunları barədə qısa məlumat vermək istəyirəm. İlk öncə onu söyləyim ki, 6-cı çağırış Milli Məclisin yaz sessiyasında 12 iclas keçirilmiş, 123 qanun və qərar, o cümlədən 2 Konstitusiya qanunu qəbul edilmişdir.

Hörmətli həmkarlar, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin martın 10-da parlamentin birinci iclasında proqram xarakterli nitqində verdiyi tövsiyələrin yerinə yetirilməsi üçün ardıcıl tədbirlər görülmüşdür. Əvvəla, qeyd edirəm ki, möhtərəm Prezidentimizin başladığı əsaslı və hərtərəfli islahatların tərkib hissəsi kimi parlamentin və onun komitələrinin rəhbərliyində müxalif partiyaların təmsilçilərinin yer alması ölkənin siyasi sistemində təşəkkül tapan yeni konfiqurasiyanın mühüm tərkib hissələrindən birini təşkil edir.

Yaz sessiyasının ilk günündən Milli Məclisin Aparatında və İşlər İdarəsində struktur və kadr islahatlarına başlanmışdır. Aparatın və İşlər İdarəsinin yeni strukturu və ştat cədvəli müəyyən edilmiş, bir sıra dövlət qulluqçuları ixtisar edilmişdir.

Milli Məclisin Aparatında 13 şöbə əvəzinə 9 şöbə, İşlər İdarəsində isə 9 şöbə əvəzinə 4 şöbə saxlanmışdır.

Yeni bir şöbə – İcra hakimiyyəti orqanları ilə əlaqələr şöbəsi yaradılmışdır. Bu şöbənin fəaliyyətinin əsas istiqaməti qanunvericilik hakimiyyəti ilə icra hakimiyyəti arasında birgə fəaliyyəti və sıx əməkdaşlığı təşkil etməkdir.

Mən inanıram ki, islahatlar parlamentin işinin daha səmərəli surətdə təşkil və təmin edilməsinə kömək göstərəcəkdir.

Hörmətli həmkarlar, Milli Məclisin iclaslarında Nazirlər Kabinetinin, Hesablama Palatasının, İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin, Bələdiyyələrin fəaliyyətinə inzibati nəzarəti həyata keçirən orqanın və İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Koordinatorun hesabat və məruzələri dinlənilmişdir.

Parlamentin fəaliyyətində yeni tendensiyalardan biri qanun layihələri ilə bağlı ictimai dinləmələrin keçirilməsinə geniş yer verilməsi olmuşdur. Təcrübə göstərir ki, bu cür dinləmələr qanun layihələri üzərində iş prosesində qarşıya çıxan məsələlərin səriştəli şəkildə həll edilməsinə və nəticə etibarlı ilə layihələrin keyfiyyətinin yüksəlməsinə kömək göstərir.

Hörmətli həmkarlar, dövlət başçısının birbaşa rəhbərliyi və nəzarəti altında ölkəmizdə koronavirus pandemiyasına qarşı həyata keçirilən tədbirlərdə Milli Məclis də yaxından iştirak edir. Parlamentdə xüsusi iş qaydası tətbiq edilmişdir. Milli Məclisin iclaslarında deputatlar, bildiyiniz kimi, 2 metr ara məsafəsi saxlanılmaqla və hər sırada 1 nəfər əyləşir.

Komitə və komissiyaların iclasları onlayn rejimdə keçirilir. Lazımi texniki imkanlar yarandıqdan sonra Milli Məclisin plənar iclaslarının da internet üzərindən keçirilməsi, düşünürəm ki, mümkün olacaqdır.

Onu da qeyd edim ki, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin sərəncamı ilə yaradılmış Koronavirusla Mübarizəyə Dəstək Fonduna Milli Məclisin deputatları və əməkdaşları 250 min manatdan çox vəsait köçürmüşlər.

Milli Məclisin iclasında deputatlar koronavirus pan-

demiyasına qarşı mübarizədə peşə və vətəndaşlıq borclarını şərəf və vicdanla yerinə yetirən Azərbaycan həkimlərini və tibb işçilərini, polis və gömrük xidməti əməkdaşlarını, sərhəd qoşunlarının əsgər və zabitlərini alqışlayaraq, sayğı duruşunda dayanmışlar. Bu tədbirə həsr edilən sosial videoçarx bir neçə gün ərzində müxtəlif televiziya kanallarında nümayiş etdirilərək, pandemiya qarşı mübarizədə fədakarlıq göstərən peşə sahiblərinə cəmiyyətin hörmətinin artırılması baxımından böyük tərbiyəvi əhəmiyyət daşımışdır.

Mühüm tədbirlərdən biri də Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə başlanmış qanvermə aksiyasında Milli Məclisin deputatlarının və əməkdaşlarının fəal iştirakı olmuşdur. Onu da qeyd edim ki, bizdə akkreditə olunmuş bir çox jurnalistlər də həmin aksiyada iştirak etmişlər.

Hörmətli həmkarlar, həmişə olduğu kimi, Azərbaycan tarixinin həm əlamətdar, həm də kədərli günlərinə Milli Məclis öz münasibətini bildirmişdir. Ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 97 illiyi ərəfəsində keçirilən iclasda bu dahi şəxsiyyətin xalqımız və dövlətimiz qarşısında göstərdiyi misilsiz xidmətlər minnətdarlıq hissi ilə anılmışdır. Xüsusi olaraq vurğulamaq istərdim ki, ümum-milli liderimizin sayəsində xalqımız əvvəlcə dövlət müstəqilliyinin möhkəm təməlini yaratmış, sonra isə müstəqil milli dövlətçiliyini qoruyub saxlamış və ardıcıl inkişaf yoluna çıxarmışdır.

Milli Məclisin iclasında faşizm üzərində qələbənin 75 illiyi də anılmışdır və xalqımızın oğul və qızlarının döyüş meydanlarında qəhrəmanlığına, arxa cəbhədə fədakarlığına hörmət və sayğı ifadə edilmişdir.

Mayın 7-də, hörmətli deputatlar, Rusiya Federasiyası

Federal Məclisi Federasiya Şurasının Sədri xanım Valentina Matviyenko-nun təşəbbüsü ilə Böyük Vətən müharibəsində qələbənin 75-ci ildönümünə həsr edilən videokonfrans keçirilmişdir. Videokonfransda müxtəlif ölkələrdən 17 iştirakçı, o cümlədən 7 ölkənin parlament sədrləri də çıxış etmişlər. Bu videokonfransda mən də iştirak etmişdim və Azərbaycan Milli Məclisinin Sədri kimi mən öz çıxışımda ölkəmizin qələbəyə verdiyi böyük töhfələrdən danışdım, bu gün Ermənistanda tarixin saxtalaşdırılmasına, müharibə canilərinin qəhrəmanlaşdırılmasına qarşı kəskin etirazımı bildirdim.

Hörmətli həmkarlar, Milli Məclisin iclasında tariximizin faciəli səhifələri olan 31 mart – azərbaycanlıların soyqırımını günü və Şuşanın Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilməsinin ildönümü qeyd olunmuş, erməni şovinistlərinin vəhşilik əməllərinin qurbanı olmuş günahsız insanların xatirəsi 1 dəqiqəlik sükutla yad edilmişdir.

Bu dəfə iclasımızda biz yeni bir formadan istifadə etdik. Ata-baba yurdunun həsrəti ilə yaşayan şuşalı bir gənc qız parlamentin iclasında xalqımıza və dünyaya müraciət etdi.

Bununla əlaqədar olaraq, mən bir məqamı xüsusi qeyd etmək istəyirəm. Mən möhtərəm Prezidentimizin Milli Məclisin birinci iclasında söylədiyi nitqdən sitat gətirirəm. Cənab Prezident demişdi: “Əlbəttə ki, Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı olan bütün təşkilatlarda biz fəal olmalıyıq, hücum diplomatiyası aparmalıyıq, çünki haqq-ədalət bizim tərəfimizdədir. Bizi təmsil edən deputatlar fəal olmalıdırlar. ...hesabat verməlidirlər ki, nə iş görmüsən, kiminlə görüşmüşsən, hansı məsələni qaldırmısan. ...biz beynəlxalq fəaliyyətimizin sə-

mərəliliyini artırmalıyıq”.

Hörmətli həmkarlar, məhz bu mülahizələrə əsaslanaraq, Milli Məclis xalqımızın sırası bir nümayəndəsini, didərginliyin ağır-acısını hər gün yaşayan insanların təmsilçisini, o gənc şuşalı qızı yüksək kürsüyə dəvət etdi və onun səsi ilə dünyaya xitab etdi. Onu da deyim ki, bu çıxış ölkə və dünya mediasında işıqlandırılaraq, geniş əks-səda doğurdu. Bu hadqa mən bizim xaricdə olan çoxsaylı səfirlərimizdən məlumat almışam. Dünya erməni şovinizminin hansı faciələr törətdiyinin bir daha şahidi oldu.

Hörmətli həmkarlar, aydın məsələdir ki, koronavirus pandemiyası Milli Məclisin beynəlxalq əlaqələrinin intensivliyinə də öz təsirini göstərmişdir. Xarici səfərlər, qonaqların qəbulu müvəqqəti dayandırılmışdır. Amma parlamentin rəhbərliyi, komitələrin sədrləri, beynəlxalq parlament təşkilatlarında nümayəndə heyətlərimizin başçıları öz həmkarları ilə onlayn rejimdə bir sıra görüşlər keçirmiş və müzakirələr aparmışlar.

Hörmətli həmkarlar, mayın 15-də Milli Məclisin plenar iclas salonunda mən Milli Məclis Aparatının rəhbəri və digər məsul şəxsləri ilə birlikdə Bakı, Sumqayıt və Abşeronun seçki dairələrindən seçilmiş deputatların köməkçiləri ilə görüş keçirdim. Görüşdə yeni təyin edilmiş köməkçilərin fəaliyyət istiqamətləri və vəzifələri barəsində geniş fikir mübadiləsi aparıldı.

Möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin Milli Məclisin birinci iclasında verdiyi tövsiyələrə uyğun olaraq, deputatların təmsilçilik funksiyasının həyata keçirilməsində deputat köməkçilərinin rolu və vəzifələri göstərildi. Köməkçilərə tapşırıldı ki, dairələrdə vətəndaşların deputatlara təqdim etdikləri ərizə, şikayət və müraciətlərin müvafiq icra orqanlarına çatdırılmasını təmin etsinlər, deputatların küt-

lvi informasiya vasitələrində, sosial Őbklərd fallıęı barədə hesabatları hazırlayıb Milli Məclisin yeni Őbsin təqdim etsinlər ki, ölkənin və Milli Məclisin rəhbərliyi bu barədə məlumatlı olsunlar.

Bu qədər, mənim hesabatım burada bitdi.

İndi isə hörmətli həmkarlar, mən Milli Məclisin 2020-ci il yaz sessiyasını baęlı elan edirəm.

(Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni səslənir.)

Çox saę olun, iclasımız bitdi.

EDİLMƏMİŞ ÇIXIŞLARIN MƏTNLƏRİ

31 may 2020-ci il

Sahib Ahiyev. Hörmətli xanım Sədr, vaxt çatmadığından mən birinci oxunuşda öz fikirlərimi bildirmədiyim üçün ikinci oxunuşun tələblərini nəzərə almaqla yanaşı, izninizlə, gündəlikdəki məsələyə konseptual baxışlarımı da Sizin və dəyərli həmkarlarımla diqqətinə çatdırardım.

Dövlətimizin başçısının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi nazirinə verdiyi tapşırıqlardan sonra ehtiyacı və haqqı olanların sosial yardıma çıxışını asanlaşdırmaqla yanaşı, müəyyən dərəcədə də ona nəzarətin gücləndirilməsinə yönəlmiş bu qanunvericilik layihəsini mən dəstəkləyirəm. Amma orasını da deyim ki, bu sahədəki problemin tam aradan qaldırılması üçün sosial yardımın verilməsi mexanizminin daha da təkmilləşdirilməsinə ehtiyac

Ötən dəfə həmkarım, hörmətli Zahid Oruc da misal gətirdi, mən də öz növbəmdə təmsil etdiyim Tərtər və qonşuluqdakı Goranboy rayonundan sosial yardım alanların sayı ilə bağlı statistikanı açıqlayaraq, soruşmaq istəyirəm, nədən belə bir fərq mövcuddur? Nə üçün dolanışıqları elə də fərqlənmədiyi, əhalisinin sayı eyni, hətta bir az artıq olduğu halda, Tərtərdə sosial yardım alanlar 1121, Goranboyda isə 2192 nəfərdir? İndi mən bunun səbəbini diqqətinizə çatdıracağam.

“Ünvanlı dövlət sosial yardımı haqqında” Qanuna ediləcək düzəlişdən sonra tələb budur ki, sosial yardım almaq istəyən ailədə 8 yaşınadək sağlam, 18 yaşınadək əlilliyi olan uşağa baxan ananı və 23 yaşına kimi əyani təhsil alan tələbəni çıxarmaqla, əmək qabiliyyətli hər bir şəxsin işi olmalıdır. 48 kilometri cəbhə xətti olan Tərtərin elə kənd-

ləri var ki, onlara torpaqlar şərti bölgü ilə verilib, yəni aktları yoxdur və o üzdən də vergidə qeydiyyatda dura bilmirlər. Belə olan halda ailədəki əmək qabiliyyətli şəxs sosial yardım almaq üçün iş tapmalıdır, cəbhəyanı bölgədə isə bu, çox çətinidir. Bax, elə bu səbəbdən də yüzlərlə tərtərli sosial yardıma ehtiyac duyduqları və haqq etdikləri halda onu almaqda problemlərlə üzləşirlər.

Torpaq aktları olanların da bir çoxunun sosial yardım almaları elə də asan deyil. Çünki aktlar 24 il bundan əvvəl, torpaq islahatları zamanı verilib. Həmən sənədlərdə o vaxt ailə başçısı kimi göstərilənlərin bir çoxu artıq rəhmətə gedib. Rəhmətə gedənlərin yerinə digərlərinin vergidə ailə başçıları kimi qeydə alınmaları və beləliklə də, sosial yardıma yollarının açılması üçün torpaq aktı dəyişməlidir. Aktın dəyişməsi üçünsə 150 manata qədər rüsum ödənilməlidir. Sosial yardıma ehtiyacı olan ailələrdə bu məbləğdə pulun tapılıb ödənməsi çox çətinidir. Bundan başqa sosial yardım alan kəndli ailəsi mülkiyyətində olan torpaqla vergi orqanlarında qeydiyyatdan keçdikdə DSMF-yə əmək qabiliyyətli ailə üzvünün hər biri üçün ölkə üzrə götürülmüş minimum aylıq əmək haqqının 6 faizi, yəni 15 manat miqdarında ödəniş etməlidir. Tərtərdə su çatışmazlığı üzündən bir çox ailələr torpaqdan gəlir götürə bilmir. Belə olan halda ailə alacağı sosial yardımın bir hissəsini qaytarıb DSMF-yə verməli olur.

Bilirsiniz, deməyim odur ki, burada differensial yaşama ehtiyac var və tutaq ki, Bakı şəhərində yaşayan sosial yardıma ehtiyac duyan ailədən onu almaq üçün tələb edilən sənədlər, qarşısına qoyulan şərtlər Tərtərdə cəbhəyanı kənddə yaşayan və sosial yardıma ehtiyac duyan ailənin qarşısına qoyulmamalıdır. Belə olanda hər ikisinin ehtiyacları olduqları və haqq etdikləri halda Bakıda yaşa-

yan alilənin sosial yardım almaq şansı Tərtərdəkindən üstün olur və statistika da bunu təsdiqləyir. Sənəddən söz düşmüşkən, koronavirus pandemiyası göstərdi ki, bizdə belə demək mümkünsə, sənədləşmə, dəftərxana mədəniyyəti hələ tam formalaşmayıb. Həm vətəndaş səhlənkarlığı, həm də ayrı-ayrı dövlət qurumlarında sənədləşmənin başdansıvdu aparılması, elektron bazadakı qarışıqlıq səbəbindən birdəflək müavinət və biznesə dəymiş zərərə görə yardımlar verilərkən, yumşaq desək, müəyyən anlaşılmazlıqlar meydana çıxdı ki, buna son qoyulmalıdır. Baxın, 2016–2017-ci illərdə vətəndaşlar kütləvi şəkildə adlarına VÖEN açdırdılar. Səbəb o idi ki, sosial yardım almaq üçün ailədə əmək qabiliyyətli şəxs əgər işləmirsə, onun mütləq işlə təminatı olmalı idi. Bir sözlə, VÖEN-i olan şəxs işləyən şəxs hesab olunurdu. Amma elədirmi? Mən burada müəyyən səbəbdən detallara varmaq istəmirəm, ancaq, fikrimcə, bu VÖEN açdırmaq məsələsinə yenindən baxılmalı, VÖEN-li fəaliyyətsizlik aradan qaldırılmalıdır.

Dəyərli həmkarlar, buradakı çıxışlardan da görünür ki, biz bu qanunvericilik aktını təsdiqləyəcəyik, amma sosial yardıma ehtiyacı olanları kənarında qoymamaqla yanaşı, elə etməliyik ki, cəmiyyətdə ələbaxımlılıq tendensiyası aradan qalxsın. Əgər koronavirus pandemiyasıyla bağlı birdəflək yardım almaq istəyən 4400 nəfərə iş təklif olunarkən onların cəmisi 21-i bu təklifə müsbət yanaşıbsa, söhbətin necə bir tendensiyadan getdiyi yəqin ki, aydındır. Ümumiyyətlə, mən bu fikirdəyəm ki, özünəməşğulluğun geniş tətbiqi öz yerində, amma biz yaxın gələcəkdə ünvanlı sosial yardımını tamamilə ləğv edərək, ünvanlı uşaq puluyla əvəzləməliyik. Ona görə ünvanlı uşaq puluyla ki, bizdə onun ünvansız verildiyi ölkələrdən fərqli olaraq demoqrafik artım tempi yetərincə yüksəkdir. Beynəlxalq təcrübə

də göstərir ki, “uşaq pulu” dediyimiz ailə müavinəti məhz demoqrafik artıma uyğun şəkildə reallaşdırılır. Beləliklə, biz bununla bir tərəfdən “uşaq pulu” məsələsi ətrafındakı populizmə, manipulyasiya və möhtəkirliklərə son qoymuş olarıq, digər tərəfdən isə, əməkqabiliyyətlilər arasında ələbaxımlılıq tendensiyası azalar.

Fikrimcə, biz bu yöndə maarifləndirmə işini də gücləndirməliyik. Hazırda əməyin, zəhmətin, əməkçinin və zəhmətkeşin təbliğinə sovet dönəmindəkindən daha artıq ehtiyac var. Hər kəs aydın dərk etməlidir ki, biz artıq kapitalizm cəmiyyətində yaşayırıq və bu cəmiyyətdə insanın dolanışığı ilk növbədə onun savadına, əməksevərliyinə, peşə bacarığı və vərdişlərinə bağlıdır. İşin, peşənin isə pisi, yaxşısı yoxdur, pis və yaxşı yerinə yetiriləni, yaxud da mənimsəniləni var.

Sonda bu haqda fikirlərimi yunanların ilk şairi kimi tarixə düşən, eramızdan əvvəl VIII-VII əsrlərdə yaşamış Hesiodun sözləriylə tamamlamaq istəyirəm. O deyirdi ki, heç bir iş rüsvayçılıq kimi qiymətləndirilə bilməz, işləməmək rüsvayçılıqdır. Bax, bizdə də cəmiyyətə, özəlliklə də yetişməkdə olan gənc nəsilə ilk növbədə bu aşılmalıdır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Malik Həsənov. Hörmətli sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri. Bu gün müzakirəmizə təqdim edilən qanun layihəsi dövlətimizin sosial siyasətinin ən aktual problemlərindən birinə aiddir. Bildiyimiz kimi, ünvanlı dövlət sosial yardım təsisatı ölkəmizdə 2006-cı ildən etibarən tətbiq edilməyə başlanılmışdır. Bu yardımın tətbiq olunmasına başlanılan andan uşaq pulu və bu kimi digər müavinətlər ləğv edilmişdir. Eyni zamanda, hamımıza yaxşı məlumdur ki, ünvanlı dövlət sosial yardımının təyin edilməsi ilə bağlı zaman-zaman həm bürokratik, həm

də korrupsiya ilə bağlı bir çox xoşagəlməz hallarla qarşılaşmışıq. Başlanğıcda bu yardımın təyin edilməsi üçün 20-dək sənəd tələb olunurdu. Sonralar tələb olunan sənədlərin sayı xeyli azaldı və bu gün təklif olunan dəyişikliklər bu sistemin daha da təkmilləşməsinə və bu sosial yardıma sosial baxımdan həssas zümrəyə aid daha çox insanın əlyətənliyinin təmin edilməsinə, formal xarakterli sənəd dövriyyəsinin aradan qalxmasına imkan yaradacaqdır. Bununla belə hesab edirəm ki, bu yardımın təyin edilməsi təkcə sənəd dövriyyəsinin azaldılması formasında yox, mahiyyət etibarını ilə daha sadələşdirilməlidir.

Mənim deputat ofisimə edilən müraciətlərin əksəriyyətinin təhlilindən çıxan nəticə ondan ibarətdir ki, kəndlərimizdə yaşayan əhalinin əksər hissəsi bu yardımı ala bilmir. Çünki, kənd əhalisinə münasibətdə bu yardımın təyini zamanı pay torpaqlarının olması məsələsi əsas çıxış nöqtəsi kimi götürülür və bu səbəbdən də kəndlərimizdə yaşayan, iqtisadi baxımdan olduqca ağır durumda olan insanlar bu yardımı almaqdan məhrum olurlar. Hesab edirəm ki, ünvanlı dövlət sosial yardımın təyini ilə bağlı ən aktual və başlıca problem qanunvericilik səviyyəsində pay torpaqları tələbinin ortadan qaldırılmasıdır.

Ümumiyyətlə, hesab edirəm ki, biz “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa yenidən baxmalıyıq, çünki, yenə də qeyd etdiyim kimi, 0.2–0.4 hektar arası pay torpağı olan şəxslər məşğul əhali kateqoriyasına aid edilir və dövlətin tətbiq etdiyi sosial paketdən kənar qalır. Halbuki, bu həcmdə torpaq sahəsindən gəlir əldə etmək qeyri-mümkündür. Hesablamalar göstərir ki, kənd təsərrüfatında əmtəlik məhsul əldə etmək üçün ən azı 5 hektar torpaq sahəsinə malik olmaq vacibdir. Ona görə də məşğul hesab olunmanın metodologiyası dəyişilməlidir.

Bu, həm də bir çox hallarda reallıqdan uzaq, qeyri-ciddi görünən statistik göstəricilərin real mənzərəni əks etdirməsi baxımında vacibdir.

Plenar iclasa təkliflərim:

1. Son aylar ofisimizə daxil olan müraciətlərin əksəriyyəti kəndlərdə yaşayan və kiçik ölçüdə pay torpaqları olan, əslində isə bu torpaqlardan hər hansı bir ciddi gəlir əldə edə bilməyən insanların müraciətlərindən ibarətdir. Onlar müraciətlərində qeyd edirdilər ki, pay torpaqları onlara ünvanlı sosial yardımın təyin olunmasında başlıca maneəyə çevrilmişdir. Bu məsələ həmkarlarım, eləcə də müstəqil ekspertlər tərəfindən son həftələr toxunulan mühüm sosial problemlərdən olmuşdur və hesab edirəm ki, problemin aradan qaldırılması üçün biz, qanunvericilər artıq real hərəkət etməli, qanunvericilik aktlarında müvafiq dəyişiklikləri etməliyik.

2. Pandemiya dönəmi həyatımızda bir sıra dəyişikliklərin təzahür etməsi ilə yadda qaldı. Bu təzahürlərin sayı çox olsa da, onlar içərisində müsbət olanları təbiidir ki, azdır və deyə bilərəm, ən müsbət hal məsafədən idarəçiliyin ilkin vərdişlərinə yiyələnməyimizlə bağlıdır. Təklif edirəm ki, bütün sahələr, xüsusən də təhsil sahəsində məsafədən idarəçiliyin təşkili məsələlərini həll edə bilmək və bu sistemin qurulması və onun dayanıqlı texniki imkanlara malik olması üçün xüsusi dövlət proqramları hazırlansın və reallaşdırılsın. Nə vaxtsa bu kimi hallar meydana çıxırsa, hazırlıqsız yaxalanmayaq, cəmiyyətimizdə məchulluq və durğunluq yaranmasın. Eyni zamanda, bir çox sahələrdə idarəetmənin ən azından 70 faizinin məsafədən idarəedilməsinə hazır olmaq və bu sistemi tətbiq etmək, fikrimcə, məqsədəuyğun olardı.

3. Toxunmaq istədiyim digər mühüm məsələ kənd

təsərrüfatı istehsalçıları tərəfindən istehsal edilən məhsulun dövlət tərəfindən satın alınaraq ixraca və yaxud daxili bazara yönəldilməsi ilə bağlıdır. Çünki, bildiyimiz kimi, kənd camaatının əksəriyyətinin maddi durumları zəif olduğundan becərdikləri məhsullara düzgün, zamanında aqrotexniki qulluq göstərmək imkanları demək olar ki, yoxdur və bu da təbii ki, məhsuldarlığa və onların gəlirlərinə mənfi təsir göstərən başlıca amillərdəndir. Ona görə də dövlət kəndlinin istehsal etdiyi məhsulun əvvəlcədən razılaşdırılmış, qiymət əsasında, bu zaman həmin əmtəə üzrə çoxillik müşahidə olunan topdansatış qiymətlərindən az olmamaq şərti ilə kəndli ilə müqavilə bağlayaraq, pulun bir hissəsini əvvəlcədən ödəmək, yaxud toxum, gübrə və sair. Kimi aqrotexniki vasitələrlə onu təmin edərək məhsul zamanı qarşılıqlı hesablaşmaq şərti ilə prosesə dəstək ola bilər. Bu zaman həm məhsuldarlıq artar, həm də daha çox insan real məşğul əhali kateqoriyasına aid olar. Yəni torpaq var, torpaqda işləməyə hazır olan zəhmətkeş insanlarımız var, bura qeyd etdiyim formada dövlət dəstəyini də əlavə etsək, düşünürəm ki, qısa müddət ərzində kifayət qədər uğur qazana bilərik. Diqqətinizə görə çox sağ olun.